

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

22 – 28 octombrie 1997

(Anul XXX)

42

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Întâlnirea de la NEPTUN

-interviuri cu
Gabriela Melinescu,
Rodica Binder, Dinu
Ianculescu, Alexandru
Vona și Laurențiu Ulici -
(pag. 12-13)

Ileana Mălăncioiu:

**Numai
spion
să nu fii!**

(pag. 10)

Barbu Cioculescu:

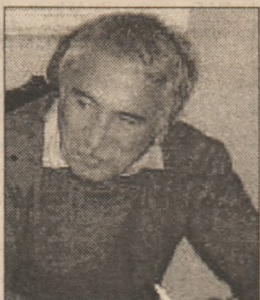
**Norocul
dumneavoastră,
domnule!**

(pag. 3)

Din acest număr:

CRONICA LITERARĂ de Gabriel Dimisianu

(pag. 4)

**SIMONE
BOUÉ**

- un portret de
Al. Paleologu -
(pag. 10)

Actualitatea editorială

CĂRȚI STRĂINE

prezentate de
Andreea Deciu

(pag. 19)

Correspondență din
Grecia

**Morminte
regale și
comori** (pag. 22)

Mircea Mihăieș:

**Reciclarea
nimicului**

(pag. 2)

Obscurantism

D.E.X.-ul păstrează unul din sensurile cuvîntului *obscurantism* care a fost impus de propaganda ateistă: atitudine opusă răspîndirii științei în masele populare. Acest sens este ideologic și s-a răspîndit îndeosebi în limbajul comunist, ca o necesitate a combaterii religiei. Tot ce era religios devenea obscurantist în măsura în care era considerat neștiințific. Adevăratul sens al cuvîntului, singurul acceptabil, este acela de rezistență la rațiune, la progres, la știință.

Această introducere lingvistică mi se pare obligatorie date fiind cele ce urmează. Am citit în revista *Vatra* de la Tg. Mureș (nr. 8, 1997) răspunsul d-lui Costache Ariton (nu știu cine este, știu doar ce spune el însuși, în finalul textului său intitulat *Nedumeriri, nedumeriri...*, și anume că "neamul Aritonilor" s-a pripișit în Argeș, venind din Ardeal) la întrebarea privitoare la rolul Bisericii Unite în spiritualitatea, cultura, politica și istoria României. Revista a publicat pînă acum peste o sută cincizeci de opinii. Dacă aceea a d-lui Costache Ariton mi-a atras atenția, nu este pentru vreo idee nouă adusă într-o dispută despre care am mai scris cu diverse ocazii. Nici nu vreau să reiau argumentele pro și contra. Pur și simplu, intervenția cu pricina, pe care *Vatra* o reproduce fără nici un comentariu (poate și pentru că numărul consacră editorialul revistei unei nostalgii a cenzurii, pe care Cornel Moraru, redactorul șef, o observă, cu un anumit temei, în presa culturală postdecembristă), aparține celui mai desuet, grotesc și surprinzător obscurantism. În sensul propriu, neideologic, al cuvîntului.

Ce susține, fără clipire, dl. Costache Ariton?

Mai întîi că teoria lui Copernic ar fi o "baznă puturoasă", contrazisă de Apostoli, de Sfinții Părinți, de întreaga tradiție a bisericii creștine. Reabilitarea de către papa Ioan Paul al II-lea a lui Galilei reprezintă o eroare a capului catolicismului, ca și acceptarea de către suveranul pontif a "poveștilor" lui Darwin, un "gînditor primitiv, lipsit de cele mai elementare lecturi filosofice..." În al doilea rînd, dl Costache Ariton e convins că admiterea faptului că soarele e un corp ceresc, în jurul căruia se învîrtește pămîntul, este o enormitate, ca și teoria gravitației, care l-ar conduce pe om de-a dreptul "în mijlocul celui mai cumplit iad." În fine, marile adevăruri ale lumii sînt și rămîn ascunse. Tainele Bisericii nu pot fi vulgarizate. Și dacă papa și ceilalți ierarhi ai Bisericii "au pierdut o parte din Adevărurile încredințate lor, spre păstrare, nimic nu-i împiedică să ceară ajutorul Duhului Sfînt..." Toate pretențiile științei tin de rătăcire francmasonică. Concluzia (prin care dl Costache Ariton ajunge la întrebarea propriu-zisă a anchetei) este că ortodoxia trebuie să se țină departe de "derapările Romei", de unde am putea deduce că rolul spiritual al Unirii a constat, vai, doar în asumarea de către "neamul românesc" a unor erezii precum heliocentrismul, gravitația sau mișcarea astrilor.

Ce ar mai fi de adăugat? Poate doar anul în care dl Costache Ariton repune în circulație ideile sale obscurantiste: 1997 după Christos.

CONTRAFORT

de *Mircea
Mihăieș*

RECICLAREA NIMICULUI

DE BINE de rău (mai degrabă de rău!), ceva-ceva începe să miște în dosarele suspectilor de mega-escrocherii. Din acest punct de vedere, numirea lui Sorin Moisesescu în funcția de procuror general pare să fi impulsionat activitatea unei instituții incremenită, filozoficește, în proiectul propriei sale ticăloșii. Nu mai e nici un secret că prin procuratura generală s-au albit câteva dintre marile porcării ale epocii post-decembriște. Cu cât polițiștii arestau mai vătos, cu atât mai generoși erau procurorii, generali sau particulari. S-a ivit chiar suspiciunea că destui infractori au fost arestați doar spre a li se da, ulterior, un certificat de bună purtare. Că mulți dintre judecătorii români sunt mânjiți și că ar merita, ei înșiși, să fie dotați nu cu ciocănele de ședință, ci cu zeghe este un alt secret al lui Polichinelle.

Zilele următoare, parlamentarii vor avea de trecut un examen, legat de cazul Bivolaru. E vorba, de fapt, de o corigență, având în vedere că la prima înfațșare, din iunie, interesul de gașcă, cinismul, și nesimțirea așa-zisei opoziții l-au scos basma curată pe cel ce ar fi trebuit să stea demult în boxă, și nu pe băncile parlamentului. La orizont, un alt caz fierbinte: cel al lui Dragodan, care deși aflat în închisoare, s-ar putea să-l întâlnească pe Bivolaru pe culoarele tribunalului pentru alte câteva escrocherii de răsunet.

Toate aceste întâmplări nu pot să nu ridice un semn de întrebare asupra profesionalismului cu care se lucrează în justiția română. Deși presa a semnalat, de fiecare dată, încălcările flagrante ale legii, deși ea a pus la dispoziția „organelor abilitate” (sau mai degrabă *dezabilitate* - cuvânt ce ar traduce englezescul *disabled*, care, o știe orice posesor de certificat de revoluționar, înseamnă „handicapat”) zeci și sute de probe, oamenii legii s-au mișcat precum melcii. Sau, mai exact, precum racii. O reformă a societății românești nu ar putea să ocultească această categorie de cetățeni care, în loc să vegheze la respectarea legii, s-au găsit printre cei mai activi ocolitori ai ei. Cazurile sunt cu sutele, iar o simplă răsfoire a ziarelor ar putea să provoace infarcturi.

Am scris, încă acum câțiva ani, că atâtea vreme cât un singur judecător format pe vremea lui Ceaușescu rămâne în funcție, speranțele de însănătoșire a răului social al României sunt egale cu zero. Firește, a pune în practică un asemenea lucru e o problemă imensă, dacă nu imposibilă. Dar, ca orice utopist, am sperat că așa ceva se poate. (Am mai sperat eu, la fel de prosteste, că măcar de securiști vom scăpa. Nu numai că n-am scăpat, dar tot mai mulți ne invadează în casă și prin televizoare, după ce ani în șir ne-au invadat intimitatea ascultându-ne telefoanele, violându-ne corespondența și incondeindu-ne în murdarele lor dosare). Cum nimeni n-a pus această problemă nici măcar sub forma unei glume nesărate, rămân la convingerea că mare parte din procesele viitorilor ani, mai ales cele de corupție, vor fi simple baleturi în marginea legii, de nu cumva chiar înafara ei.

Pe lângă atâtea alte trăsături originale, Justiția română e nu numai oarbă (precum suratele din alte țări), dar și amnezică. Suptă sub greutatea dosarelor ce se acumulează de la o zi la alta, ea nu mai are nici răgazul și, tare mi-e teamă, nici interesul să se uite înapoi. Cu excepția unor mărunte procese în care au fost implicați niște nefericiți de subofițeri, nici o silabă despre organizatorii marii represiuni din decembrie '89. Nici o vorbă despre generalii (de armată și securitate) care au conspirat împotriva popoului căruia îi juraseră credință, nici un sunet despre metamorfozarea lasității în cinism: criminalii cu puștile încă fumegându-le s-au dat „de partea revoluției”, după ce, doar cu câteva ore sau zile mai înainte urlau ca scoși din minți că „huliganii” și „trădătorii de țară” vor să înlăture „ordinea de drept” comunisto-securistă.

Pot admite că în cei șapte ani în care Iliescu le-a dat mâna liberă toți cei vinovați pentru morții și schilodiții pe viață din de-

cembrie au avut răgazul să șteargă urmele incriminătorii. Dar mai există martorii. Cum se simt ofițerii de armată care n-au tras în populație, văzând că asasinii, colegii lor, o duc bine-mersi, că au fost avansați sau, cei mai bătrâni, își savurează în liniște pensiile barosane. Probabil că experiența CADA (un alt fenomen despre care nu se mai vorbește, deși el a marcat un punct de turmă în sufocarea societății civile românești, în care generalul Athanasie a mai scos o dată ghipsul, și i-a altoit pe cei care mișcau în front), i-a cumințit pe mulți dintre ei. Recenta mazălire a lui Valerian Stan, ultim supraviețuitor donquijotesco al CADA-ei, e un semnal, pe cât de surprinzător, pe atât de clar, că nici actuala putere nu se va atinge de sfintele moaște ale terorismului și ticăloșiei naționale.

Nu se mai suflă o vorbă nici despre faimosul „Caritas”, care ne-a adus pe pagina întâi a marilor cotidiene internaționale, pentru combinația de cinism al potențailor și de incredibilă prostie (dublă de niscăi lipsă de caracter și escrocherie) a păgubașilor. Până să fi călătorit, anul trecut, în ci-tadela Caritasului, mă amăgeam cu ideea că măcar clujeni vor fi beneficiați de norocul care a dat peste capetele lor. Mă așteptam să văd un oraș înfloritor, în care oameni care s-au priceput să facă miliarde din nimic, se vor fi priceput și să instaureze un model de prosperitate. Când colo, am descoperit un târg în care vechiul *ștaif* al Clujului nu mai supraviețuiește decât în conversația câtorva intelectuali. În culoarea clădirilor renovate tipa prin toți porii prostul-gust al unor indivizi care au făcut posibilă venirea și menținerea la plutea a unui personaj kitsch precum Gheorghe Funar.

Acuzațiile pe care și le aduc astăzi Gavra și Funar arată dimensiunea reală a acestor lumi decăzute. Înjurăturile ca la ușa cortului nu pot, totuși, arunca o perdea peste uluitoarea realitate că acești demagogi, ca aceste personaje de doi bani manevrează, în realitate, sume enorme. Patriotismul lor de mahală nu e decât un instrument, la fel de bun ca oricare altul, de a obține profituri grase pe seama naivității celor cărora Caritas-ul le-a tras o țepă de zile mari. Nimeni nu s-a gândit că ar trebui scoase de la naftalină și aceste dosare. Loviți de amnezie, oamenii legii au trecut cu buretele peste rolul jucat de politicieni precum Gavra și Funar în escrocheria lui Ion Stoica. Profitând de poziția lor centrală în viața publică, ei au jucat rolul hăitașilor care au mână prada spre dinții de oțel ai sistemului de furt pus pe picioare de geniul bolnav al lui Ion Stoica.

Se face o zarvă enormă despre inscripțiile bilingve, demagogi xenofobi urlă că înjunghiați că o oarecare oficialitate străină a avut impertinența să pronunțe „greșit” numele Bucureștiului (deși, vorba lui Cornel Nistorescu, aceiași apărători ai purității lingvistice pronunță ei înșiși, toată ziua, Londra și nu *London*, Florența și nu *Firenze*, Moscova și nu *Moskva*, ba chiar, *horibile dictu!*, Budapesta și nu *Budapest*, și, așa francofoni cum suntem, până și numele Parisului îl pronunțăm într-un fel care i-ar oripila pe franțuji), însă nimeni nu și mai aduce aminte că acești posesori de batiste și șosete tricolore și-au bătut joc nu de sute de mii de români verzi, și nu de englezi, ruși ori unguri. E și acesta un test al infantilismului în care ne zbatem și din care nu mai putem ieși.

Protejați de politicieni care doar aparent se află pe baricade opuse, demagogii naționaliști au reușit să facă din România o țară a câinilor fără sat. Când cea mai mare parte din venitul național provine din impozitele pe salar - iar salariile, în cea mai mare parte, sunt date tot de către stat -, e clar că România a ajuns la ora tragică a reciclării nimicului. Și atunci, se înțelege de ce gorniști dogiți precum Vadim, Funar, Gavra, Dumitrașcu sau Păunescu sunt stâlpi ai societății noastre. Dispariția lor ar fi egală cu prăbușirea formelor fără fond ale unei lumi muribunde.

POST-RESTANT

de *Constanta
Buzea*

POATE puțin prea impetuoasă pentru gustul meu, și cu am-ploare relatănd aerisit, cu de toate și de-spre toate, poate prea energică și dezin-hibată în fața cuvintelor aparținând di-verselor zone și domenii. Și iată-mă parcă vrând să mă adun, după lectura care m-a entuziasmat, intimidată de valul mare, transparent care se vede venind din larg. 19 poeme convingătoare, alese dintr-un manuscris care probabil își așteaptă editorul. Pe mulți ziaristica i-a anulat ca poeți, sau cel puțin așa declară ei. Fără atingerea cu munca dură din presă poezia dv. ar fi fost altfel zidită, cu linii poate mai cuminți și cu ferestrele dispuse spre nord. Felul dezlanțuit de a fi în fața textelor nu este, se vede cu ochiul liber de azi, de ieri, ci vă aparține dintotdeauna, ca și firea năvalnică, ca și plăcerea cu care vă dăruțiți, generozitatea rară a omului inteligent chiar și atunci când intră în pielea combatan-tului. E un fel de a spune că pentru unele versuri vă învidiez. Cum tot un fel de a spune vă rămâne și părerea de rău că nu toate versurile mi-au plăcut. Insist pe mărturisirea că aș fi vrut să fiți de față la lectură, să știu cum arătați, să vă găsesc cusur-uri, să-mi atenuați prin pâlăvrageală feminină atât *indoiala* cât și *siguranța*, pe care le-am trăit simultan adoptându-vă poemele. „pălăria mea albă de etern jocheu/ a is-cat terapii cubiste cu final dada/ așa m-am îngrașat eu, prietene,/ de la prea mult ulei aplicat pe pânze/ acolo trupul meu glorios și infam/ s-a zbatut o vreme...” (*Eroul tragic d'incompiuto*); „E încă bun pentru mine/ acest gust amar al victoriei/ în acor-duri multiple și disonante/ viața dubioasă a cuvintelor,/ după ce se irosește ironică/ printre degetele elegante pasive,/ mi se întoarce cumințe în suflet/ plină de ofrande/.../ Seara, când respir în voie,/ îmbrățișând voluptuos/ aristocrația odihnei,/ cuvintele sunt libere/ să mă injure cu dragoste,/ câinii mei iubesc tirania.” (*Stare de liniște*). „Felul cum mă soarbe din nou/ dimineata de sâmbăta găfăind/ convinsă că m-a dat gata/ cu aerul pitoresc de vulg exotic/ nu este decât o tactică/ de a mă oferi plic-tisului de maidan/ fără iubire, fără uzură/ fără de fară/.../ O lume plutonieri și loctiitori/ își parchează deducțiile sub balcoane/ într-o popularitate jumalistică de gang/ prin balta numărul unu trece un Mercedes/ pe o alee plină de muritori stima-bili/ de volanul negru se ține o inimă de golan/ ce revine acasă la mama lui/ la parter, scara A, confort redus,/ șoferul acesta e mereu enigmatic...” (*Thriller cu tuse rebelă*). Mă opresc aici, rugându-vă să-mi trimiteți o fotografie și câteva date despre viața bucureșteană, cenacluri, manifestări personale în cadrul lor, oameni și locuri, am-bianța suceveana, toate acestea pentru a vă cunoaște și a vă defini cât mai exact. *Da și de la capăt, Mărturisiri psihoplastice, Jurnal din perspectiva planului secund, Dez-mierdare cu human touch, Pagina cu sfinți, Daimonul e în altă parte* sunt cele șase poeme care mi-au plăcut în întregime. (*Angela Furtună*, Suceava) ● Este mai mult comod decât corect să-i spui omului ceea ce vrea el să audă. Să-i remarci partea reușită și să treci peste pasajele nesemnificative, în ideea că timpul rezolvă mai ales problemele asupra cărora nu te ambiționezi să insiști. Efectul acestui *tratament* însă nu este multumitor. Cel căruia îi spui exact ceea ce vrea să audă, va interpreta aprecierea cu câteva linii în plus în favoarea lui. E un mecanism psihologic prin care subiectul se apără, prin amabilitatea ta, de indoilele pe care bunul său simț moral și estetic i le strecurase în minte. Dacă el îți arată o sută de versuri între care există unul singur excelent, de fapt o simplă metaforă mai îndrăzneață, și i-l detașezi din marea de banalități citându-l în răspuns, veleitarul nu va înțelege aproape niciodată că acel vers, excelent în contextul dat, dar slab față de versul cel mai nereușit al unui con-deier talentat, este poate numai paiul, singur, care plutește și de care agățându-se se poate salva saltându-se puțin deasupra valurilor pentru a lua o gură de aer. Scrisoa-rea dv. și poemul imi dovedesc mie un lucru: că sunteți în acest moment atât de con-vins și încântat că trageți de un fir valoros, încât nu mai încapă nimic lângă această bucurie. Decât poate lauda și aplauzele cititorului. Mă sprijin totuși pe cuvintele din scrisoare pe simțul dv. autocritic, ironic, de bună calitate, ca să vă pot *ataca* benefic în final: „V-am mai scris acum 4 ani, calcinat de provincie și încântat de mine ne-voie mare, *dormic să fiu publicat*. (Nu știu dacă aveam 14 ani pe atunci). Vă scriu din nou pentru a vă cere să-mi *despeliți* un text la care lucrez. Se numește *Discurs apocrif* și e în patru părți: *Anatomii, Pseudologia (Ironicon), Originea seriei, La ecluze*. Vă trimit prima parte: *Anatomii*. Ultima vreme m-a găsit epurându-mi ver-surile de tot felul, de elefantisme și oftici, fapt care m-a condus la o stare de indoială în legătură cu gradul de sinceritate din aceste cuvinte rimate și nerimate. Analiza de la un moment dat nu poate fi decât personală, am oarecum liniștea că am găsit ex-presia *Vlad* exact acolo unde n-o mai căutasem, ceea ce a dat aripi acestui *discurs apocrif* al cărui schelet l-am legat...” Spațiul rubricii nu-mi permite decât să continui răspunsul într-un număr viitor, și care răspuns ar fi cu atât mai legat cu cât, fără rețineri, mi-ați trimis urgent și celelalte părți ale poemului. Eu cred că merită, și mai ales merităm și noi, un tratament atent. (*Vlad Dimitriu*, Tâmbăveni).

România literară

Editată de:

- **Fundația „România literară”, cu sprijinul Fundației, Soros pentru o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii**

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ruxandra Dinu, George Șipoș (corectură).

Corespondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația „România literară” - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secre-tariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL: romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://ROMLIT.SFOS.RO
HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

Norocul dumneavoastră, domnule!

DACĂ, trecând distrat pe bulevard, accep-tați să primiți din mâinile unei nostime adolescente un steguleț de hârtie, intrând apoi într-un apropiat *fast-food*, atunci, la o singură comandă - cea mai ieftină - veți primi în plus, în modul cel mai grațios și o înghețată. Într-o zi însoțită.

Însă ca să vă simțiți bine în ambianța localului este indicat să exhibați un guler impecabil, cum numai o mașină automatică de spălat de ultimul tip, vi-l asigură. Nu pierdeți vremea, trimiteți prin poștă, pentru concurs, trei capace de carton ale detergentului *X* și veți deveni proprietarul unei asemenea mașini care nu numai că spală impecabil ru-fele, dar produce și bule într-o admirabilă clocotire ce vă va aminti de bolborul Oceanului în zori, chiar dacă nu l-ați văzut.

O mașină electrică de călcat, cu beculeț roșu, abur și picurare de stropi se câștigă la un concurs asemănător, fără cea mai mică dificultate. Obiectul este mirific, nici nu-ți vine să-l folosești: privindu-l vreme îndelungată, te autohipnotizezi, întrezărind, în nemișcarea clipei, împlinirea unui vechi dezi-derat faustic.

Cum însă principiul vieții pretinde mișcare, o-data fixat în privința unei lenjerii impecabile și a unui blazer fără fir de praf, căci veți câștiga și un aspirator, veți simți imboldul de a vă vedea în oglinjoara automobilului propriu. Român fiind, bucureștean, veți avea de ales între o limuzină ni-ponă cu șaisprezece valve și un Mercedes de tipul, cel mai recent, despre care tocmai ați auzit vor-bindu-se. Vremea când românașul nostru se mul-tumea cu o domestică Dacie piteșteană a trecut, acum aceasta va îndulci zilele unor cultivatori chinezi, grăbind de la orezăriile către sala de ședințe.

Automobilul se câștigă la tombole mai cu sea-ma și este necesar să fiți atenți ca nu cumva să vă revină o bicicletă - au fost și asemenea cazuri ne-fericite. Dar și în împrejurarea cea mai puțin pro-babilă, a repetării participării la tombolă, ziua va veni când, instalat în noua achiziție (ca s-o obțineți

ați cumpărat, totuși, cu prețul unui pix, un bilet), veți simți înclinarea de a parca noul membru al familiei, așa cum l-a adus barza - în fața casei. Care casă?

Aici trebuie procedat pe etape, fiindcă adeseori instinctul de proprietate este grăbit. Vă veți mul-țumi, la început, să fiți deținătorul unui încântător apartament, două săptămâni pe an, în insulele Ca-nare, iar dacă nu agreeți călătoriile cu avionul, în Carpații meridionali. Dacă vă îndeamnă firea să locuiți undeva și în celelalte 53 de săptămâni ale anului, jucați la loteria cea mare, pentru un aparta-ment de 2-3-5 camere. În acest punct, lucrurile se complică, pentru că veți avea de ales între aparta-mentul dorit și un câștig de un miliard de lei, neim-pozabil și discret.

Preferând apartamentul, scăpați de anevoioase-le tribulații în vederea găsirii celui mai adecvat și de emoția de a sta cu atâția bani în casă, în atenția hoșilor, buni cunoscători ai clientelei. În schimb, vă veți plimba prin vastele încăperi, cu mâinile la spate, citind ziarul, satisfăcut de justa împărțire a încăperilor, de calitatea dotărilor - constructorii sunt foarte ambițioși -, de finețea finisărilor. Însă între pereții goi, doar în prezența mașinii automa-tice de spălat și a fierului de călcat cu găurele în talpă, a unui aspirator bondoc, aparate foto etc etc.

VETI proceda cum va crede mai bine soția dumneavoastră, ca să nu intrați în clubul miliardarilor cu neînțelegeri în menaj, intrarea în acest interesant club neexcluzând asemenea ne-cazuri, cu cheltuieli sporite. Pentru că, dacă trăim într-o lume foarte bună, cine știe, poate că ea nu este, cel puțin nu încă, și cea mai bună dintre toate lumile posibile. După ce vă veți instala în noua locuință, minunat amenajată și aranjată cu obiecte de la consignații - se întâlnesc pretutindeni - și veți fi depus la cât mai multe bănci - prudența e de rigoare - sume nedepășind, în loturi, câte zece mi-lioane, într-un total ajungător pentru 4-5 generații

imbelșugate, vă veți putea plimba diminețile câte un ceas cu bicicleta de mai sus, pentru menținerea formei. Pentru evitarea riscurilor, mergeți pe trotu-ar. Dacă nu stăpâniți velocipedul, puteți câștiga o pereche de patine cu rotile. Bill Clinton aleargă pe jos...

Așa sau altfel, după efort, veți simți nevoia im-perioasă de dulciuri. Suficient să cumpărați pache-tele de napolitane indigene în care se află minus-cule etichete dând dreptul inalienabil la un alt pa-chețel de aceeași delicioasă savoare. Se va întâm-pla la fel și cu supele în pachet. Se recomandă câș-tigarea celor de ciuperci!

În ciuda ritmului susținut pe care-l pretinde activitatea acumulării gratuite de bunuri, există totuși, riscul plictisului, al stresului de îmbuibare, al răsluitoarei rutine. Repetiția erodează totuși, și rog să mă credeți - și o spun din inimă - că vă veți simți mai bine posedând patru apartamente și două-trei rezidențe secundare, cei care au încercat, unii prin mijloacele bifurcate ale politicii, se decla-ră, fără discuție, pentru. Sondajele demonstrează că cei mai mulți dețin o sănătate morală exemplară. Evident, spleenul, melancolia, sațiul prea-plinului la ora inserării nu sunt excluse. O monedă de cinci-zeci de lei strecurată unui milog ridică tonusul.

Oricum, vă sfătuiesc să stați, cu schimbul, pe generații, la televizorul familiei, urmărind emisiu-nile ce se termină la miezul nopții ale domnului Tucă, prilej de a vă reînnoi săptămânal televizorul. Japonezii țin câte unul în fiecare odaie, iar în ves-tiar câte două. Pe cel mai vechi, servesc ceaiul. În-tr-un ziar de mare tiraj se strecoară diabolic, în fiecare număr, fraze de o atât de incredibilă banali-tate, încât nici cea mai ageră memorie nu izbutește să le rețină, precum și altele cu doar jumătate noi-mă. Gasiți-le, răspundeți telefonic, așa procedez și eu, schimbându-mi vocea, spre a nu fi reperat. În felul acesta, am deschis în cartierul boieresc în care locuiesc un elegant magazin de televizoare cu te-lex, pe care le vând în rate, oferind, bineînțeles, și premii, în tuburi cu cremă de ghețe din Thailanda.

ÎN CAZUL nefericit în care nu vă veți ciocni de fetișcana cu drapelul Mac Donald, când aveți o vechitură de aparat de spălat de care v-ați atașat, un fier de călcat din prima promoție a pro-ducției naționale, un Fiat 850 ce nu-și dă cu nici un chip sufletul, un apartament de două camere la eta-jul zece al unui bloc unde apa ajunge până la etajul trei, iar igrasia la acoperiș, dar în care ați cunoscut fericirea, în împrejurarea când aveți, ca și mine, un televizor Grigorescu în stare de funcțiune și o cum nu se poate mai condamnabilă lipsă de inițiativă - ei bine, atunci sunteți un om pierdut!

Simultan, eforturile concentrate ale noii noastre societăți de a vă propulsa cu o clasă, în cea mijlocie (în cea de sus se desfășoară mânuitorii de sute de mi-liarde, până la urmă ale lor), de a vă extrage din amorfa masă a pietonilor ce vor avea în curând de plătit taxa de folosire a caldarâmului, vor da, cu regret, greș.

Trudiți, dacă așa vă place, munciți pe brânci, pentru un salariu echivalând cu o pereche de în-călțări de pe aiurea, asudați în speranța că vă va ve-ni rândul la cele douăzeci de salarii plus nouă, dați vina pe cine vreți, cereți demisia guvernului sau numai a cinci-șase miniștri, înscrieți-vă într-un par-tid justițiar ce vrea să reînnoade cu vremurile lui Matei Basarab, călare pe un cal alb. Sau contac-tați-mă, ca să înființăm o și mai nouă Alternativă pentru obștea noastră de tristă tranziție. Știu un local unde, de la trei mititei, ni se dă gratis muș-tarul.

Barbu Cioculescu

România literară 3

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

*Liceu, cimitir
Al tinereții mele,
Cu pedanți profesori
Și examene grele.*

DIN fericire, liceele românești au ieșit din dezolantul bacovian: actualmente, ele sînt niște instituții mai degrabă vesele, în care buchisea-la obligatorie și teroarea notei de trecere au dispărut în favoarea unei atmosfere infinit mai destinsă.

Dovada? În primele zile ale unei superbe toam-ne, liceenii români au ieșit - cu mic, cu mare - la manifestații, pe cit de imperative ca ton, pe atît de confuze ca revendicări. Motivul imediat trebuie să-l fi reprezentat splendoarea începutului de oc-tombrie: ar fi fost și păcat să stai în clasă pe o ase-menea vreme!

Cît privește exigențele concrete ale zecilor de mii de adolescenți care umpleau bulevardele prin-cipalelor orașe - aici lucrurile nu erau foarte clare. Aparent, tinerii noștri contestau examenul de baca-laureat cu șapte materii, reclamînd explicit dreptul sacru la cît mai puțin efort - drept nepomenit în Constituție, dar subînțeles de majoritatea revol-taților.

Din păcate, nici unul dintre liderii elevilor nu a îndrăznit să verbalizeze gîndul aflat în mințile tuturor: ceea ce bravi liceeni doreau era pur și sim-plu desființarea bacalaureatului. Dă-l dracului, tot

Licean

nu folosește la nimic! Și dacă, totuși, la finele liceu-lui, absolvenții ar trebui să ofere o probă vizibilă de maturitate (ani de zile, după model sovietic, ba-calaureatul devenise în România «examen de matu-ritate»), atunci, fără îndoială că liceenii ar opta pen-tru unica probă simpatcă: proba de amor. Judecînd după situația din liceele Capitalei, e aproape singu-rul lucru pe care tinerii din ultimele clase l-au învăt-țat temeinic și, de altfel, unica lor preocupare con-stantă, pe care ar dori cu toții să o continue și să o aprofundeze. La acești copii, fiziologia învingea vizibil ideologia. Nici unul dintre liderii elevilor nu era capabil, să formuleze o frază coerentă de la un capăt la celălalt pentru a-și mărturisii doleanțele. Cît despre chimie, limbi străine, biologie, istorie și ce-lelalte orori - ele ar fi trebuit relegate la muzeul instituțiilor depășite.

Și, totuși, chiar în asemenea condiții, acnea ju-venilă care a invadat străzile avea un aer deosebit de simpatc: băieții și fetele manifestau civilizat, în-zestrați cu o anumită eleganță. Străbăteau liberi străzile, fără complexe, plini de o contagioasă bună dispoziție. Nu aveau nici un apetit pentru studiu, dar aveau un spirit liber, netimorat. Erau infinit pre-ferabili multîmilor de copii manipulați și terorizați, care umpleau școlile românești pînă în decembrie 1989.

Suprema lor dovadă de gentilețe? Faptul că încă nu îndrăznesc să-și formuleze cu voce tare revendi-carea fundamentală.

Scufundări în durerea pură

Prezența mea în aceste pagini asigură un interimat. Dedicat unor activități critice de altă factură, care acum îl acaparează, confratele Alex. Ștefănescu va lipsi o vreme de la îndeplinirea oficiului de cronicar literar. Îl aștept, împreună cu cititorii săi fideli, să revină la ea cât mai curînd.

AM ALES pentru început volumul *Puntea* al lui Marin Sorescu, apărut postum, discutat mai puțin decît ar fi meritat. Se întîmplă ca de atîtea ori: dispariția fizică a unui scriitor, oricît de mare, oricît de popular, e urmată de scăderea bruscă, și necuviincioasă, aș spune, a interesului pentru el. Uneori, după un timp, este redescoperit, readus în conștiința publică, alteleori însă uitat rămîne, pînă cînd cine știe cînd. Nu mai insist.

Puntea însumează poeziile ultime ale lui Marin Sorescu - aceasta e și subtitlul: „Ultimele” -, majoritatea dictate soției sale în săptămîinile de agravare extremă a bolii care l-a răpus, în decembrie 1996. Pe unele a mai putut opera „corecturi și stilizări”, altele, ni se spune în „nota asupra ediției”, au fost numai dictate, „fără să existe o variantă olografă”. Aceasta vrea să însemne că poetul, nu mai avea atunci putere să țină condeiul în mînă.

Cronica la o astfel de carte nu poate face abstracție de împrejurările care au generat-o, dramatice, ieșite din comun. Ne simțim îndemnați, comentînd-o, să reflectăm și asupra omului Marin Sorescu și a felului în care a știut el să moară. Căci despre acest fapt e vorba, în fond, în cartea sa ultimă, aceasta e „tema” unică a unor texte care sînt altceva decît numai expresia unui demers literar. Că ele sînt și literatură, poezie, nu poate fi îndoială, dar sînt și altceva, de altă esență, greu de numit, de rezumat, de definit cu termenii uzuali - și uzați - ai criticii literare, cu atît mai neputincioși, în astfel de cazuri, cu cît sînt mai „exacti”, mai „tehnici”. Să folosim atunci, mai bine, pentru a defini acțiunea poetului, chiar vorbele sale: ce a întreprins el aici sînt „scufundări în durerea pură”.

Ca om social, ca om public Marin Sorescu s-a comportat contradictoriu, stîmînd prin aceasta nedumeriri. Era prudent, prefera să vislească în ape liniștite, grijuliu față de autorități, parea chiar intimidat de ele, inhibat, manifestîndu-se astfel lungi perioade, pînă ce, deodată, o lua razna, comișînd gesturi șocante de rebeliune, stîrnitoare de mare vîlvă tocmai pentru că veneau de la unul ca el, reputat prin cumîntenie, prin „înțelepciune”. Astfel au fost campaniile lui din „Ramuri”, după ce s-a instalat bine în șa ca redactor șef, purtate în anii '70, împotriva unor scriitori „intangibili” pentru că erau bine cotați politic, pe care îi desființează literar. Acțiunea aceasta a culminat cu dezvăluirea de către Sorescu a scandalului plagiat al lui Eugen Barbu. A te lega în acea epocă de Barbu, care teroriza scriitorimea română de sub scutul Securității și asmuțit de Partid, nu era la îndemina oricui, însă „cumintele” Sorescu a îndrăznit să o facă, raliînd inițiativei sale și pe alții. Apoi s-a repliat, s-a domolit, mai ales din momentul în care a început să fie șantajat cu participarea sa la afacerea tulbură a „transcendentalilor”. Deveni maleabil, iarăși prudent, iarăși cuminte, reușînd să stingă, încet-încet, supărarea oficială și miniile multilor confrăți despre care spusese neplăcute adevăruri sau îi ridiculizase.

S-a tot făcut caz de egoismul lui Sorescu, de avaria lui și de arghirofilie. Oameni ce i-au fost apropiați pot

însă mărturisi despre actele lui de generozitate discretă. Era milos dar tinea să nu se știe, lăsînd să circule despre sine imaginea indifferenței față de necazurile altora. Nu-i exclus să fi fost și aici un calcul. Poate că nu voia să se audă că este în măsură să facă bine, că este, material, un om înlesnit. Oricum, legenda egoismului său trebuie corijată. Egoistul absolut nu ajută pe nimeni, nu dă nimic nimănui, avarul nu lasă un banuș să-i scape printre degete. Că nu a fost astfel cei ce l-au cunoscut știu prea bine. De neînțeles este comportarea sa de după 1990. Prudentul, calculatul, reticentul Sorescu miză totul, fără să pregete, pe cartea unui militantism „apolitic” ce retrezi, întîin-du-le, vechi acuzații, în ce-l privește, de oportunism și carierism, întărite mai ales după acceptarea nefericitului ministeriat al culturii, care numai ponoase i-a adus. A avut de suportat multe atacuri, a nemulțumit, ca ministru, pe toată lumea, amici și inamici, cum ar fi trebuit să se aștepte, i s-a azvîrlit în față invinuirea de tranzacționism și de labilitate morală, de lipsă de verticalitate. Pînă ce îl lovi, năpraznic, necruțătoarea boală a cărei înfruntare barbatească, eroică îl descoperi tuturor ca om puternic și brav.

În poezie Marin Sorescu a început prin lansarea unor aparent benigne atacuri la adresa retoricii clasice, procedînd prin parodie, prin apel la jocul persiflator de cuvinte, prin adoptarea oralismelor străzii, a jargonului popular, continuînd, în spirit dezinvolt, acțiunea de structurantă a postavangardei (Geo Dumitrescu, Tonegaru), lăsînd totuși, ca și aceștia, să se întrezărească, dincolo de ceea ce parea în poezie amuzament ușor, exercițiu ludic, o undă de tragism. Aluziile la moarte, chiar dacă glumețe, strecurau în acele poezii o neliniște, o tulburare, un vag sentiment angosant. În *Moartea ceasului*, în *Tineretea lui Don Quijote* și chiar în *La Liliaci*, cu tot pitorescul localist de acolo, puteau fi detectate filioanele tragice ale unei lirici de înșelătoare gratuitate și exuberanță.

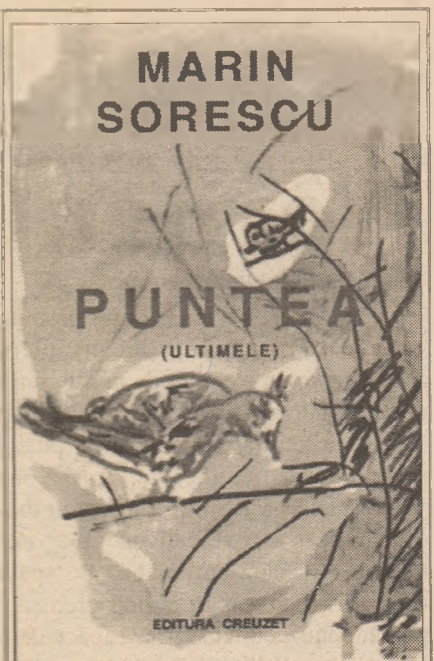
În *Puntea* nu mai poate fi vorba de „filioane” ci de tragismul integral al unei viziuni ce răsfrînge condiția omului îmbrățișat de moarte: peste o zi, peste două, știe *precis* că va muri. E-nunțurile sale ultime, ne avertizează,

„ar aduce cu poezia/ Dacă n-ar fi atît de disperat de adevărate”.

Poate că numai Blecher, în literatura noastră, a mai urmărit cu atîta ascuțită luciditate și cu atîta curaj al asumării dramei propriul dezastru biologic, procesul propriei dezasamblări fizice, cînd materiile alcătuitoare ale ființei de carne, organele, membrele, încă vii, își ies din fire, din firesc, participînd la o monstruoasă dezagregare: „Și dintr-o dată/ Mi-au dispărut gleznele./ Fragilele mele glezne, agere./ S-au îngropat în carne./ Pulpele sînt ca doi butuci./ Stau pe butuci de rugină și/ Fier vechi./ Numai burta/ Se profilează înainte/ Ca o naștere iminentă/ Apa, clipocind misterios/ Înăuntru,/ Invită moartea la scaldă” („Ascită”). Astfel chinuit, batjocorit, umilit poetul percepe acut fragilitatea și piericiunea vieții, nu doar a propriei vieți ci a Vieții, a lumii, a lumilor: „Locuind pe un fir de praf/ Cu o fereastră spre marea/ Care stă pe alt fir de praf/ Și cu alta spre un munte./ Țîșnind chiar din centrul altui fir de praf/ Am acces la peisaje divine” („Zestrea genetică”).

Cum altfel decît amară putea fi tonalitatea acestor elegii, venind de la cineva ce știe că „Nu mi-e rău ca să-mi fie bine./ Mi-e rău ca să-mi fie și mai rău”. („Durere pură”) Agitat de „Reisefieber” (febra plecării) el se vede pășînd deja pe o punte întinsă „între nimic și nimic”, simte că din el au rămas „doar ochii/ Să vadă și să se îngrozească”. Din „scufundările în durerea pură” revine la suprafață „vînat ca un scafandru care și-a pierdut rezervorul de oxigen”; asemeni lui Iov, cel năpădit de bube, se simte tîrît „pe jos și dat cu capul/ de ce se nimereste”; e locuit de draci „mulți, puzderii”, care-l lovesc „cu copitele lor murdare” și-l împung „cu coarnele pe dinăuntru”. Țesuturile și le simte „ca o pîslă neagră/ Mișunînd de chinuri ale iadului”. În totul această ființă, mărturisind despre sine de pe pragul supremei încercări, este „un fel de/ Eserță de tortură și chin/ Ceva de neimaginat”.

Și totuși umorul, umorul trist sorescian, cum de fapt totdeauna fusese, n-a fost alungat, anulat de teribila așteptare a morții și, precum odinioară, poetul mai poate să ridă, mai poate să glumească pe seama trecerii sale „dincolo”: „Multe defecte/ Va trebui să-mi corectez/ Acolo, dincolo./ În primul rînd./ Problema longevității./ Să nu mai contrazic statisticile./ Cu speranța de viață la naștere”. Călătoria în cer o va face mergînd „pe jos”, (un oximor-

Marin Sorescu, *Puntea* (Ultimele), poezii, Editura Creuzet, București, 1997, 112 p., preț nementionat.

ron!) „căci scăpasem vehicolul celeresc/Îmi plecase pur și simplu de sub nas”, iar odată ajuns la destinație ce-i este dat să vadă? Un spectacol mai degrabă pămîntean: instruirea „ingerilor novici” în legătură cu felul cum trebuie purtată „aura”. „Îngerilor novici./ După ce au depus jurămîntul./ Li se face instructaj/ În ce privește aura./ Cu care au fost cu toții proaspăt dotați.” De un comic enorm, asociat funerarului, este în *Puntea* istoria nărașului „coșciug fricos”, ce refuză să se lase îngropat și pînă la urma scapă, înălțîndu-se în țării ca o navă zburătoare. Piesa e antologică, de mare vervă, răcordată, cum ne apare, la sursele fabulosului țărănesc din *La Liliaci*. Am dat acolo peste multe povești asemănătoare: „Cînd atîngea fundul gropii/(Fuse se lărgită, că o croiseră cam strîmtă)/ Coșciugul deodată avea un frison nervos./ O sperietură./ Și țâșnea cît colo/ Cu groparii tîrîș./ Prinși în chingi./ Procesiunea era uluită/ Din ce material o fi coșciugul?/ Ori fundul gropii/ Are ceva de speriat./.../ Coșciugul, care parea unul oarecare/ Scînduri geluite și bătute-n cuie de 8/ Darămase cîteva cruci/ Se ciocnea de turla bisericii/ Se bălăbănea prin aer/ (Groparii se dădeau jos din pomi/ Cu cîte-o prună-n gură)/ Și după o vreme/ Revenea spășit la buza gropii./ Aștepta să i se arunce flori/ Și țărîna proaspătă /.../ Hăt încolo, hăt încoace, cu grijă/ Cobora precum hîrzobul spre lumea cealaltă/ Și, dintr-odată, o cutremurare -/ Și parcă și un geamăt înăbușit./ Și cu partea mai îngustă înainte, ca pe o rampă/ Aerodinamic, țâșnea afară./ Pînă seara, cu toate tertipurile./ Nu s-a lăsat îngropat./ Acum plutește zurlu pe cer./ Urmînd a fi doborât/ De o rachetă/ A marinei de coastă”. („Coșciug fricos”).

Nota definitorie a impresionantelor cărți o dau totuși confesiunea simplă, șoptită, umana, prea umana mărturisire, gîuită, a friicii de a rămîne singur, după ce „lumea care suferă pentru mine” a plecat, neuitînd, desigur, înainte, să-i ureze bolnavului „curaj!”. El va încerca după aceea să doarmă „cu ochii deschiși/ De spaimă să nu fiu luat prin surprindere”. Este o sfiită resemnare în ultimele mesaje, în ultimele rugă ale poetului și un tîndru apel la gingășie și blîndețe adresat ființei care va fi de față „atunci”: „Te rog să-mi închizi ușor/ Pleoapele atunci/ Ce-a fost de văzut am văzut!/ Să tragi cu grijă aceste obloane fine/ Peste ochii mei obosiți”. Asemenea „vărului Shakespeare”, Sorescu s-a dus să moară puțin: „Mă întorc cu fața/ Spre perete/ Și le spun prietenilor îndurerați/ Mă întorc repede”.

Puntea - un impresionant document omenesc și poetic.

Cărți primite la redacție

- ◆ Gabriela Melinescu, *Poezii*, lector: Ileana Malancioiu, Editura Vitruviu, București, 1997, 202 p., preț nementionat.
- ◆ Florența Albu, *Aurolac*, poeme, Editura Cartea Românească, București, 1997, 118 p., preț nementionat.
- ◆ Marta Petreu, *Cartea miniei*, poezii, Editura Albatros, București, 1997, 78 p., preț nementionat.
- ◆ Aurel Rău, *Seară cu versuri în lectura autorilor*, poezii, Editura Albatros, București, 1997, 226 p., 10.200 lei.
- ◆ Dora Pavel, *Creier intermediar*, poeme, Editura Cogito, Oradea, 1997, 52 p., 12.000 lei.
- ◆ Laura Pavel, *Antimemiile lui Grobei*, eseu monografic despre opera lui Nicolae Breban, cuvînt înainte de Irina Petraș, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997, 166 p., 11.000 lei.
- ◆ Doina Antonie, *Punte de smarald*, poezii, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, 56 p., 5.000 lei.
- ◆ Marin Mincu, *Despre fragilitatea vieții*, Antologie în colecția „Poeti români contemporani” postfață de Valentin F. Mihaiescu, notă bio-bibliografică, referințe critice, Editura Eminescu, București, 1997, 464 p., preț nementionat.
- ◆ Marin Mincu, *Intermezzo IV*, (Jurnalul florentin), Editura Pontica, Constanța, 1997, 368 p., 14.000 lei.

Adrian Marino între politică și cultură

„Punem direct în discuție «principiul autorității» oriunde s-ar manifesta el. Sub orice formă și de către oricine. Rațiunea și spiritul critic sunt *erga omnes*. Și nu din intenție polemică. Doar dintr-o preocupare, credem legitimă, pentru buna igienă intelectuală și sensul dezvoltării pozitive a culturii noastre”. (Adrian Marino)

SE CUVINE a recunoaște necondiționat: Adrian Marino e cel mai de seamă savant român al teoriei literare. Veritabilă uzină de informații, asocieri, disocieri, clasificări, nuanțe, clarificări etc., d-sa acordă prestigiu unui însemnat domeniu al culturii umaniste, inclusiv prin traduceri ale unor dintre scrierile sale pe mapamond de care s-a bucurat. Cu atât mai relevantă ni se înfațișează postura politică a autorului *Dictionarului de idei literare*, cu cât ea face corp comun cu o operă bogată, în sensul unei coroborări mutuale. Din operă emană necesitatea afirmării unor principii morale și civile, după cum asemenea principii sunt singurele în măsură a garanta nestinjenita dezvoltare a operei. Iată ce ne propune, cu integră justificare, Adrian Marino: „Sa renunțăm, în sfârșit, la aroganța și suficiența naționalist-șovină, la izolaționismul și autarhia intelectuală. Să revenim la frumoasa și vechea tradiție a schimburilor culturale în ambele direcții. Cultura română este o cultură europeană. România este în Europa, de unde a fost smulșă metodic, rece, cu un cinism fără seamăn. Să reintroducem libera circulație a valorilor, ideilor, publicațiilor, corespondenței, a deplasării oamenilor de cultură, să încurajăm prezențele românești la toate manifestările culturale, unde vom fi invitați. Să putem colabora și publica fără frică, aprobări și verificări”. Teoreticianul se pronunță răsplat impotriva „principiului totalitar-dictatorial al ierarhiei de comandă”, impotriva „culturii de funcționari de stat, de «activiști» culturali”, „dirijate, planificate, aservite puterii politice”, „propagandistice, festiviste”. D-sa nu șovăie a sublinia importanța „decisivă” a criteriilor „civic-etice” și „politice” în judecarea trecutului apropiat, stigmatizat de numeroase acte de colaboraționism, criterii pe care unii își permit „luxul” de a le ignora în numele „uitării”, „reconcilierii”, „iertării”. A riposta acuzațiilor de „negativism”, „demolare”, „jacobinism” aduse unor aspecte inconformiste, nu numai explicabile, ci și legitime, ale unei conștiințe critice emancipate: „A reacționă, în mod negativ, nu înseamnă însă «radicalism» sau «fundamentalism», ci afirmarea energică a unei opțiuni civice și ideologice de tip liberal-democratic și respingerea decisă a principiilor contrare”. Nu putem a nu fi de acord cu o atare înțelegere responsabilă a chestiunilor culturale. După cum nu putem a nu fi de acord cu suficient de numeroasele „pilde negative”, oferite, fără falsă pudoră a altora, de către Adrian Marino, de la „egocentrismul genialoid”, cu atât de cinic-amoraliste conotații, al lui G. Calinescu, până la teoria lui C. Noica, potrivit căreia poți fi „liber” chiar și în închisoare („închiderea care se deschide”) și până la figura „conformistului depersonalizat”, ce se simte „bine baricadat în dărătul instituțiilor culturale oficiale (minister, Academie, reviste etc.), care-i asigură o carieră comodă”, „gardian devotat” al ierarhiilor stabile, cultivând „apolitismul” ca lașitate”, al cărui nume transpare cu destulă limpezime.

Și totuși! Și totuși ne surprinde faptul că, pornind de la o bază bibliografică impresionant de largă, cvasiexhaustivă, dispunând de o „bancă de date” dintre cele

mai solide din câte există asupra temelor ce le tratează, dl. Adrian Marino ajunge la restricționări, la partipriuri ce ar putea contraria chiar într-un cadru mai puțin impunător. D-sa nu pregetă a ne reaminti mereu că se rostește ca exponent al unui spirit critic „rece”, cit mai „sistematic” și mai „cuprinzător”, al unei „lucidități suverane”. Dar iată că tocmai „cuprinde-rea” se arată în bizară suferință, „sistemalizarea” lasă de dorit cînd conceptul de cultură e abordat unilateral, partizan: „Cultura română - și acesta este pragul cel mai greu de trecut - va trebui să facă saltul în ordinea spiritului, de la imagine, simbol, mit la idee, teorie, sistem. De la concretul poetic, la abstracția gândirii. Suntem încă mult prea «lirici», prea «poeti» în toate. Și rezolvăm mult prea multe, încă, doar prin «intuiții» și «imagini»”. Rezultă de aci o inferioritate greu de dovedit a „imaginii”, „simbolului”, „mitului” în fața „ideii”, „teoriei”, „sistemului”. Adică tocmai a factorilor adinci și misterioși, creatori prin excelență în domeniul spiritului. Adică tocmai a nucleelor din care au izvorit și izvorăsc marile creații ale umanității. Ni se spune ritos: „irationalismul, misticismul au făcut destule ravagii”. Deci, vorbind... metaforic, măcar jumătate din fondul de creație și cultură al omenirii este pus în paranteză. Într-un chip subiectiv, sintem anunțați că am avea „prea mulți (*sic!*) filosofi-mit”, felul lui Noica, Steinhart, Tuțea, ca și cum ne-ar strica alte personalități de aceeași talie europeană! Iar cit privește „sentimentul tragic al vieții” (sărmanul Ortega y Gasset!) ni se dă de înțeles că s-ar opune „creației durabile”, „seriozității”, „onestității”. E vădit că o conformație intelectual-sensibilă a autorului e mai puternică decît programul d-sale integrator, dictîndu-i amputări, sacrificii drastice. „Enciclopedismul” pe care mizează se arată astfel ca totul relativ. Principiul hegelian, din *Fenomenologia spiritului*, „Adevărul este întregul”, nu e respectat, ca o dovadă, din fericire, a caracterului himeric pe care-l are aci „ideea literară” aotabsorbantă, „teoria literară” absolută. În fapt, Adrian Marino ilustrează cazul structurii antiartistice (reală și, deci, justificată în setul tipologiei antropologic-culturale), al unei posturi particulare, care nu poate fi strict rațional formulată. Ca și G. Calinescu, față de care manifestă tot mai acute reticente, nu prizează complexitatea, abisul, factorii iraționali ai ființei și artei, ireductibili la schemă, pe care-i bănuiește de neseriozitate, contrafacere, improvizare, incorectitudine. Și - peste ceea ce îl configura limitativ pe autorul *Principiilor de estetică* - suspectează expresivitatea, arta cuvîntului în comentariul „de idei”, executînd „metaforă”, „stilul”, „floricelile de stil”, „înfloriturile” etc. Anticalofilia d-sale, în planul „pur” al „ideilor”, nu reprezintă decît o reacție antiestetică abia mascată. După cum unii indivizi au o predilecție „congenitală, spontană” pentru o formă de expresie denumită „lirică”, Adrian Marino e inclinat la fel de „congenital, spontan” a refuza lirismul. Poezia, în genere, îl indispuine: „Poezia, în sensul extensiv al cuvîntului, rămîne încă, după toate indiciile, modul fundamental de exprimare al sensibilității imediate, autentice, doar elementare”, adică „subdezvoltată”. Din păcate, apreciază teoreticianul, se mai scrie și, după toate probabilitățile, se va mai scrie poezie: „Dar în cercuri restrînse, electiv și selective, în toate cazurile, oricum, marginale. Deoarece poezia, în sensul său tot mai evoluat și specializat, reprezintă un «accident». Un adevărat *lusus naturae*”. Cu neascunsă satisfacție se insinuează teza unei crize a poeziei actuale, pe plan universal: „Cîți mari poeți mai au, azi, Franța, Germania, Italia?”.

CRONICA LITERARĂ

de
Gheorghe
Grigurcu

Incontestabil, viziunea asupra culturii pe care o cultivă dl. Adrian Marino derivă din frigiditatea d-sale estetică, tenace, laboriosă și, în conformitate cu premisele date ale personalității, corect dezvoltată și susținută. Ajunsă la conștiință, ea își găsește expresia într-o doctrină adecvată: „o cultură care mizează doar pe imagini și lirisme, pe intuiții și reacții de gust, pe «impresii» și nu pe «idei», care nu cunoaște măcar iluzia sau seducția «construcției», «operei de durată», ca să nu spunem și a «sistemului», va rămîne veșnic minoră și iremediabil marginală”. Nu incupe indoiială că o cultură se cuvine a fi un complex, o sinteză între factorii raționali și cei iraționali, între „idee” și „poezie”. Dar minimalizînd poezia, imbrîncind mitul, amendînd cu strășnicie intuiția, gustul, sensibilitatea, mai poate fi vorba de un asemenea întreg organic, de un „adevăr al totalității” în sens hegelian? În răspăr, sintem constrînși a formula reciproca aserțiunii de mai sus: o cultură care se bizuie doar pe idei și sisteme, care excomunică lirismul, mitul, metafora, intuiția, gustul, impresia, riscă a rămîne un produs uscat, steril, de laborator. Sau, spre a relua vorbele preopinentalului nostru ce se vor profetice, o cultură „veșnic minoră și iremediabil marginală”. N-avem dreptul a neglijă un capitol fundamental al statutului ființei umane, în accepția sa creatoare, care iese din cadrul jocului infantil, „ce-a fost mai întîi, oul sau găina?”. Poezia, mitul, imaginea au precedat neîndoios ideea de literatură, constituind baza irecuzabilă a teoriei care, în absența lor, n-ar putea exista. Și socotim că e imprudent a le prezice apropiatul deces...

Firește, dl. Adrian Marino e perpetuu preocupat de ceea ce-i stă la inimă: „soarta teoriei literare”. Considerînd că aceasta nu are încă, la noi, locul pe care-l merită, explică situația prin patru motive. Un prim „handicap” l-ar constitui „lipsa unei reale tradiții filozofice, speculative și teoretice”, împrejurare a cărei amplitudine crește în relație cu aprehensiunea teoreticianului față de filosofii „irationaliști” precum Lucian Blaga, Nae Ionescu, Cioran, Noica. A doua cauză o alcătuiește „asasinarea” întregii tradiții teoretice, în urma introducerii, „prin forță și dictat”, a „esteticii marxist-leniniste”. Nimic de comentat în această privință. O a treia pricină a „blocării” teoriei literare indigene ar fi apariția, în mediile culturale românești, la sfîrșitul anilor '60 și în anii '70, a unor scrieri ce ilustrează „toate modele occidentale: structuralismul, semiologia, formalismul de toate spețele”. Aci se inscrie un caracteristic accent pătîmas: „«Teoria» literară românească se transformă într-o mizeră «colonie balcanică» în care Roland Barthes devine un fel de personaj fabulos, ceva între idol, totem și guvernator general”. Chiar dacă, parțial, lucrurile au stat astfel, nu credem în nici un caz că se poate pune semnul egalității între „catastrofa” proletcultistă și sincronizarea, fie și uneori prea docilă, pripită, cu „noile metode” („o altă lovitură, nu mai puțin teribilă”). Nu putea fi în chestiune un „dogmatism invers”, deoarece nu exista în ultima situație constrîngerea oficială, interdicția replicii, imposibilitatea alternativei. Era vorba, totuși, de opțiuni libere! De tot ciudat ni se înfațișează însă al patrulea motiv al „insuficienței” teoretice băstinașe, care ar fi „de ordin publicistic, foiletonistic”. Lipsind tradiția culturală, filozofică, referințele interne de mare prestigiu, terenul a fost ocupat în mod firesc - și în totalitate - de critica de orientare impresionistă. Adrian Marino vede mereu o teribilă „conurență”, o luptă pe viață și pe moarte între teorie și critica propriu-zisă (*id est* comentariul consacrat analizei operei și personalităților, avînd o ramură foarte activă și relevantă, circumscrisă actualității, numită „critică de întîmpinare” sau, eventual, cum îi place a se exprima, bagatelizînd-o, „impresionist-foi-

letonistică”). Teoreticianul e panicat de perspectiva ca, în contextul existenței acestora, să apară primejdia ca „lucrările (cite sunt) de istorie literară, filologie, critică specializată, teorie literară etc. să nu aibă, practic, nici un fel de «recepție»”. Să cadă, „invariabil, în gol”. De unde provine această teamă? Din neacceptarea ideii elementare că există, cu drepturi intelectuale egale, domenii distincte legate de interpretarea fenomenului literar: critica, istoria literară, teoria literaturii, eseul, între care nu se află, în esență, nici o „întrecere”, nici o „rivalitate” și, cu atât mai puțin, un regim de subordonare, o piramidă autoritaristă, în virful căreia să se plaseze, automat, „ideile literare”. Oricît de stimabile și de necesare sint cele din urmă, nu le-am putea accorda o suprafață în principiu. Precum orice manifestare a vocației artistice ori reflexive, ele depind de valoarea intrinsecă a celui ce le minuieste. E oare mai „important” un aruncător de disc decît unul de sulită, un boxer decît un tenisman? Unii cred că da...

Din această concepție pornesc o sumă de obiecții iritate, temperamentale nestăpînite, în ciuda codului ultralucid ce și-l prescrie autorul *Biografiei ideii de literatură*, aduse criticii curente, asimilate oarecum poeziei, muribunde, după cum am văzut, ori măcar, prin definiție, „diletante”, „amatoristice”: „Nu interesează, să spunem, esența literaturii, ci în primul rînd, să zicem, dacă poetul X este mai mare decît poetul Y”. De ce să nu „intereseze”? Oare „esența” literaturii nu include inevitabil și o axiologie? „Cronica devine o formă de publicitate, de succes, de manifestare a «vieții literare»”, mai susține, reprobator, Adrian Marino. Doar atît? Sau cu un pragmatism care simplifică lucrurile sarcastic, caricaturizînd: „Necesitățile economice moderne (repetăm) transformă tot mai mult cronica în «informație» și «publicitate», la cel mai înalt nivel posibil. Altfel spus să dea cititorilor motive să cumpere cartea discutată”. Dar nici depășirea finalității comerciale nu pare a fi multumitoare: „Cronicle lungi prolix, plictisitoare, scrise prea pretențios-eseistic, care nu spun, în cîteva propoziții, despre ce este vorba într-o carte și dacă are vreo importanță, nu mai interesează în realitate pe nimeni”. Iată cum cronica și prolixitatea, eseul și criteriul economiei lingvistice sint amestecate, transformate într-o pastă uniformă și, desigur, indigestă, generalizîndu-se defectele prezente uneori în cîmpul criticii, precum uneori în cîmpul, oricărei activități! Tendențiozitatea e înveterată. Tratat mereu ca o bestie neagră, criticul literar e inghesuit în corzi, afirmîndu-se că practica sa „abdică de la spiritul critic, atunci cînd pretinde că deține, proclamă, definește, în exclusivitate, adevărul critic absolut. Respectiv, cînd revendică pentru «judecățile» sale valoarea absolută, indiscutabilă, definitivă”. Dar unde și cînd cronicarii literari au „pretins” cu adevărat așa ceva? Nu cumva programul arogant ce li se atribuie e o (im)pură ficțiune? Iar în afara unei minime încredințări în adevărul slujit cine ar mai scrie? Să fim drepti: un teoretician literar procedează altminteri? Lamentîndu-se tot timpul de „ignorarea”, „minimalizarea”, „negarea” de care ar avea parte teoria din partea „criticii jurnaliste”, observăm pînă una-alta că dl. Adrian Marino e cel care se năpustește asupra criticii, cu o lipsă de bunăvoință consternantă. N-o lasă nici să respire, cerîndu-i, administrativ, legitimația: „Există, uneori, în sfîrșit, și întrebări legitime, de genul: ce «autoritate» a autorizat, instituit, consacrat etc., de fapt, pe criticul zis de «autoritate»? De fapt, cine l-a investit pe X, Y, Z, să trieze *definitiv* valorile?”. În fața unei agresiuni discutabile, d-sa pecetluiește... indiscutabil „cazul cronicarului literar (pe care nu-l mai cîntește, azi, de fapt, nimeni)”. Posibil.

Adrian Marino, *Politica și cultura. Pentru o nouă cultură română*, Ed. Polirom, Iași, 1996, 372 pag., preț 8500 lei.

Actualitatea culturală

Festivalul „George Bacovia” Ediția a XVIII-a

Pentru a optsprezecea oară în ultimii 26 de ani, Bacăul a fost gazda Festivalului „George Bacovia”, organizat de revista „Ateneu” (redactor șef Sergiu Adam). Festivalul s-a desfășurat în perioada 9-10 octombrie, integrat fiind în amplele manifestări „Zilele Bacăului” ocazionate de a 589-a aniversare a primei atestări documentare a orașului.

■ În seara zilei de joi, 9 octombrie, la Librăria „Glissando”, au fost lansate volumele *Plumb* de George Bacovia, Editura „Junimea” (ediție bibliofilă, cu reproducerea desenele autorului); *Remember*, roman de Ioana Postelnicu, Editura „Albatros”; *O beție cu Marx* (poeme) și *Pamflete*

vesele și triste ale lui Mircea Dinescu, Editura „Seara”.

■ Vineri, 10 octombrie la Teatrul „Bacovia”, a avut loc Colocviul „Bacovia după Bacovia”, la care au participat scriitorii și istoricii literari invitați la festival. A urmat vernisajul expoziției „Univers bacovian” (Galeria „Ad-Hoc”). Pe simeze se aflau reproduceri după desenele lui George Bacovia, dar și câteva portrete ale poetului, realizate de pictorul Ilie Boca.

Itinerariul invitaților a cuprins și un popas la Casa Memorială „George Bacovia”.

În cursul serii, cu participarea oaspeților și a scriitorilor bacăuani, la Teatrul Bacovia, s-a desfășurat festivitatea de

decernare a Premiilor „George Bacovia” ale revistei „Ateneu”. În debut, prefectul de Bacău, dl Ioan Silviu Lefter, a prezentat mesajul președintelui României, dl Emil Constantinescu, pentru participanții la Festivalul „G. Bacovia”.

Juriul, format din Ion Pop (președinte), Daniel Dimitriu, Mihai Cimpoi, Rodica Șerbănescu, Constantin Donea și Sergiu Adam a decis decernarea următoarelor premii: pentru *opera omnia* - Ioana Postelnicu; pentru *poezie* - Mircea Dinescu, Nicolae Esinencu, Adrian Popescu; pentru *critică și istorie literară* - Gabriel Dimisianu, Alex. Ștefănescu; pentru *teatru* - Viorel Savin.

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

Miron Radu Paraschivescu la Paris, în 1970
(fotografie comunicată de Sergiu Huzum)

De douăzeci de ani

Mihail Sebastian

Seit zweitausend Jahren

Roman

Übersetzt und mit einem Nachwort und einer Dokumentation herausgegeben von Daniel Rhein

Igel Verlag Literatur
Editura Fundației Culturale Române

Editura Fundației Culturale Române în colaborare cu Igel Verlag Literatur au publicat romanul *De două mii de ani* de Mihail Sebastian. Traducerea, postfața și notele documentare au fost realizate de Daniel Rhein.

La 18 octombrie 1997 se împlinesc 90 de ani de la nașterea lui Mihail Sebastian.

Doar utopiile se realizează

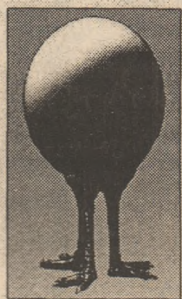
În ultima vineri a lui septembrie a.c., în Sala Măură a Cercului Militar din București, a avut loc lansarea volumului de eseuri *Utopii* de George Astalos, în traducerea din franceză a Ilenei Cantuniari, apărut la Editura Vitruviu. *Eseuri urmate de confesiuni biografice* este subtitlul care agită inteligent atenția și simpatia amatorului de carte bună, a cititorului care, știind oricât de puține lucruri despre autor și opera sa, se simte irezistibil atras și câștigat de la început de promisiunea unor confesiuni de scriitor, care se anunță fierbinți și profitabile. Paginat chiar la început, Sumarul este el însuși o bogăție de informație, cuceritor și incitant, prefigurând succesul cărții, în generozitatea și franchețea cu care George Astalos își oferă darurile și prietenia. *Introducere/Invitație la megalomanie: Confesiune biografică*, urmată de *Disertație asupra argoului*, *Vocația poeziei în era tehnologică*, *Pluridimensionalitatea teatrului*, *Oul Agorei* și, în final, *Bibliografie*, aceasta ar fi schema foarte pe scurt a Sumarului, cu multiple însă deschideri către inima vie a textelor celor patru *Utopii*, urmate, fiecare, de *Confesiunile*

aferente, în subtitluri care anunță palierele temei. Aleg câteva, spre uimirea și deliciul cititorului care n-a văzut încă și

GEORGE ASTALOS

UTOPII

ESEURI
URMATE DE
CONFESIUNI BIOGRAFICE

n-a răsfoit această carte întru-totul frumoasă, și ca obiect: *Limba nu plătește drepturi de autor*; *Vorbirea paralelă: Argoul, utopie a comunicării*; *Doar utopiile se realizează*; *Poezia, ferment al oricărei utopii*; *A revoluționa teatrul înseamnă a-l actualiza*; *Teatrul cruzimii*, *Teatrul aerian*, *Teatrul sărac*,

Interpretul arhetip; *Matrița tuturor utopiilor e în Ou*, *Ce este Oul Agorei?*, *Landmark: Oul, utopie a globalizării* etc. În numai 22 de rânduri, la pagina 19 (cartea are 287), George Astalos despre sine însuși în cea mai concisă și cinstită autobiografie ce mi-a fost dat să parcurg. Despre autor, despre opera acestuia și despre cartea care s-a lansat au vorbit, în prezența unui public numeros și instantaneu cucerit, în deschidere col. Viorel Domenico, redactor șef al revistei *Viața Armatei*, prof. Romul Munteanu, scriitorul Alexandru Paleologu, Ioana Calina Marcu, directoarea Editurii Vitruviu și, în final, însuși George Astalos, poet, dramaturg, eseist, stabilit la Paris acum mai bine de un sfert de veac. Anul trecut, aceeași editură i-a tipărit în Colecția de poezie românească îngrijită de Mircea Ciobanu, fondatorul Vitruviului, dispărut între timp dintre noi, volumul antologic de versuri *Ecuția tăcerii*. Pe coperta a patra a *Utopiilor*, un text redactat de autor anul acesta, la Paris, și o fotografie semnată *Meleleo*. Redactor de carte Aurelia Batali. Grafica, inspirată și elegantă, poartă semnătura lui Matei Șerban. (C.B.)

Lansare

În ziua de 5 octombrie la ora 12, la Casa Scriitorilor a avut loc lansarea volumului de proză *Panic Syndrome!* de Dumitru Radu Popa. Cartea a apărut în colecția „Ithaca - Scriitori Români din exil” a Editurii Univers. Au vorbit la lansare Prof. dr. Mircea Martin, directorul editurii, criticul Dan Cristea, care semnează prefața cărții, și autorul volumului Dumitru Radu Popa, prozator și critic literar, care trăiește în Statele Unite ale Americii, la New York.

dumitru radu popa

PANIC
SYNDROME!

CALENDAR

17.X.1892 - s-a născut *Dragos Protopopescu* (m. 1948)
17.X.1897 - s-a născut *Ștefana Velisar-Teodoreanu* (m. 1995)
17.X.1897 - s-a născut *Al. Dima* (m. 1979)
17.X.1897 - s-a născut *Constantin Bărbuceanu* (m. 1995)
17.X.1930 - s-a născut *Felicia Marinca*
17.X.1973 - a murit *N. Dunăreanu* (n. 1881)
17.X.1981 - a murit *Tășcu Gheorghiu* (n. 1910)
18.X.1903 - s-a născut *Damaschin T. Bojincă* (m. 1969)
18.X.1903 - s-a născut *Sandru Tzigara-Samurcaș* (m. 1987)
18.X.1907 - s-a născut *Maria Arsene* (m. 1975)
18.X.1907 - s-a născut *Mihail Sebastian* (m. 1945)
18.X.1911 - s-a născut *Robotos Imre*

18.X.1933 - s-a născut *Coman Șova*
18.X.1926 - a murit *Ioan I. Ciorănescu* (n. 1905)
18.X.1928 - s-a născut *Ștefan Mihăilescu*
18.X.1936 - s-a născut *Ion Arama*
18.X.1938 - s-a născut *C. Stănescu*
18.X.1980 - a murit *Teodor Mazilu* (n. 1930)
19.X.1897 - s-a născut *Jacques Byck* (m. 1964)
19.X.1904 - s-a născut *N.N. Condeescu* (m. 1966)
19.X.1904 - s-a născut *Dumitru Almas* (m. 1995)
19.X.1912 - s-a născut *George Popa* (m. 1973)
19.X.1941 - s-a născut *Aurelian Chivu*
19.X.1961 - a murit *Mihail Sădoveanu* (n. 1880)
19.X.1993 - a murit *Ion Iuga* (n. 1940)

20.X.1866 - a murit *Al. Donici* (n. 1806)
20.X.1892 - s-a născut *Ion Crețu* (m. 1970)
20.X.1892 - s-a născut *Tache Papahagi* (m. 1977)
20.X.1895 - s-a născut *Al. Rosetti* (m. 1990)
20.X.1924 - s-a născut *Valentin Silvestru* (m. 1996)
20.X.1928 - s-a născut *Pompiliu Marcea* (m. 1985)
20.X.1930 - s-a născut *Ioan Grigorescu*
20.X.1933 - s-a născut *Ion Balu*
20.X.1948 - s-a născut *Ioan George Șeitan*
20.X.1985 - a murit *Marius Robescu* (n. 1943)
21.X.1910 - s-a născut *Theodor Constantin* (m. 1975)
21.X.1911 - s-a născut *George Demetru-Pan* (m. 1972)

21.X.1923 - s-a născut *Mihai Galiță* (m. 1977)
21.X.1931 - s-a născut *Theodor Poiană*
21.X.1979 - a murit *Nicolae Gane* (n. 1903)
21.X.1990 - a murit *Ioana Em. Petrescu* (n. 1941)
21.X.1994 - a murit *Marin Porumbescu* (n. 1921)
22.X.1852 - s-a născut *Adam Müller Guttenbrun* (m. 1923)
22.X.1891 - s-a născut *Perpessiciu* (m. 1971)
22.X.1907 - s-a născut *Cella Serghi* (m. 1992)
22.X.1916 - a murit *Ioan G. Șbierea* (n. 1836)
22.X.1918 - s-a născut *Dan Duțescu* (m. 1992)
22.X.1927 - s-a născut *Constantin Olariu*
22.X.1939 - s-a născut *A.I. Zănescu*
22.X.1942 - s-a născut *Ion Coja*

22.X.1942 - a murit *Oct. C. Tăslăuanu* (n. 1876)
22.X.1972 - a murit *George Demetru Pan* (n. 1911)
22.X.1979 - a murit *George Maria Prina* (n. 1920)
23.X.1877 - a murit *Al. Papiu Ilarian* (n. 1827)
23.X.1881 - s-a născut *A.P. Banuș* (m. 1970)
23.X.1902 - s-a născut *Ion M. Ganea* (m. 1979)
23.X.1908 - s-a născut *Octav Sargețiu* (m. 1991)
23.X.1913 - s-a născut *Simion Ghinea*
23.X.1927 - s-a născut *Constantin Măciucă*
23.X.1950 - s-a născut *Nicolae Sava*
23.X.1957 - a murit *Mihail Codreanu* (r. 1876)
23.X.1975 - a murit *Maria Arsene* (n. 1907)

MARILE CRIZE

CÎND nu a fost în tranziție, societatea românească a fost în criză. Sentimentul crizei este unul din cele mai frecvente între cele două războaie, indiferent dacă are sau nu acoperire reală. Schimbul de crize între individ și societate este compensatoriu: cînd criza generală se acutizează, crizele intime se domolesc, în schimb cînd societatea pare a ieși din criză se deschid toate ușile secrete ale crizelor personale.

Legea Statului deasupra noastră...

ECONOMIA, justiția, morală, cu instituțiile corespunzătoare și cu toată țesătura lor de implicații sint periodic în atenția presei, inclusiv a celei culturale. Publiciști le iau în discuție imediat după război. Profesorul de drept civil de la „Facultatea juridică” din București, Em. N. Antonescu, publică în primul număr din lunarul *Cugetul românesc* (februarie 1922) un studiu de 14 pagini despre criza justiției în „România Mare”. El pornește de la constatarea că „Modul greoi în care se face și astăzi distribuția Justiției în țara noastră nu mai poate dăinui”, dar nu se lamentează inutil: indică punctele vulnerabile ale sistemului juridic și oferă soluții. Procesele sint frecvente în epocă, însă: „A cîștiga un proces în țara noastră echivalează astăzi, mai totdeauna, cu o pierdere, căci pe deoparte banii la care aveai dreptul ți-au fost ținuți ani de zile de către debitor, iar, pe de altă parte, ai fost silit la cheltuieli importante pentru ca, la urmă, judecata să-ți acorde pomană unor cheltuieli de judecată derizorii - și pentru ca, pe deasupra, să te alegi cu nervii oboșiți și poate chiar de-a binelea bolnav”. Problema duratei este prima dintre cele 10 analizate de profesorul Antonescu. Aproape toate merită atenția cititorului de azi pentru că și în justiție, ca și în toate celelalte domenii, firele rupte de comunism se înnoadă acum, chiar dacă unorii nodul e stînjinitor de mare.

Ce se mai poate spune așadar despre sistemul juridic din 1922 și tot ce se leagă de el? Ca învățămîntul juridic nu ține pasul cu vremea, pentru că se merge pe unul *integral*, cu mult balast și, în schimb, nici pomeneală despre „o stăpînire a Dreptului din punct de vedere al practicei, al ciocnirilor lui cu viața reală” ori un studiu „al Dreptului prins în conflictele de interes”. Se propun cursuri de practică juridică asemănătoare cu cele practice de la Medicină și cursuri ținute de magistrați și avocați renumiți (profesori extraordinari) „plătiți de către studenți și de către Facultate”. O schimbare radicală e necesară și la organizarea magistraturii, din motive „de ordin *moral* și *economic*” unde autorul vede din nou cîteva soluții (pe care cei interesați le pot găsi la pagina 52 din revista menționată). Revizuit trebuie și „sistemul actual al înaintărilor” (în leafă și în rang), sistem care e bazat pe „umilință și ipocrizie, ca să nu zic pe nedemnitate”. Se mai cere garantarea inamovibilității și independenței magistraților, în paralel cu întemeierea unei comisii de cenzură pe lingă fiecare instanță căci: „existența acestui drept la cenzurare îi va ține pururea trează amintirea că puterea pe care o are în mîinile sale nu e a lui ci a țării”. Și, în fine, „buba

cea mare a justiției noastre”, procedura. Aceasta e o boală care trebuie grabnic lecuită pentru a nu îmbolnăvi întregul organism social (v. pp. 59-60). Criza justiției, spune autorul, se vede cu ochiul liber: lumea fuge de justiția oficială și-si caută dreptatea într-o justiție privată, a arbitrilor. Legile statului nu reușesc să fie ocrotitoare și senine ca bolta de deasupra noastră.

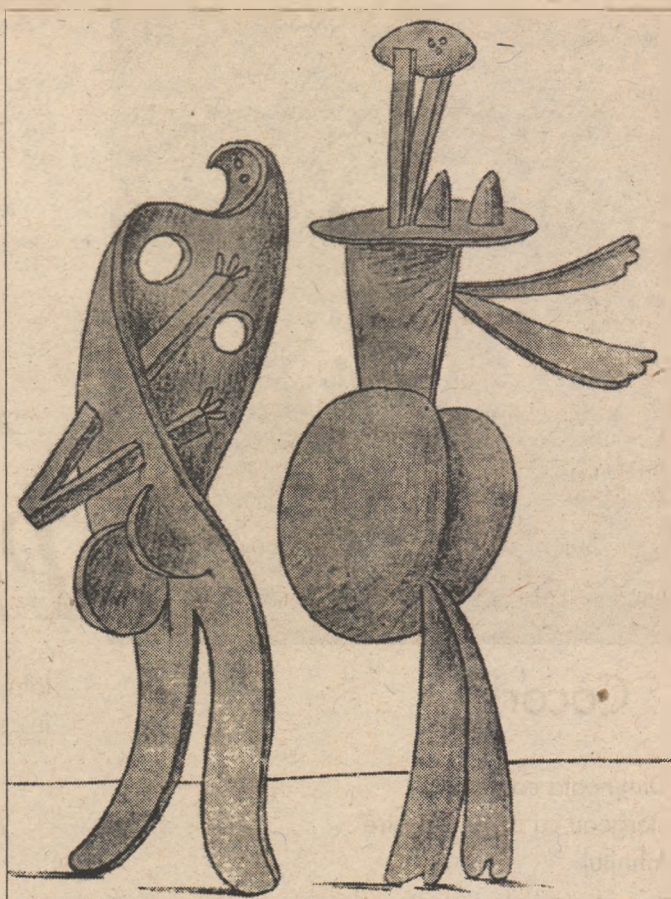
Legea morală în noi...

PRIMELE două numere din același lunar, *Cugetul românesc*, găzduiesc și considerațiile lui N. Iorga pe tema *crizei morale mondiale*. Firul Ariadnei în labirintul crizei morale este, pentru el, cel al valorilor patriarhale, neatînsse de bolile „mondiale”. Pentru tradiționalistul Iorga criza morală se manifestă la noi, în noi, în mod diferit: mai puternic sub cerul instelat al teritoriilor celor mai emancipate ale României și mai slab în teritoriile mai „patriarhale” care sint „mai puțin *mondiale*”. Iorga simte modernizarea ca pe un pericol și dacă a avut cumva și el, ca Lovinescu, intuiția unei legi a sincronismului este clar că aceasta i se părea înspăimîntătoare. Arta modernă, manifestările literare și plastice ale avangardei, cu care de altfel era la curent, se izbesc de o neînțelegere masivă: Iorga vede în ele un prilej de afișare a perversității care există în om, care înainte era decent ascunsă (ceea ce i se pare moral!), în schimb acum e afișată „fără sfilă”: „suflete perverse scriu pentru alte suflete perverse”. Iorga pare a simți anume seducții ale acestei perversități pe care le pune pe seama „mijloacelor magice de care dispune orice literatură, orice artă făcută de oameni de talent” și căroră dacă ești tare le rezisti.

Astăzi nu știi dacă să zîmbești sau să te întristezi citind exemplele pe care le da pentru a ilustra arta perversă, exemple care, în epocă, trebuie să fi stîmînit murmurul satisfăcut al multor oameni cumsecade. Între cele autohtone, care îl dor mai tare - și ar fi nedrept să-i punem la îndoială sinceritatea ori bunele intenții - se află creația cititorva poeți „cari cred că poezia fără rimă, fără ritm și fără logică, cu nici un element de naturalețe într'însa, poate fi o poezie”. Și, continuă istoricul literar: „O astfel de poezie citeam deunăzi într-o revistă de la noi care în legătură cu sentimente diafane, pomeneau nu știu ce stropitoare”. Poetul pe care Iorga nici nu se obosește să-l numească e, desigur, în alt teritoriu liric decît cele frecventate de Iorga, de aceea aversiunea lui e explicabilă. Ceva mai greu de înțeles este citarea lui Blaga în același context: „Cam în același timp cu publicarea acestei poezii, Universitatea din Cluj, Facultatea de litere, dădea un premiu unui poet distins care publicase o culegere foarte frumoasă mai de mult, dl Lucian Blaga - eu cel dintîi i-am lăudat versurile. Părți din poemul *Zamolxis* au fost citite de eminentul, filolog care este dl Sextil Pușcariu, care

mă va scuza că nu împărtășesc gusturile lui. Acolo Dumnezeu era o apă care trece peste piciorul nostru, era un orb pe care fiecare din noi îl ducem de mîna... Pentru acest poem sărbătorirea poetului? (...) O adevărată perversitate a unui om de talent îndemnat pe calea aceasta a da lui Dumnezeu definițiuni care se întind cînd în domeniul hidraulic cînd în acela al asistenței publice”. Ca și în Occident se face asemenea poezie nu este, pentru Iorga, decît un semnal de alarmă în plus.

Noile tendințe literare și artistice sint dovezile cele mai clare ale „degenerescenței morale”, indiferent dacă depășesc sau nu granițele țării. Este înduioșător cum omul de cultură încearcă să fie la zi cu noutățile din Europa și cum acestea îl chinuie trupește și sufletește, precum nocturnele plămăsiuri demonice pe Saint Antoine (așa cum îl descrie Flaubert). Dacă dadaismul, marinettismul, cubismul îi par lui Nicolae Iorga insuportabile, totuși cea care le întrece pe toate e muzica, invocată, nu degeaba, „avant toute chose”: „În materie de muzică se întrebuintează toate instrumentele în același timp, și fiecare e făcut să scoată sunetele cele mai disparate; este un urlet nemăiînchipuit, cum nu mai poate fi decît în Infern, cînd Satana prezidează cine știe ce adunare pentru reforma constituțională, de exemplu”. Grăunțele de umor din acest pasaj dispăre în discuția despre pictură din episodul al doilea al eseului *Criza morală mondială*. Pentru Iorga nu există decît pictura figurativă, mimetică și probabil că idealul său este ca pasările să vină să ciugulească strugurii din tablou, cum se spune că i s-a întîmplat lui Apelles. Iată cum percepe el o pictură probabil cubistă: „Apar monștri feminini cu gitul plecat, cu un ochiu sus și cellalt jos, cu un ciudat nas care taie ca o lovitură de sabie figura de la dreapta la stînga, cu o gură care se pare că va atinge coada ochiului cu

Picasso, Două desene din seria „O anatomie”, 1933

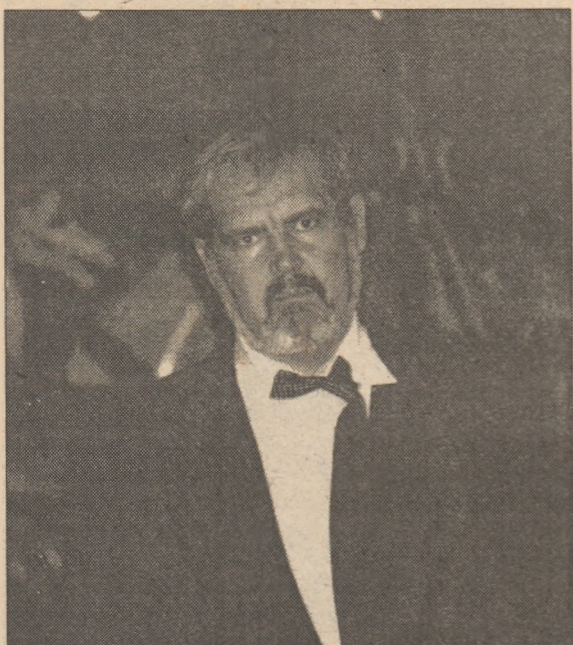
întortochieturi de mîni și de picioare...”.

În același număr al revistei *Cugetul românesc* se aflau cel puțin două texte care lui Iorga nu-i puteau decît confirma temerile: *Mizerii* de Tudor Arghezi și „Romanul în patru părți” *Pilnia și Stamate* al lui Urmuz. Cele mai nevinovate „mizerii” (blesteme) argheziene sunau așa: „Să visezi că mînci spîrturi de sticlă, cioburi de fontă, cercuri ruginite de putini, brice și dinți de fierăstraie...”. Să vrei să scrii și condeiul să ți se încovoie în mîna, ca un vierme... Să te uiți la ceas și să-i vezi limbile învîrtindu-i-se continuu - și să auzi orele sunînd neînterupt, unele după altele și amestecate. Să te rogi lui Dumnezeu să te ierte și icoanele să se întoarcă la ruga ta pe dos... Organele tale să se vadească independente de hotărîrile tale: gura să te insulte, ochiul să-ți joace în pleoape ca niște ochi de sticlă, mîna să ți se ridice și să te cirpească”. Această ultimă imagine, a unui om dez-membrat și dez-axat nu pare a fi decît altă față a tabloului cu monstrul feminin descris de Iorga. Cît despre pilnia care îl face pe Stamate să simtă pentru prima oară „divinii fiori ai dragostei” este, desigur, mult mai perversă decît stropitoarea din poemul care l-a deranjat atît de mult pe istoricul literar. Cum o fi suportat, la primirea revistei, o asemenea vecinătate imorală?

Dincolo de aceste opoziții personale între tradiție și pierdîție (=modernism), Iorga descrie cu acuitate fenomenul crizei morale post-belice, ușor de perceput în 1922 și nu lipsită de unele accente familiare nouă: oamenii dezorientați de o lume în schimbare („innebunită”) care au pierdut vechile repere și nu au găsit încă altele în loc, școala care mai mult deformează decît formează și, mai ales, amețeala sau somnambulismul bogăției și puterii la cel „pe care o urcare repede” l-a adus „la o situație la care n-ar fi visat să se ridice vreodată, la o treaptă de bogăție pe care nici măcar în speranțele sale n-a zărit-o vreodată”. Nu lipsesc avertismentele grave. Iorga își face propriile sondaje statistice și constată citind „lista zilnică a morților din București” că aici, mai mult decît în oricare capitală „în afară numai de Infernul care este Rusia sovietelor” mortalitatea este îngrijorătoare, cu atît mai mult cu cît îi atinge pe copii, pe tineri, pe cei în puterea vîrstei. Acestea sint crizele mari. Vor culmina cu cele din anii '30. Data viitoare despre cîteva constelații din microcosmul crizelor: impasurile, eșecurile, disperările personale.

Jean Cocteau, Cap cu pioane, 1920, colaj

Cocorii

Dimineața cocorii
ștergeau cu aripi albastre
infiniul

Scriam pe genunchi.

Deasupra cântecul stelelor tale
îmi inunda auzul.
Încercam să te regăsesc: doar cocorii
ștergeau cu zborul lor întunericul
lăsând lumina să crească

Epistolă

Într-o gară
sub grele ninsori -
femei înalte, subțiri,
urcau în tren.
Această imagine am
decupat-o dintr-o vedere
de-acum o sută de ani.
Tocmai îi scriam
O carte poștală bunicii.
Treceau deasupra noastră stoluri migratoare
și tu, în preajmă
în rochia ta de mireasă.

Albastru plutitor

Ochiul scufundat
în siniliu: organul ideii spart de stânci
precum valul într-o ritmică moarte.

Cerul spuzit cu stele și vântul
bătând anarhic printre spinările cenușii
ale orașului.

Soarele desprins
iar deasupra, mult deasupra,
albastrul plutitor în libertate.

Nimb

Te-ai născut, vreme,
te-ai născut rouă pe când
culcat între ierburi
desenam sori.

Florentin PALAGHIA

Iată o pasăre ridicându-mi
în ceruri cuvintele.

Adolescenți

Adolescenți,
înfrigați sub stelele cu gheare:
un fel de arbori-nalți, incendiați,
un fel de arbori cu aripi,
așteptând pe albastrul
unei lumi viitoare.

Semnul de carte

Acum suntem doi,
ne amintim mai bine totul -
sistemul de ecuații,
liniile mediane,
biserica din colțul străzii,
frunza luminii, cerul străpuns de soare.
În liniștea nopții se-aude căzând
semnul de carte.

Arbori aliniați

Arborii aliniați pașnic
de-a lungul istoriei
cu scoarța scrijelită
de îndrăgostiții memoriei.
Scrâșnind, aplecându-se-n vânt,
arborii aliniați pașnic
de-a lungul istoriei
încrustați de toți călătorii.
La umbra lor odihnesc
eroi fără nume și casă
cu ochii suiți în ceresc
spre lumina crăiasă.
Pe băncile triste, sub ei,
bătrâni așteptând în tăcere
desfășurate atâtea bătălii
pe-a lor vedere.
Arbori aliniați pașnic
de-a lungul istoriei
scrâșnind între ramuri bătrâne
răcoarea gloriei.

Rigoare

Fisura prin care priveam
mugurii și bezna năpădită de greieri,

CERȘETORUL
DE CĂFEA

de Emil
Brumaru

Sonetul cel rămas fără finalul Fraged de-alcov, spre-a- năbuși scandalul

Motto:
„Sînt sensibil, Lou, sensibil,
Pînă la oribil!”
Apollinaire (ediție ipotetică)

Îngăduie-mi să-ți spun ciupicii lucii
Plini de zambila gleznelor, ucis,
Jartiera cum înconjură năucii
Ciorapi purtați de tine ca-ntr-un vis.
Oh, fusta ta (piu-piu!) scoate-o cu totul!
Dă-mi lingurițe lungi ca să mănînc
Cu grație și-ndurerat compotul
Din peștera castronului adînc.
Și lasă-mi trupul moale să se culce
Alături de al tău. De ce nu vrei
Să mi-l destrami ca pe o cîrpă dulce
De borangic muiată în ulei?

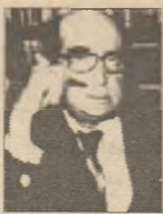
șoimii ireali ai vânătorii...
Va fi și acest portret în așteptare
amanetat negustorului de figurine.
Oh, și stîncă în care o mână nevăzută
îmi taie trăsăturile.
Acum mă îndrept spre opera perfectă
atroce suferind rigoarea atător
iluzii.

Dilemă

Mai întâi cerul, apoi pămîntul.
Să ne iubim! Uluit amăgesc porumbeii.
Deasupra unui imobil printre gratii
oamenii privesc bolnavi de speranță.
Steaguri albe atîrnă anunțînd capitularea.
Să dansăm! Euforia cuprinde totuși mulțimea
care iese cu pancarte pe străzile pline cu gropi.
Am învins, să rîdem! Toți rîd, bolnavi,
flămânzi.

Deasupra vulturii se învîrt concentric
despicînd cu ciocuri puternice efemerul;
Târziu încep să număr câți î- se găsesc
în însemnările soldatului întors de pe front.
Scriu, număr, ideile năvălesc odată cu vulturii
vreau totuși să-mi desăvîrșesc acest proiect
și fără să înțeleg de ce îmi amintesc
de foarte multe nopți albe
încep să-mi reproșez că am trăit
fără să înțeleg de ce m-am născut.

Din volumul *Cînd vor trece sitarii*,
în curs de apariție la Ed. Eminescu.

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Organic și organicism la N. Iorga

N. IORGA nu a fost un filosof. A mărturisit-o, cu franchețea care-l caracteriza, în câteva rânduri. Odată, în studiul *Politica culturii*, recunoștea: „Eu nu pot vorbi abstract, este o incapacitate din naștere”, semnalind „timiditatea mea, de câte ori mă apropiu de mari probleme abstracte, pentru care nu sunt făcut”. Cinci ani mai târziu, în 1933, referindu-se la opera fostului său profesor A. D. Xenopol, declara tot atât de sincer: „Xenopol era mai ales un gânditor, ale cărui concluzii asupra istoriei nu întrec numai competența mea, care nu sunt filosof și n-am căutat să fiu vreodată, dar și curiozitatea mea, interesul meu pentru aceste lucruri, fără îndoială utile, de un caracter atât de diferit”. Avea, chiar la data când formula aceste mărturisiri, o operă atât de impresionantă, din ale căreia cîte se vede, aproape cu ochiul liber, aripi genului, încît își putea îngădui să-și circumscrie zona de preocupări și aptitudine. Și, totuși, virtuțile teoretice nu i-au lipsit defel, punctul său de vedere îl aflăm expus repede, într-un limbaj mai auster în cele două volume care se numesc *Generalități cu privire la studiile istorice* (o antologie, alcătuită de profesor, cuprinzînd toate comunicările intrînd în zona teoreticului) și *Evoluția ideii de libertate* (un curs universitar stenografiat și, apoi, publicat). Pornind de la această realitate, dl Damian Hurezeanu examinează, într-un studiu concentrat; ceea ce d-sa numește „viziunea organică la Nicolae Iorga”. Dar și autorul nostru știe că acest concept de viziune organică se suprapune sau descinde din concepția mai generală organicistă asupra socialului. Or, această concepție e, cum se știe, de sorginte conservatoare. Ea propunea strictă evoluție graduală a structurilor sociale, blamînd violentarea ei prin elanuri revoluționare. Lovinescu și Zeletin au polemizat, în cărțile lor capitale despre geneza României moderne, cu punctul de vedere organicist. Potrivit acestuia, revoluția noastră de la 1848, a fost un act inutil și brutalizant care a intervenit într-un proces ce trebuia să aibă parte de evoluția organică graduală firească. Și aceeași opinie organicist criticistă a exprimat Iorga și despre revoluția franceză de la 1789, căreia i-a opus ceea ce el numea revoluția americană pașnică (vezi *Evoluția ideii de libertate*). Potrivit

acestei concepții organicist criticiste, pe care o descoperim la junimism (mai ales la Eminescu) și, de aici, la toate curentele de idei conservatoare (inclusiv, firește, la sămănătorism), mai toate datorate opiniilor lui Buckle, lordul Acton, Chamberlaine și alții. România ar fi trebuit să rămînă de-a pururi un intermundium rural, ostil penetrației capitaliste burgheze. Curentele de idei retrograd conservative din deceniile interbelice (naeionescianismul, gindirismul etc.) s-au nutrit din substanța acestei doctrine organiciste, condamînd cu asprime pașoptismul și orice act de înnoire capitalistă. Din ferici, a invins efortul liberalismului legatar al pașoptismului, care a grăbit evoluția structurilor românești spre o civilizație modernă de tip industrial. Repet, dl Damian Hurezeanu nu ignoră această ipostază a organicismului (vezi paginile 10-11), dar trece repede peste ea și nu o comentează critic pentru că îl interesează cu deosebire modul cum N. Iorga înțelege nu numai istoria ci și istoriografia ca organism, cu alcătuirea lor interioară, care refuză bruscarea de orice fel. Altfel zicînd, istoria și, de aici, istoriografia, sînt văzute ca structuri cu echilibru interior, cu formele de viață specifice, a unității diverselor componente ale realității istorice. În 1929, citează dl Hurezeanu, Iorga afirmase limpede: „În istorie, lucrurile apar, *organic*. Nu e o potrivire întâmplătoare sau voită de lucruri dispartate, care se pot combina oricum și repeta oricînd. Ci din adîncuri seculare, de la distanțe enorme, pe căi ghicite sau ignorate pentru totdeauna s-au strîns de la sine elementele care s-au unit în mod necesar pentru a crea o nouă formă a vieții care e atunci și acolo, și care întocmai așa, nu va mai fi niciodată și nicăieri”. Aș adăuga că lucrurile s-au desfășurat astfel în istoriografie, dar nu întotdeauna în istorie, unde ideea de organic a fost mereu busculată de intervenția unor factori externi care au propulsat-o în mod necesar. Dar în istoriografie, efortul împlinit al lui N. Iorga de a descoperi liantul organic al unei structuri evolutive, percepiînd astfel spectacolul umanității ca totalitate în succesiune temporală este, firește, impresionant. Senzația de viață în istoriografie, depinde hotărîtor, credea Iorga, de surprinderea ei din perspectiva organicității. Firește, pentru asta istoricul trebuie să fie în-

zestrat cu erudiție, cultură, cunoașterea strictă a faptelor, dar și - lucru important - cu har expresiv. Numai datorită acestei din urmă însușiri, istoricul poate deveni un plămuitor de istorie. Altfel, cărțile sale sînt condamnate a rămîne un conglomerat amorf de fapte și situații adunate cu erudiție, dar lipsite de viață. Iar în ideea de har expresiv, Iorga includea, fantezia și intuiția, care, desigur, nu trebuie să respingă adevărul faptelor. Altfel spus, analistul mărturiilor istoriei, adică istoricul, nu se poate împlini în efortul său creator istoriografic, fără talent. E ceea ce a avut, din plin, N. Iorga ca istoric, calitate sau sumum de calități care i-au îngăduit să dureze o atît de impunătoare operă. Și, lucru important, acest îndreptar deopotrivă metodologic și teoretic dovedește că nu oricine (dacă, de pildă, n-are talent expresiv) poate fi exeget al istoriografiei. E un învăț la care nu au meditat suficient cei ce se hărzuiesc în istoriografie, bîzuindu-se aproape exclusiv pe culegerea buchisită a faptelor de istorie.

N. Iorga a investit mult în studierea feudalismului, înțeles ca ideal al unei societăți cu structură organică. Firește, are dreptate dl Damian Hurezeanu, realitatea fundamentală a lumii medievale a fost satul, microunită socială prin excelență organică. Aici geniul lui N. Iorga a avut și o contribuție originală în studiul fenomenului, distingînd ceea ce o propun a fi *romanile populare*, create pe ruinele fostului imperiu roman și pe țărâtime ca realitate demografică esențială. Această contribuție originală foarte importantă a fost însă, apoi, extinsă dincolo de perioada medievală și transferată, ca valabilă, pentru realitățile lumii românești moderne. Iorga a idealizat nostalgic atît de mult feudalismul încît aproape l-ar fi voit reanimat după război în realitate ca atare, deși luciditatea îl învăța că e o imposibilitate evidentă. Să spun și că Iorga a cam idilizat viața feudală românească, negînd stratificarea socială cită a fost, domnitorii fiind considerați exclusiv o expresie a țăranilor, trăind ca oameni desăvîrșit liberi. Iorga continua să creadă că statul român modern a fost creat de țăranii epocii medievale. („Statul nostru, spunea Iorga după război, a fost creat prin concursul maselor rurale în secolul al XIV-lea. Ele au întemeiat statul, l-au menținut împotriva tuturor primejdiiilor”). Negreșit, satul a contribuit la crearea, în secolele XV-XVI, a statelor române centralizate. Dar de aici pînă la statul român modern a fost un întreg proces evolutiv, acesta nefiînd expresia directă și univocă a satului. Fără îndoială, organicismul românesc modern, retardat, era, aparent, ciudat alcătuit. Mult peste 80% din populație locuia la sat și în structura populației active procentul urca spre aceleași cote ridicate. Speranța toată a elitelor politice liberale era îndreptată spre oraș și spre dezvoltarea în delectnicirilor industriale. S-a întîmplat că N. Iorga a privit cu neîncredere, cînd nu cu ostilitate, spre oraș considerat un conglomerat neomogen, adică neorganic, și demografic nero-mănesc. Doctrina sămănătoristă, inte-

Damian Hurezeanu

Viziune organică la Nicolae Iorga

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

Damian Hurezeanu, *Viziune organică la Nicolae Iorga*. Editura Academiei Române, 1997.

meiata de N. Iorga din 1903, a dezvoltat acest punct de vedere sociologic. Ovidiu Densusianu se împotriva, în 1905, acestei concepții, întrebîndu-se, firește, de ce e desconsiderat orașul și de ce nu este și el o comunitate socială românească. Dar Iorga își păstra punctul de vedere, elogiînd exclusiv satul și blamînd orașul ca izvor al pierzaniei și al maculării tradițiilor seculare. Toată literatura sămănătoristă, creată la îndemnul său, are ca una dintre ideile-forță tocmai idealizarea satului și critica orașului aducător de nenorocire nu numai în suflete. Există nu numai din acest punct de vedere dar, în general, al concepției organiciste a structurilor sociale o descendență directă de la Eminescu la N. Iorga, amîndoi tributari viziunii conservatoare și paseiste. Și e bine că dl Hurezeanu consacră acestei comuniuni spirituale un paragraf special, chiar dacă se ferește să dezvăluie substratul ei ideologic. Evident, dl Damian Hurezeanu subsumează concepției organice a lui Iorga și activitatea militant-politică a savantului. Iorga, cum se știe, a investit multă energie în activismul politic fără a reuși vreodată, de prin 1907-1910 pînă în 1940 la sfîrșitul brutal al vieții sale, să devină un om politic de anvergură. N-a izbutit, așadar, să transfere nimbul său de savant strălucit și proeminent în viața politică unde a rămas, mereu, cu gruparea sa, pe planuri dincolo de secund. Și asta probabil pentru că, temperamental, nu s-a putut supune rigurilor vieții politice. Devenit, în 1907, deputat de Iași (cu ajutorul hotărîtor al lui C. Stere, pe care l-a detestat, totuși, toată viața) a luat apărarea țăranilor, cerînd ameliorarea condiției lor amare de viață și improprietățile lor. În 1910 a fondat, împreună cu A.C. Cuza, Partidul Naționalist Democrat, cu o doctrină antisemită și xenofobă. În 1917, încă în refugiul de la Iași, se desparte de A. C. Cuza, cu care, apoi, a polemizat. Dar n-a izbutit, cu toate strădanile depuse, să ajungă, după război, frunțaș politic sau șeful unui partid însemnat. Minuscula sa grupare politică trăia în umbra puternicei personalități a marelui cărturar, care se alegea continuu în parlament, unde își rostea răsplat opinii. A fost potrivit totalitarismelor (nazist sau legionar și bolșevic), atrăgîndu-și, pentru ținuta sa politică neincovoiață, ura legionarilor care, pînă la urmă, l-au ucis. Dar e incontestabil că în structura organică a omului N. Iorga, activismul politic (ca și cel de animator cultural și al vieții publice) e o componentă esențială, care nu putea lipsi.

Micul, concentrat sistematicul studiu (64 de pagini) al d-lui Damian Hurezeanu e o contribuție relevabilă și, de aceea, utilă la cunoașterea unui element esențial al concepției istoriografice a lui N. Iorga.

Cărți primite la redacție

- ◆ Rodica Binder, *Ion Barbu și Paul Valéry. Incidentele poeticului*, studiu critic, Editura Cartea Românească, București, 1997, 288 p., preț nemenționat.
- ◆ Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu. Geneza poemului*, studiu critic, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1997, 234 p., 6000 lei.
- ◆ Lucian Tamaris, *Plînsul lui Bacovia*, o interpretare psihanalitică, argument de prof. dr. Romul Munteanu, Editura Pro Humanitate, București, 1997, 224 p., preț nemenționat.
- ◆ Viorel Savin, *Funia sau comedia supunerii*, proză teatrală, prefată de Vlad Sorianu, Editura Viitorul Românesc, București, 1997, 116 p., preț nemenționat.
- ◆ Petre Scutelnicu, *Paznic la floarea de măceș*, poezii, prefată de Gheorghe Iorga, Editura Plumb, Bacău, 1996, 70 p., 2300 lei.
- ◆ Grid Modorcea, *În căutarea absolutului*, poeme, Editura Emin, București, 1997, 244 p., 25.000 lei.

Numai spion să nu fii!

ÎN VREME ce așa-zisul război al spionilor continuă, d-l Adrian Severin, proaspăt întors de peste ocean, l-a însoțit la Strasbourg pe președintele Emil Constantinescu. Acest lucru le-a dat apă la moară celor ce sușotesc pe la colțuri că liderul de la Cotroceni nu ar fi fost străin de afirmațiile grave ale ministrului de Externe, menite să tulbure încă o dată clasa noastră politică. Cu atât mai mult cu cât șeful de partid al acestuia consideră că el va trebui să dea socoteală pentru ce a făcut, în fața forului de conducere al PD.

Așteptându-l, ca toată lumea, pe Severin, am participat la *Întilnirea scriitorilor din toată lumea*, organizată recent la Neptun, deși mă temeam că ea ar putea să fie folosită, la fel ca pe vremea lui Iliescu, de actuala putere. Și de ce mi-a fost frică nu am scăpat. Bucuria de a ne revedea prietenii de peste hotare (pe care, datorită sărăciei, ne este și mai greu decât pe vremea *odiosului* să-i întâlnim prin țările lor de adopție) a fost plătită ascultând mesajul domnului Ciorbea. Noroc că expresia *moșul din mine*, folosită în pagina *deosebit de caldă* care ne-a fost citită, a produs o rumoare veselă și n-am mai perceput așa cum s-ar fi convenit ceea ce ne spunea. Dacă domnia-sa ne-a spus cu adevărat ceva, și nu ne-a vorbit chiar consilierul Valentin Hossu, a cărui marcă inconfundabilă era trădată de mesajul transmis prin el.

Ca și în textele oficiale adresate scriitorilor înainte de 1989, cu această ocazie, s-a făcut apel și la poezie. Mai precis, la câteva versuri ale Gabrielei Melinescu, desprinse din context astfel încât să spună cu totul altceva decât spune poezia ei *Liturghie pe coșul pieptului* din care fac parte.

Indiferent cine a fost autorul textului care ne-a fost prezentat, era evident că el nu înțelegea că citatele, ca și tratatele, nu se pot încheia chiar așa cum vrea cineva.

Nu știam că domnul Ciorbea citește și poezie, a constatat ironic Gabriela, și marcând, cu eleganță dar și cu precizia care o caracterizează, faptul că volumul ei, apărut la editura particulară Vitruviu și lansat cu totul întâmplător înainte de reuniunea noastră, era folosit astfel într-un discurs oficial.

După intervenția acesteia, un distins coleg, aflat pe ultimul rînd de scaune din sală, de-a dreapta mea, îmi spunea: Gabriela nu avea de unde să știe, dar Ciorbea chiar citește și poezie. Îl văzuse el, la Casa Scriito-

rilor, când a fost lansat volumul lui Mazilescu. Și nu avusese halucinații. Îl văzusem și eu și mi-ar fi plăcut și mie să avem un prim-ministru care, în puținul său timp liber, citește și poezie. Fiindcă, în aceste condiții, poate că profesia de scriitor ar fi fost recunoscută și ea, măcar cît cea de *scriitor de vagoane*. Însă *moșul din domnul Ciorbea*, are altceva mult mai important de făcut. Ceea ce nu-l împiedică totuși să încerce să-i folosească și pe poezii de peste hotare pentru imaginea domniei sale, care nu poate să fie menținută la înălțime doar promițându-le moșilor telefoane celulare.

Dacă nu-i putem cere unui prim-ministru care este atât de ocupat să citească și poezie, îi cerem ca guvernul care îi poartă numele să nu ne oblige să anunțăm poliția atunci cînd îi invităm să locuiască la noi pe colegii noștri din diasporă. Fiindcă, deși aceștia au fost reprimiți în Uniunea Scriitorilor, nu le-au fost restituite și casele confiscate la plecare și cred că nu ar fi deloc cuminte să fie chemați să contribuie și ei la noua imagine a țării, în vreme ce locuiesc la hotel și le este înregistrată orice mișcare ca și înainte.

În ce privește participarea d-lui Ciorbea la lansarea cărții lui Mazilescu, poate că ar fi bine să se știe că ea a avut loc pe vremea campaniei pentru primărie. În sala arhiplină, în care emoția celor ce l-am cunoscut și l-am iubit pe acest mare poet ajunsese la o cotă greu de atins, *cantidatul* a descins printre noi sigur de sine și s-a așezat în banca întâi, ca să fie fotografiat și votat. Nu s-a sfiit să ne spună și câteva vorbe, cu toate că era clar ca lumina zilei că nu e momentul. Deși am suportat cu greu *accidentul*, am închis ochii și l-am votat, fiindcă oricum nu aveam cu cine vota. Dacă Mazilescu nu mai putea remarca faptul că folosise astfel lansarea sa, Gabriela a răspuns și pentru el, afirmînd cu eleganță și ironie că ea nu a știut că domnul Ciorbea citește și poezie.

Dar să ne întoarcem la mesajul transmis scriitorilor români de pe tot pămîntul și la consilierul Valentin Hossu, care, la sfîrșitul acestuia, ne-a anunțat că premierul l-ar fi asigurat că în ultima zi va veni și domnia-sa la Neptun. La ce bun, m-am întrebat, dacă ne-a spus deja ce avea să ne spună. Nici pe vremea comuniștilor nu se făcea atîta risipă: ori venea mesajul, ori venea personajul.

Și fiindcă totul începuse să mi se pară de prisos și nu mai puteam să aștept încrezătoare pe malul mării, deși cerul era deosebit de senin, după trei

Simone Boué

UNA trecută, septembrie, aflîndu-se în Vendée, regiunea ei natală, pe litoralul atlantic, într-o zi însorită și caldă, Simone Boué s-a lăsat ispitită să înoate în larg. Nu s-a mai întors decît aruncată de valuri pe mal, înecată. Cine era Simone Boué?

Am văzut-o întâia oară la Paris, în 1968, tot în septembrie. Mă dusesem în rue de l'Odéon, la numărul 21, etajul 5, să-l vizitez pe E. M. Cioran, după ce în prealabil mă anunțasem la telefon. În țară nu-l cunoscusem, dar mult după plecarea lui îi citisem două din primele cărți scrise în limba franceză, *Précis de décomposition* și *La tentation d'exister*. Acestea, îndeosebi a doua, pe care le făcusem să circule printre prieteni, au constituit unul din capetele de acuzare pentru care o Curte marțială mă condamnase la 14 ani muncă silnică, în procesul lotului Noica. Eram deci îndreptățit și moralmente obligat (dar mai cu seamă foarte dornic) să-l întilnesc pe autor. După vreo-două ore de conversație cu fermecătorul, curtenitorul, strălucitorul amfitrion, m-am ridicat să plec. Acompaniat de el, am trecut în coridorul pardosit cu dușumele (ca și tot apartamentul, de altminteri; cele de la al cincilea etaj sunt cvasi-mansardate). O femeie tină, ingenunchetă, desculță, spăla pardoseala cu o cîrpă udă, avînd alături o găleată. *Tiens, Simone, je te présente un ami de Roumanie!* i-a zis Cioran, amuzat de împrejurare. Ea s-a ridicat, cu cîrpa în mînă. Într-o rochie de stambă cenușie și cu părul strîns sub o bîsmăluță roșie, mă privea zîmbind ușor jenată, cu ochii ei albaștri de o inteligență evidentă, fără nevoie de cuvinte. De pe genunchi se prelingeau încet spre glezne două șiroaie de apă murdară. Neputînd să-mi dea mina și-a înclinat puțin capul neizbutind să zică decît: *Oh! Monsieur... monsieur...!* Ce altceva ar fi putut spune?

Am plecat gîndindu-mă: ce om fericit, Cioran! Disperare, nihilism, pesimism, sinucidere, dezolarea de a fi, atracția neîfinței! Aiurea! Teme literare, splendid redactate și splendid infirmate de prezența acestei miraculoase, divine, grațioase slave! Dar grațioasa sclavă era profesoară de limba și literatura engleză; ea l-a învățat pe Cioran englezește, ea i-a pus în mînă marea poezie engleză, Philip Sidney, John Donne, apoi marii romantici și „lăkiștii”, Shelley, Keats, Wordsworth, Coleridge, Browning și ceilalți, care au însemnat o cucerire decisivă în opera de maturitate a lui Cioran.

O lună mai tîrziu am fost invitat la cină, de Cioran și Simone, împreună cu fiica unui bun prieten defunct, A. Golopenția. De astă dată, Simone, cu părul ei blond strîns la spate într-o torsadă impecabilă, cu o rochie de *lainage* bej deschis, simplă și elegantă, cu o brățară de aur și pantofi clasici, negri cu toc, ne-a primit *en maîtresse de maison*, cu aceeași grație încîntătoare prin care se suprapunea perfect cu prima ei apariție. Gătise o cină franțuzească suculentă și rafinată, cu un *canard à l'orange*. Trebuind să ne servească, stătea la masă cu noi intermitent, se scula ca să schimbe felurile. Cît a stat cu noi a spus puține fraze, nimic deosebit, dar glasul și felul de a se exprima, ce farmec! Însă prefera să asculte, privindu-l pe Cioran fascinat.

Am mai văzut-o de cîteva ori, după 1989, în cursul celor trei ani cît am mai stat în Franța, fie la ei, în rue de l'Odéon, fie la Eugen Ionescu, ultima oară la un recital al lui Dan Grigore. Bineînțeles, îmbătrînise și ea (cred că avea trei sau patru ani mai puțin decît mine) dar așa cum numai femeile foarte inteligente știu să îmbătrînească: acceptînd, asumînd, supunîndu-se. Îmbătrînea frumos.

I-a supraviețuit cu doi ani. Moartea ei (accidentală?) are ceva discret și tainic, ca un fel de epilog *hors-texte*. Ca a Ofeliei.

Al. Paleologu

zile m-am întors acasă, am șters praful micului nostru Paris, așezat între timp pe masa de lucru a mea, și-am început să citesc presa care spunea că guvernul lui Ciorbea nu se va lăsa pînă cînd nu va smulge pentru buget 70 de procente din fondurile obținute prin lichidare. Apoi m-am gîndit la această țară bogată ca la o biată bătrînă scîpătată, care începe să trăiască vînzînd din cînd în cînd cîte o vechitură, și am fost mai tristă ca niciodată. Așa am ajuns din nou la bomba cu spioni a lui Severin și la războiul declanșat de ea, care se prelungește vînzînd cu ochii și nu se știe cum se va sfîrși. M-am gîndit, fără să vreau și la faptul că poate depinde și el de cine știe cine și tocmai de aceea nu poate vorbi și am sfîrșit prin a spune, fără urmă de ironie: *numai spion să nu fii!*

Apoi am început să mă bucur din nou că lumea merge totuși înainte și că în vreme ce liderul de la Cotroceni și ministrul nostru de Externe s-au deplasat la Strasbourg, întreaga Aduană a Atlanticului de Nord s-a deplasat și ea la București. Încă o victorie pe calea intrării în NATO ne spun liderii partidelor din coaliția guvernamentală (care trebuie salvată cu orice pret) și cei de opinie. Primiți cu o imensă cheltuială, oaspeții laudă și ei

democrația noastră, care a încetat să mai fie fragilă, dar nu și originală, fără a face totuși promisiuni de prisos. Economia, trasă și pe această cale în jos, va avea un cuvînt greu de spus. În rest totul este așa cum se cuvine. Președintele CDR susține protestul îndreptățit al Anei Blandiana împotriva lui Adrian Severin (pentru că a spus că AC este o organizație extremistă care s-ar putea alia cu partidul lui Vadim) dar nu-i retrage sprijinul nici celui ce-a aruncat încă o dată bomba cu spionii și agenturii. Ca românul imparțial, s-ar putea spune, simplificînd lucrurile. Numai că domnul Ion Diaconescu a fost depășit cu totul de vremuri și de evenimente și nu este el de vină că nu mai știe ce să mai susțină. Dacă s-ar fi dat mare și ar fi luat cine știe ce măsură necugetată, am fi rămas și fără guvernul nostru democrat, care este atât de apreciat (peste hotare). Tocmai acum, cînd lupta împotriva spionilor s-ar putea uni cu lupta cea mare (împotriva corupției) ca să fie condusă și ea tot de la Cotroceni. Cu sau fără acces la dosare, care poate că trebuie să mai fie revizuite pe ici pe colo ori să mai aștepte cîte o completare.

Gândirea mitocană (V)

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI
PIAȚA
UNIVE'SITĂȚI

D-NA BIANCA BALOTĂ consideră că victimele feminine, de felul Domniei sale, mi-ar stimula apetitul pentru necuviințe, dar așa manifesta multe menajamente când este vorba de d-l Petru Popescu, pe care nu-l numesc deschis; de d-l Gabriel Liiceanu pe care l-aș desemna „vag, prin aluzii atât de îndepărtate, încât sincer te întrebi despre cine este vorba”; de Nicolae Breban, fiindcă nu s-ar spune despre el că „ar fi un tandru în relațiile cu dușmanii”. Aș face totuși o excepție cu d-l Al. Ivasiuc. Asta fiindcă nu mai este printre noi. Și aș face-o pe baza „unei confidențe cu care - dacă e să-l credem pe cuvânt - l-a onorat Noel Bernard! Cum nici pârâțul (Al. Ivasiuc), nici pârâtorul invocat (Noel Bernard) nu mai pot să o infirme...”

Nu l-am numit decât pe d-l Al. Ivasiuc, dintr-un motiv foarte simplu - era singurul pomenit, nominal, în textul d-nei Balotă, text pe care îl comentam. Dacă cineva, în afara de d-na Balotă, poate găsi în textul, meu fie și cea mai voalată aluzie la d-l Gabriel Liiceanu, sunt gata să-mi tom în cap orice și oricâtă cenușă.

Cum astăzi este de domeniul public faptul că Securitatea i-a atras atenția d-lui Paul Goma despre „brațul lung al revoluției” care-l poate lovi oriunde s-ar duce, afirmația d-nei Balotă referitoare la d-l Petru Popescu („dar nu se știe ce atu are în mână și cât de lung îi e brațul american.”) devine la fel de temerară, ca să folosesc un eufemism, ca și aceea făcută anterior despre d-nii Dumitru Tepeș și Virgil Tănase: „Securitatea avusese deja prevederea de a-i fi trimis la Paris pe cei doi agenți ai săi, cu măști de disidenți români, meniți să joace rolul prietenilor de nădejde, ai tovarășilor de exil ai lui Paul Goma.”

Dacă sub al meu „un important prozator” d-na Balotă îl identifică pe d-l Nicolae Breban, înseamnă că-i erau cunoscute și Dumneaei cele menționate de mine referitoare la poziția și anumite demersuri ale d-lor Ivasiuc și Breban față de „Cazul Goma”. Și atunci, de ce se îndoiește cu atâta falsă ingenuitate că așa fi putut afla lucruri de care și Domnia-sa are cunoștință?

Așadar, nu am făcut decât să reamintesc un lucru de oarecare notorietate. Și

anume, că printre cei care au făcut eforturi să minimalizeze la vremea respectivă „Cazul Goma” s-a aflat și d-l Al. Ivasiuc, pomenit de d-na Balotă în articolul din revista „22”. De altfel, în răspunsul d-lui Goma la atacul d-nei Balotă aceste elemente nu lipsesc. D-na Balotă ar fi trebuit să știe că d-nii Breban și Ivasiuc n-au făcut niciodată un secret din pozițiile pe care le-au avut față de „Cazul Goma”, cum tot așa, în măsura discreției impuse de perioada respectivă firește, n-au ascuns cu tot dinadinsul că i-au reproșat d-lui Noel Bernard felul - inechitabil considerau Domniile lor - în care erau tratați în emisiunile „Europei libere” de D-na Monica Lovinescu și d-l Virgil Ierunca. Și atunci, de unde aceasta falsă mirare a unei persoane atât de bine informate ca d-na Bianca Balotă?

Apărându-l acum de mine, dacă înțeleg bine, pe d-l Al. Ivasiuc, în textul din revista „22” d-na Balotă scria despre d-l Ivasiuc astfel de lucruri „Literatura, spunea el, reprezintă pentru mine numai un mijloc. Adevăratul scop, însă, este Puterea. Intrarea în partid a considerat-o ca pe o oportunitate în sensul acesta.” „In cinismul lui, Ivasiuc prefera versurile lui Baudelaire.” Tot ce rămâne din d-l Al. Ivasiuc sub condeiul prietenei sale Bianca Balotă este doar un cinic, ahtiat de putere. Unul care, printre altele, proiectase și el un scenariu Goma (muți au contribuit la crearea acestui Paul Goma!) - „Și lucrurile ar fi continuat cam în felul în care le proiectase Ivasiuc dacă nu i-ar fi respins chiar el, prietenul, cu cităva vreme în urmă, în calitate de editor, un volum, iar Paul Goma n-ar fi găsit calea de a-l trimite clandestin în Occident.” Cine profită, totuși, de faptul că d-l Al. Ivasiuc nu mai este printre noi și nu mai poate răspunde?

Din nefericire, nici d-l Noel Bernard nu mai este printre noi spre a confirma o afirmație ori alta. Există, însă, niște texte edificatoare. În 1994, d-na Ioana Măgură Bernard a publicat la Casa de Editură Retromond un volum intitulat „Directorul postului nostru de radio”. Mi-a făcut o noare de a-mi solicita să scriu un text pentru acel volum de evocări. Dar citatul ce urmează nu este, firește, din textul meu. Este chiar din textul d-nei Ioana Măgură Bernard. Chiar dacă nu se referă

neapărat la una din discuțiile lui Al. Ivasiuc cu Noel Bernard este extrem de elocvent despre cum se purta, și în afara României, campania anti-Goma de către colegii și foști prieteni ai scriitorului:

„Un alt vizitator, de fapt unul foarte frecvent, mai ales într-o anumită perioadă, a fost romancierul Nicolae Breban. Una din întâlnirile cu el, desfășurată acasă la noi, mi-o amintesc deosebit de bine. Și asta pentru că de puține ori în viață m-am simțit atât de stinjenită ca atunci. Era prin vara lui 1977. Subiectul discuției au fost Mișcarea Goma și Paul Goma personal, ca scriitor disident. Breban i-a povestit lui Noel, cu lux de amănunte, toată istoria 'Cazului Goma', fiind de părere că el nu procedase bine și că, tocmai de aceea, nici nu i se alăturaseră decât cei care doreau să se folosească de prilej pentru a emigra. Noel argumenta că, indiferent de tactica folosită, importantă era inițiativa lui Goma și țaria și consecvența de care dăduse dovadă în ducerea până la capăt a acțiunii sale. Între timp ne-am așezat la masă. Intensitatea discuției creștea. Tonul și temperatura creșteau tot mai mult. Breban a aruncat în joc ultimul său atu: argumentul pe care îl considera decisiv. Goma ar fi acționat cu stângăcie, susținea Breban, în plus nu dispune nici de prestigiul necesar pentru a fi urmat de scriitori, pentru că nu are talent. La auzul acestui argument, Noel a văzut roșu înaintea ochilor. Nu-mi amintesc să-mi mai fi pierdut vreodată cumpătul ca atunci. 'De ce nu a acționat Nicolae Breban mai bine, dacă știe cum trebuie procedat și are prestigiul necesar?' a strigat Noel, scos din fire. 'Puțin importă dacă Goma are sau nu are talent. El este singurul dintre voi toți care a avut curajul să stea în două picioare și să-i înfrunte pe Ceaușescu și Securitatea. Iar voi nu v-ați solidarizat cu el, nu pentru că îi lipsește prestigiul, ci din lășitate.' Breban s-a înroșit până în albul ochilor, iar ca gazdă simțeam că intru în pământ de rușine. Când s-a mai liniștit, Noel i-a cerut scuze că își ieșise din fire, deși îl indignase, pe bună dreptate, atitudinea scriitorilor (argumentele lui Breban - Goma n-are talent, n-a procedat cu tact etc. - nu erau originale; Noel le mai auzise și avea să le mai audă și de la alții) care nu avuseseră curajul să i se alature lui Goma, în schimb

acum, în cea mai bună tradiție românească, nu se sfiau să-l critice.”

...Le mai auzise și avea să le mai audă și de la alții.

Al doilea citat este din „Confuzii, Denaturări, Neadevăruri” (Noel Bernard, „Aici e Europa liberă”, Editura Ion Dumitru-Verlag, 1983):

„Astăzi, în așa-zisa democrație socialistă, instaurată de PCR, Paul Goma a fost arestat și tratat, ne temem, cu brutalitate, fiindcă a cerut respectarea Constituției țării. Acesta este adevărul. Pur și simplu. Acest adevăr nu trebuie să pătrundă în conștiința românilor. A intrat numaidecât în funcțiune aparatul creat special pentru răspindirea confuziei și denaturării adevărului. S-a spus mai întâi că Paul Goma nu are talent. Ca și când un om lipsit de talent nu ar avea dreptul să aibă curajul de a insista asupra respectării Constituției și legilor țării...”

Peste ani, adevărul a intrat, totuși, în conștiința românilor. Dar denigrarea d-lui Paul Goma a reînceput. (Nu includ aici analizele oricât de aspre, dar nepătimase ale Jurnalului său). Că aparatul de care vorbea Noel Bernard pare sau chiar a fost dezafectat, nu contează pentru d-na Bianca Balotă. Dumneaei s-a pus vârtos pe treabă.

În legătură cu ceea ce am numit texte hei rupiste semnate cândva de d-na Balotă, Domnia sa scrie: „Și-o fi spus autorul afirmației de mai sus că cineva care a trăit cincizeci de ani sub dictatură, imposibil să nu fi făcut măcar o concesie cât de mică, minimum o dată în viață, și că deci nu riscă nimic dacă aruncă așa, în vag, în totală necunoștință de cauză dar cu aerul că știe el ceva, o atare învinuire.”

Nu știu câți dintre noi au curajul să riște a se autoproclama atât de impermeabili la concesii. Nu, în acest moment nu pot cita din memorie texte, nici măcar hei rupiste, aparținând d-nei Bianca Balotă. Nu mi-am încărat niciodată memoria cu așa ceva. Promit însă că atunci când mă voi afla într-un loc unde să am acces la colecțiile revistelor literare din vremea la care mă refeream să caut ceea ce îmi amintesc a fi citit. Până atunci, poate că d-na Balotă găsește singură, în colecția revistei „Luceafărul”, de pildă, măcar o umbră de concesie strecurată în versurile ori textele sale de tinerețe.

Cum reia, în două rânduri, o somație adresată mie cu câțva timp în urmă de d-l Ioan Buduca, rămân oarecum perplex văzând că atât de exigenta doamnă Bianca Balotă, impenetrabilă la orice concesie timp de jumătate de secol comunist, îmi cere să mă supun somației unei om ce nu reușește încă să ne explice de ce a aruncat asupra scriitorimii române rușinea unui plagiat.

În sfârșit, în aceste vremuri de dure-roase confuzii, țin s-o asigur pe d-na Balotă că nu eu sunt, cum i s-ar putea năzări, autorul următorului verdict în legătură cu opera eruditului Nicolae Balotă: „Este greu de crezut că B. nu este conștient de limitele înzestrării sale critice, după cum e tot atât de greu de crezut că lipsa de originalitate ar fi suplinită de funcția didactică a retoricii sale critice.” Cum nu eu sunt cel ce a reluat, într-un articol de dicționar, următoarea judecată de valoare: „B. preferă originalității ipotezelor discutabile justetea adevărurilor verificate. Dar îmbrăcându-le în haina unei prețiozități pe cit de ostentative, pe atât de inutile, stăpânind știința figurilor retorice până la a crea aparența dezinvolurii eseistice, /stînd/ la granița dintre reformularea sintetică și popularizare”.

Dimpotrivă, mă delimitez de asemenea judecăți de valoare. Cum tot așa, refuz pretenția d-nei Bianca Balotă de a fi luată drept eruditul Nicolae Balotă și tratată ca atare. Cu bunele și relele noastre, nu suntem, scuzați fie-mi truismul!, decât cei care suntem. Restul e impostură.

Mi se recomandă ca, pentru a nu fi considerat în continuare de d-na Bianca Balotă un misogin mitocan, să aștept vremea reincarnării. De-abia atunci ar fi prudent ca, întâlnind-o, să-i spun d-nei Balotă: „Domnule, ești o țafă!”

Așa să fie. Până atunci, punct.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

Deznaționalizare, desfîntărizare...

PREFIXUL *des-* (cu varianta fonetică *dez-* și cu echivalentul neologic foarte apropiat ca formă *de-*) pune, pentru unele cuvinte pe care le formează, probleme de ortografie, dar și de sens.

Dicționarele noastre înregistrează de mai multă vreme verbul *a deznaționaliza*, cu sensul „a face ca un grup etnic să-și piardă particularitățile naționale”; în forma reflexivă - „a-și pierde particularitățile naționale” (DEX); verbului îi corespunde substantivul *deznaționalizare*. *A naționaliza* (cu substantivul respectiv, *naționalizare*), are în primul rând semnificația „a trece din proprietatea particulară în proprietatea statului”; e indicat ca rar și sensul „a imprima sau a da caracter național, a adapta la specificul național” (ib.). Simetria semantică a termenilor *a naționaliza* - *a deznaționaliza* nu are cum fi perfectă în cazul caracterelor naționale, pentru care dobîndirea și pierderea sînt acțiuni considerabil diferite; în schimb, schimbarea de proprietar e o acțiune perfect reversibilă. Din motive istorice și ideologice, dicționarele noastre au admis însă doar o direcție a transferului de proprietate. După 1989, schimbările politice au adus totuși în actualitate și procesul opus naționalizării. Înainte de a opta definitiv pentru termenii *a privatiza* sau *restituire*, presa a folosit o vreme și derivatul negativ cu prefix, care poate fi considerat un sens nou sau chiar un cuvînt nou, în relație de omonimie cu vechiul *deznaționalizare*. Deși există în franceză sau italiană, această omonimie poate deveni destul de supărătoare; de aceea, probabil, noul *deznaționalizare* - „restituirea către inițiativa privată a bunurilor naționalizate” - nu s-a impus. În discursul politic și jurnalistic apărea aînt vechiul cuvînt - „această nedemnă acțiune de *deznaționalizare* românească”; „scopul... de *deznaționalizare* și inversare a proporției demografice” („Cotidianul”, 258, 1992, 1) - cit și cel nou. E interesant că autorii articolelor au încercat o diferențiere formală, folosind pentru noul derivat varianta *des-* a prefixului - „*desnaționalizarea* pămîntului și garantarea proprietății private” - în același număr de ziar, p. 2), sau *de-*, cu cratima care subliniază uneori noutatea unui derivat: „*de-naționalizarea* ori

privatizarea” („Dilema”, 3, 1993, 16). Prima soluție (în care nici nu e sigura intenția, putînd fi vorba și de o simplă greșală) nu e deloc fericită: în pronunție nu se simte oricum, în respectivul context fonetic, diferența dintre *des-* și *dez-* (opoziția se neutralizează, consoana finală pronunțîndu-se doar sonor), iar regulile ortografice sînt clare: înaintea unei consoane sonore sau a unei vocale e admis doar *z*. Cea de-a doua soluție era mai întemeiată, dar - poate și prin caracterul ei oarecum artificial - nu a avut succes.

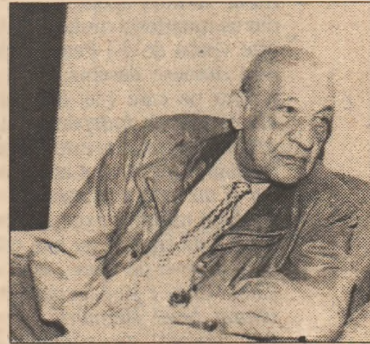
Un alt cuvînt format cu prefixul *des-* a căpătat, în schimb, o difuzare rapidă și incontestabilă. Neconcurat de vreo formă anterioară și foarte necesar în disputele care s-au purtat, mai ales în această vară, în jurul igienei urbane, substantivul *desfîntărizare* a intrat în uz fără ezitare. În cazul său, sensul e lipsit de ambiguități, sprijinindu-se și pe analogia cu deja existentele *dezînsecție* sau *deratizare*. Lipsa de eufonie îl propune drept candidat pentru exerciții de pronunție (mai ales pentru cei care învață limba română ca limbă străină), dar acesta nu e, desigur, un criteriu de evaluare pozitivă sau negativă... Singurul lucru care li se poate reproșa utilizatorilor săi e inconsecvența ortografică. Făcînd abstracție de scrierea cu *i* sau *â*, am înțilnit cuvîntul în variantele *desfîntărizare* sau *desfîntărizare* - „campania de desfîntărizare”; „desfîntărizarea” („Libertatea”, 2173, 1997, 1), *dezfîntărizare* sau *dezfîntărizare* - „aceste pete albe de pe harta desfîntărizării”; „programul de desfîntărizare” (ib. 2175, 1997, 2) și chiar *defîntărizare* (Tele7abc, august 1997). Vorbitorii nu pot fi, desigur, acuzați de apariția acestor variații, cît timp cuvîntul nu e verificabil într-un dicționar. Normele în vigoare permit totuși selectarea unei forme acceptabile: în orice caz aceasta ar trebui să conțină varianta *des-*, pentru că *fe* o consoană surdă (v. *a desfeleni*); în plus, mi se pare preferabilă forma *desfîntărizare*, bazată pe altermanța *a/â*, care apare și în derivatele *fîntărimă*, *fîntăraș* (DEX). Ultima variație nu ține însă de reguli, ci de tendințele limbii, pentru care pot fi oricînd aduse argumente pro și contra.

A doua întâlnire de

În organizarea Uniunii Scriitorilor, cu sprijinul financiar al Băncii Române pentru Dezvoltare, Băncii Române de Comerț Exterior, Băncii Comerciale Române și al Casei de Economii și Consumațiuni, între 6-12 octombrie a avut loc (destul, stațiunea fiind goală) la Neptun „A II-a Întâlnire a scriitorilor români din afara granițelor țării” cu cei dinăuntru. Tema propusă celor 150 de scriitori prezenți - *Unitatea literaturii române - diversitatea tematică* - a fost mai puțin tratată, abordându-se în schimb multe alte subiecte, în special necesitatea propagării culturii noastre în lume, realizările individuale de până acum și căutarea unor mijloace eficiente de a o face organizat și finanțat.

Flancată oficial de discursul ministrului Culturii, Ion Caramitru, în prima zi, și de cel al premierului Victor Ciorbea, în ultima, întâlnirea a decurs în nota obișnuită a adunărilor scriitoricești: comunicările plicticoase au alternat cu intervenții spirituale, confesiunile patetice cu polemici reactivând vechi răfuieli, discursurile serioase cu divagații simpatice ș.a.m.d. Pe lângă

comunicări, discuții și intervenții - moderate cu tact, pe cât posibil, de Sorin Alexandrescu, Silviu Angelescu, Nicolae Balotă, Pavel Chihai, Mihai Cimpoi, Dumitru Radu Popa și Laurențiu Ulici -, au fost lansate volume recente ale unora dintre participanți, iar la recitalul din ziua a patra am ascultat nu mai puțin de 30 de poeți. Atmosfera din sala Colocviului a fost în general animată, dar și mai animate au fost serile și nopțile de pe terasa vilei Scriitorilor. Vremea miraculos de frumoasă a pus la încercare simțul datoriei față de organizatori, opțiunea între programul încărcat al dezbatărilor și plajă fiind destul de dificilă. Fiindcă media de vîrstă era destul de ridicată, în majoritatea cazurilor a învins conștiinciozitatea. Ziariștii acreditați, în număr destul de mare, căci o săptămînă în condiții confortabile la Neptun nu se ivește prea des, au hărțuit în diverse moduri personalitățile prezente. Am stat și eu de vorbă cu cîțiva dintre participanții la întâlnire și am extras pentru aceste pagini fragmente din dialogurile înregistrate.

DINU IANCULESCU

- *Traieți din 1985 în Germania, convinsă că vocea dvs. n-a fost fiindcă e chiar de neuitat. Venire aici e un prilej să vă întreb: ce acolo?*

- Stimată doamnă, fac bine. Spun pentru că, după plecarea din țară, am urmat un curs de limba germană (știam ceva din liceu) și am intrat în rândul teatral din localitatea unde am stabilit, Darmstadt, orașul lui Büchner, ca să pot auzi limba și să obișnuiesc să o rostesc pe scenă. Am primit cu brațele deschise și m-am curcat: am început să joc mici roluri, apoi am avut pretenția la roluri ceva mai mari, ceea ce nici n-a trebuit să se întâmple, fiindcă au început să mă critice. Am jucat și într-un musical după *Lăptarul* de Shalom Alechem, iar în spectacol m-a remarcat întimplătorul gîzlar tinăr, Bruno Klimeck, de la Teatrul Național din Mannheim, care m-a convins să joc într-o premieră a sa. Mai cînd Klimeck a devenit directorul Teatrului Naționalului, m-a luat la el în casă unde joc și acum. Am avut deci bucurie de a-mi putea continua profesia.

- *Pe lângă această vocație prin sinteză și poet și un minunat recital de poezie. Ați publicat pînă la plecare volume, iar în 1994 v-a apărut la Editura Dactilă și Pedagogică încă unul, *Oameni de cuvinte, ceea ce înseamnă că nu născuți nici la pasiunea dvs. secundară, loc are poezia în existența lui Dinu Ianculescu?**

- Ocupă un loc mare, și asta din timp eram foarte tinăr, pentru că am început să scriu ca elev de liceu, în 1940 și a fost publicat în „Universul literar”, „Fundatiilor Regale”, „Fapta”, „Trădăria” din Brașov. Cel care m-a debutat pe Ștefan Băciu, care era fiul profesorului meu de germană, și întîmplarea a fost că am ațita nevoie peste ani de limbă germană. Vedeți cum se leagă lucrurile? N-am încetat niciodată să scriu, decît și acum, în Germania.

- *După felul cum recitați, se vede că sinteți și poet, că aveți o înțelegere adîncă a ideilor lirice. Care sînt poezii care aveți afinități?*

- În tinerețe îmi plăcea mult să citesc și să scriu - Rainer Rilke. De aceea mi-a plăcut mult să citesc. Bineînțeles că nu putem vorbi de poezie fără să-l numim pe Eminescu. Arghezi m-am întîlnit mai tîrziu cînd m-am mutat în Germania. Mă simțeam bine în Germania. Mă simțeam bine în Germania. Mă simțeam bine în Germania.

- *Sinteți aici în calitate de poet afară granițelor? Cum vi s-a părut viața în Germania?*

- Am venit de drag și nu pot să spun că în general nu sînt mulțumit. În prima zi, după discursul ministrului Culturii, colegul meu Caramitru, pe care îl cunosc foarte bine, m-a bucurat să-l revăd, a urmat o discuție foarte interesantă a lui Alexandru George și, în momentul cînd a pomenit numele lui Labiș, vrînd să releve ideologia a literaturii din anii '50, n-a apucat bine să formuleze ideea. Am rămas din sală a început să vociferez insulte, să-l jignească. Nu sînt obișnuit cu așa ceva.

- *Asta fiindcă ați stat departe de literatura noastră. Mai ales acum, în deroul, diversitatea de păreri ia adesea*

GABRIELA MELINESCU

- *Ați fost „regina balului” aici, la Neptun - solicitată mereu de ziariști, de prieteni, de vechi cunoștințe. Toată lumea v-a înconjurat cu interes, simpatie, afecțiune; nu se poate să nu vă fi făcut plăcere. Dar dincolo de toate acestea, ce credeți despre rostul Întîlnirii?*

- Cred că e important ca scriitorii să se mai și întîlnească. Pentru mine a fost bine că am putut să-i văd în primul rînd pe scriitorii din țară. Anumite discuții au fost interesante, dar m-aș fi așteptat să se dezbata mai serios problemele noastre, ale scriitorilor din exil, dificultățile creației în altă limbă... Și aș mai dori ca aceste întîlniri să aibă niște consecințe concrete, practice.

- *De exemplu?*

- De exemplu, cred că în primul rînd ar trebui înființat un Institut Român, așa cum există Institutul Suedez, Institutul Goethe, Institutul Francez etc. - care să difuzeze cultura română, să finanțeze publicarea scriitorilor noștri în alte limbi. Atunci n-ar mai fi nevoie să se facă tot soiul de conferințe, sigur că sînt bune, facilitează cunoașterea între colegi, dar nu pot ține locul unor acțiuni practice.

- *Institutul Suedez de cine aparține, pe banii cui funcționează?*

- Aparține de statul suedez, dacă nu mă înșel de Ministerul Culturii.

- *Dar la noi Ministerul Culturii are un buget atît de mic încît e total insuficient și pentru susținerea culturii din interior. Ce să-i mai rămîna pentru difuzarea în lume?*

- Știu bine. Însă chiar această întîlnire a costat destul. Există o generozitate exagerată în a invita foarte mulți scriitori din afară, unii mai puțin importanți. Cînd institutele străine plătesc pentru scriitori, se face o atență selecție valorică, se cîntăresc bine operele ce urmează a fi traduse, fiindcă această generozitate poate avea și consecințe nefaste, poate să dea o imagine falsă...

- *În altă ordine de idei, cu puțin timp în urmă vi s-au lansat două cărți: o antologie în „Colecția de poezie românească” a Editurii Vitruviu și o traducere selectivă din Jurnal ocult de August Strindberg la Ed. Univers (asta după ce în 1992 se publicase romanul Lupii urcă la cer, în 1993 antologia de poeme Jurămîntul de sîrăcie, castitate și supunere, iar în primăvară, romanul Regina străzii). Numele dvs. e din nou prezent în viața literară și noile generații vă pot aprecia valoarea de poet și prozator, de gazetar și*

traducător. N-ar fi acesta un motiv să veniți mai des în țară?

- A fost pur și simplu o întîmplare fericită că am venit acum. Cînd mi s-a publicat prima carte de după '90, la Fundația Culturală Română, am fost invitată să vin pentru lansare și n-am venit. Dar apoi totul s-a întîmplat din pricina prietenei noastre comune Ileana Mălăncioiu, care nu numai că s-a îngrijit de publicarea cărților mele, dar m-a și animat cu geniul, pozitivitatea și generozitatea ei. Mi-a arătat atît de multă căldură, încît m-a convins să vin. Apoi m-am apucat și am tradus, fiindcă era un prilej să muncesc nu numai în mod egoist, pentru propriile mele cărți, ci și pentru alți scriitori. Eu traduc mai mult clasici, dar voi continua să transpun în suedeză și poezii din literatura română (o parte le-am publicat în revista „Ariel”). Îmi place să cred că am venit fiindcă mi s-a arătat puțină căldură, puțin interes. Și la „România literară” am fost invitată cu prietenie să trimit corespondențe din Suedia și, după cum știți, trimit.

- *Vă mulțumim pentru colaborările dvs., totdeauna de cîuit, pentru tot ce faceți, doar din devotament, în Suedia, pentru cunoașterea literaturii române, pentru felul în care ajutați cititorii români să aibă acces la celebre nume suedeze și am vrea ca puținele zile petrecute cu noi să vă fi trezit dorința de a reveni mai des.*

RODICA BINDER

- *Cititorii revistei noastre v-au găsit în ultimul timp destul de frecvent numele sub comentarii culturale și interviuri cu personalități internaționale. Cred că ar fi curiosi să știe cine e Rodica Binder și cum a ajuns ea la Deutsche Welle.*

- Sînt timișoreancă, m-am născut în 1950, am absolvit Facultatea de francză la Universitatea din orașul natal și am fost asistentă universitară pînă în 1985 cînd, în urma deciziei de a părăsi țara, am fost dată afară de la catedră. Încă din studenție m-am axat asupra semioticii și structuralismului, am trecut apoi la teoria textului și am publicat cîteva studii...

- *Dar de la teorie la gazetărie cum ați ajuns?*

- Am scris întotdeauna cu plăcere.

Teza mea de doctorat a fost un studiu de mare acribie, m-am ocupat de poezia ermetică, de Ion Barbu și Paul Valéry. Prin-o ironie a soartei am ajuns în Germania jurnalist radio. Or, discursul radiofonic este unul dintre cele mai simplificatoare. Viața îți joacă uneori asemenea feste.

- *Tot ați avut noroc, fiindcă v-ați putut menține în domeniul cultural.*

- Da. În 1987 am ajuns în Germania, iar în 1988 am avut șansa - rod și al eforturilor mele de a mă recalifica - să fiu angajată la *Deutsche Welle* și să încep o nouă carieră, continuîndu-mi preferințele: am citit mult, am fost la saioane de carte, am ținut legătura cu editurile, am urmărit atent fenomenul cultural pentru a-mi putea face cît mai bine emisiunile.

- *În ce relații sinteți cu scriitorii români stabiliți în Germania?*

- Eu sînt, aș spune, cosmopolită prin vocație, mă interesează tot ce se petrece pe plan cultural în Europa și nu frecventez în mod special cercurile emigrației române. Dar particip la unele acțiuni de la centrele culturale, în măsura în care mă interesează sub raport intelectual, politic, etic; iau parte la seminariile care au fost organizate de catedra de romanistică de la Bochum, de pildă. Prin emisiunile mele urmăresc permanent interferențele culturale româno-germane, româno-europene și încerc să găsesc similitudini și deosebiri. M-am întîlnit de multe ori în Germania cu Ana Blandiana și Mircea Dinescu, l-am urmărit pe Norman Manea pe parcursul turneului său german...

- *Dar cu scriitorii de limbă germană originari din România, Herta Müller sau Richard Wagner, de exemplu, în ce raporturi sinteți?*

- Sigur că ei au fost prezenți în emisiunile noastre. De fapt sîntem primii care prezentăm cărțile lor, fie că e vorba de scriitori germani originari din România, fie de scriitori români traduși în germană. Aceasta e datoria noastră: să-i facem cunoscuți publicului.

- *Ce ați prezentat recent din această categorie?*

- Herta Müller mi-a acordat un interviu în românește, la Köln, cu ocazia lansării ultimului ei roman, sau Alexandru Vona, cînd i-a apărut în germană *Ferestrele zidite* - carte ce a avut un ecou de critică rar întîlnit, impresionant, în presa din Germania.

- *Sper să faceți cunoscut și cititorilor noștri aceste lucruri.*

- Interviul cu Herta Müller trebuie transcris, iar despre cartea d-lui Vona avem la postul nostru de radio o arhivă redevabilă, așa că voi face o sinteză a modului cum a fost receptat în Germania. Ar trebui explicate - chiar m-a preocupat asta - motivele pentru care s-a reacționat atît de sensibil la cartea d-lui Vona. Promit să revin pe larg cu aceste subiecte în paginile *României literare*.

Neptun

unor polemici vehemente.

Înțeleg, nimeni n-ar fi avut nimic de-a face dacă s-ar fi procedat civilizată și corect. Și eu trăiesc acum într-o democrație, unde lucruri din astea n-am văzut. A treia oară masă a colocviului a fost și ea foarte bună pentru toți cei ce au luat parte la discuții. Nu m-am simțit deloc bine, fiindcă gîrile au fost și de o parte și de alta, în inversunare, furioase, ori eu lucrul acesta pur și simplu nu le suport. Eu spun despre actori că sînt *genusibile*. Ce s-ar întîmpla însă dacă noi, românii, n-am uita toate mizeriile care ne înging pe unii contra altora? Să știți că în țara noastră, a actorilor (chiar și acolo unde trăiesc acum, într-o țară străină), aici cînd ne facem profesia, ne simțim o parte din viață. Actorii, se știe, se invidiază între ei și se detestă uneori, dar cînd joacă, toate se uită la ei și rămîn de o parte.

ALEXANDRU VONA

Cum s-a schimbat viața dvs. după succesul cărții în Franța și Germania? (Tăcere lungă, ne plimbăm pe o bancă cu frunze, în lumina nostalgică de seară, se aude marea). *Vă somez să răspundeți, fiindcă se consumă banii.*

Pai eu credeam că o să-mi puneți bari uşoare.

Despre cum ați scris *Ferestrele zidite* despre ciudata ei soartă ați tot fost întrebați. Eu sînt curioasă să aflu dacă succesul s-a schimbat cumva.

Nu.

Dar articolele elogioase din reviste de prestigiu n-au clintit nimic, nu în sufletul dvs.?

Ba da. A fost ceva care m-a tulburat: ceea ce am trăit în Germania a fost foarte deosebit de ideile pe care le aveam înainte de a veni din mica mea cultură germană și din epoca sinistă. În cursul zilelor petrecute în mai multe orașe germane, am avut o impresie de promovare a versiunii nemțului cărții am trăit sentimentul cu totul deosebit că mă aflu printre oameni care au o carte poate fi extrem de importantă. O carte scrisă de cineva care vine dintr-o altă parte și vorbește despre lucruri care n-au nici o legătură cu problemele cuprinse ale cititorului german. Pe de altă parte, am sesizat acolo și o incapacitate de a uita ce s-a petrecut în timpul nazismului: în mai multe rînduri mi s-a spus anumite lucruri, și am citit, exaltat și în scris, referința la persoana și la viața mea, vinovăția, rușinea pentru acel timp. Nu mă așteptam deloc la asta, cu toate că știam că am scris eu și că n-am uitat nimic. M-am întors în țară și s-a schimbat ceva. Da, s-a schimbat ceva, dar nu în direcția care exista între mine și Germania.

Cum vă priviți acum romanul, prin prisma altor interpretări, altor mii de cititori care vă fac loc în mintea lor?

Chiar dacă acum mi se întîmplă să-mi spun că *Ferestrele zidite* e o carte care a fost uitată imediat, știu că pînă la urmă mai devreme sau mai tîrziu, toate sînt acolo. Cartea a fost scrisă prea de mult și prea de aproape. Laudele astea n-au nici un fel de rol în viața mea. Sînt un domn bătrîn care a scris cîndva o carte și cartea nu-i aparține.

- Domnule bătrîn, ce ar mai putea avea totuși un rol activant pentru scrisul dvs., acum?

- O cură de întinerire, dacă ar exista, dar nu există.

- Părerea mea e că v-ați menținut bine spiritul juvenil: v-am văzut aici jucîndu-vă cu vorbele și ideile, conversînd însuflețit cu frumoase doamne, dansînd și căutînd compania scriitorilor mai tineri, rezonînd la umorul lor caustic...

- Bine, dar uzura fizică nu e deloc neimportantă. Poate fi cît timp ești tînăr, dar cînd trebuie să-ți petreci un număr de ore pe zi ca să menții animalul în stare de funcționare, e foarte dezagreabil.

- În zilele cînd „funcționați” mulțumitor, nu aveți și chef de scris?

- Foarte puțin. Am tot felul de scuze, dar nu sînt bune. Dacă ar fi să caut una mai nobilă, aș spune că mă supără ideea că pot să încep ceva, apoi să mă simt rău și să nu mai pot duce scrierea pînă la capăt.

LAURENȚIU ULICI

- Față de modul cum a decurs Întîlnirea, crede președintele Uniunii că a meritat ea un asemenea efort organizatoric și financiar?

- A meritat din cel puțin trei motive, pe care le enumăr nu în ordinea importanței. Unul este prilejuierea unui contact direct între scriitori români care locuiesc în spații geografice diferite și care altminteri au foarte rare ocazii de a se întîlni și comunica. În al doilea rînd, e un prilej pentru punerea în discuție, într-un climat de colegialitate, dezbărat de balastul politic, politicianist, a problemelor reale care țin nu de creația literară (în fond, o chestiune individuală), ci de administrarea literaturii, de difuzarea și circulația valorilor literaturii noastre. Premisa de la care trebuie să plecăm e aceea că nu sîntem cunoscuți în lume, că orice efort cît de mic în direcția aceasta e binevenit, iar scriitorii români stabiliți în străinătate pot face multe pentru cunoașterea culturii române în lume. În al treilea rînd, la un asemenea colocviu se poate repune teoretic în discuție unitatea literaturii române, fiindcă nici azi nu e foarte limpede dacă un scriitor român care trăiește într-o țară străină și scrie în altă limbă mai aparține literaturii noastre.

- Problema e veche, credeți că o s-o rezolvăm noi aici?

- Nu. Am spus doar că am repus-o pe tapet, fiindcă atîția ani nu s-a putut discuta la noi acest subiect, pe care toate țările lumii l-au limpezit în felul lor. Nimeni n-o să-l considere, de pildă, pe Joseph Conrad scriitor polonez. Ori pe Apollinaire. Noi avem orgoliul ăsta, îl considerăm pe Eugen Ionescu scriitor român, cînd el e într-o măsură mult mai mare scriitor francez. Emil Cioran e și el într-o proporție mult mai mare scriitor francez decît român. Pe cînd Mircea Eliade e numai scriitor român, fiindcă toată opera sa literară (nu cea științifică) este scrisă în românește.

- Înțeleg că, pentru dvs, criteriul e limba în care a fost scrisă o carte.

- Da, dar alții pot avea alte criterii.

Faptul că le punem în discuție pentru a ajunge la un consens teoretic e important.

- Ce consens teoretic? Se poate pune la vot, ca la Senat, și se stabilește o dată pentru totdeauna criteriul valabil? Cred că discuția rămîne oricum deschisă și ea se poate duce și în presă, în scris, nu trebuie să ne adunăm neapărat pentru asta într-o sală, la Neptun...

- Uite că în presă nu s-a făcut o asemenea dezbateră și e bine că putem aborda subiectul măcar la aceste întîlniri. Toate problemele care s-au pus la prima ediție a Colocviului și la aceasta de acum țin nu numai de literatură, ci de afirmarea culturii române dincolo de granițele țării. S-a vorbit insistent și despre centrele culturale, despre diversele mijloace de promovare a culturii noastre. De fapt, cînd am avut inițiativa organizării acestor colocvii, trebuie să mărturisesc, am plecat de la o idee *en vogue* - atunci ca și acum -, ideea integrării europene. Am fost foarte nedumerit și am refuzat ideea necesității integrării noastre culturale. Nu-mi place termenul acesta. Fiecare cultură are individualitatea ei și trebuie să și-o păstreze. În schimb, există alt fel de integrare de care avem neapărat nevoie: *integrarea informațională*, participarea la circuitul de valori. Acest colocviu a fost gândit pentru a face un pas - mărunt, după posibilitățile noastre - în direcția integrării informaționale.

- Bine, dar aici se țin comunicări, se discută mai mult sau mai puțin inteligent, se înfruntă opinii, se „ridică probleme” și se lasă acolo, în aer... Care au fost, de pildă, urmările concrete ale întîlnirii de acum doi ani?

- Concret, a apărut o revistă, a lui Radu Barbulescu din Germania, scrisă de români în limba germană. Aici i-a venit ideea. Aici s-a spus: „domnilor, dacă vom continua să scoatem doar reviste românești în spații culturale străine, nu facem decît să accentuăm ghettoizarea. E bine să existe reviste românești, dar noi trebuie să ne facem cunoscuți în limbile diferitelor țări”.

- O revistă. Nu-i puțin? Știu că există cunoscute edituri la Paris specializate în traduceri de carte poloneză, ungurească, rusească... Și cehii prin numele lor mari, dintre contemporani, sînt bine cunoscuți în Occident. Pînă la urmă tot de bani e vorba. Și dacă ne strîngem, cîți au putut veni de afară și oricine a dorit dinăuntru, și vorbim și ne plimbăm împreună pe falează, credeți că avansează integrarea informațională?

- Da. Eu cred că încet-încet să se contureze ceva.

- Ați vorbit despre un climat dezbărat de balastul politic. Dar acum doi ani, participanții au fost duși în vizită la Cotroceni, la dl Ion Iliescu, anul acesta colocviul s-a deschis cu un mesaj ridicol din partea primului-ministru, care e așteptat în persoană, în ultima zi... De ce amestecăm totuși lucrurile?

- Nu amestecăm nimic. Faptul că primul ministru vine aici mi se pare o dovadă de respect pentru breasla noastră, nu o politică.

- Dacă ne-ar respecta cu adevărat, cultura ar avea altă pondere în buget. Nu credeți că suntem folosiți ca pată de culoare în imaginea guvernului?

- Păi, e bine că se gîndesc că noi le putem fi folositori. Orice politician desigur trebuie să se folosească de oamenii de cultură. A te folosi nu înseamnă a manipula.

- Ba eu cred că da, atîta timp cît nu servim decît ca niște siluete în cadru, pentru ca să pară că guvernul sînt interesați și de cultură. În sfîrșit, e admirabil că ați reușit să faceți rost de bani de la atîția sponsori grei, cărora le sîntem recunoscători, dar această sumă nu putea fi folosită mai bine, mai practic, pentru membrii Uniunii?

- La ce?

- Păi, la ajutoare, la pensii, de exemplu.

- Nu-ți da nimeni sponsorizare pentru pensii. Legea nu permite să folosești banii din sponsorizări decît pentru anumite scopuri, pentru anumite manifestări publice cum e aceasta, cum sunt premiile... Asta trebuie să înțelegeți voi, care vorbiți atîta fără să știți exact despre ce e vorba.

- Despre ce e exact vorba?

- În nici o țară din lume legea sponsorizării nu poate fi folosită pentru pensii și ajutoare. Nu se sponsorizează viața socială.

(Această discuție a avut loc înainte de întîlnirea cu primul ministru Victor Ciorbea, care a fost mai puțin formală decît am crezut, ba chiar s-ar putea să aibă unele urmări, de vreme ce i s-au expus în rezumat problemele dezbătute pe parcursul celor patru zile și doleanțele scriitorilor față de guvern. Colegii noștri din Ucraina și Basarabia au cerut sprijinul statului român în scopuri concrete: învățămînt, biblioteci, teatru, programe de radio în limba română, în localitățile ucrainiene în care populația e majoritar formată din naționalii noștri, sporirea numărului de burse în țară pentru tinerii români din afara granițelor, difuzarea de ziare și cărți românești scutite de taxe vamale în Basarabia, înființarea de centre culturale la Cernăuți și Chișinău ș.a. Alți colegi au argumentat necesitatea transformării centrelor culturale existente în instituții conduse nu de funcționari mediocri, ci de veritabili oameni de cultură, cerînd în acest scop trecerea lor de la M.A.E. la Ministerul Culturii, precum și sporirea lor și dotarea cu mijloace eficiente de propagare a culturii noastre. S-a vorbit despre obligația finanțării din țară a traducerilor celor mai valoroase opere literare românești, la edituri de prestigiu din Occident, așa cum au făcut alte țări din Est, care au reușit să impună marii lor scriitori în circuitul valorilor universale, s-a vorbit despre mai bună selecție a personalului diplomatic și, mai ales, s-a insistat asupra sporirii atenției acordate culturii - ca o prioritate națională. Premierul și-a notat toate aceste idei și cerințe, promițînd în finalul amplului său discurs că va cauta mijloace pentru a le rezolva. O promisiune cum a mai făcut dînsul atîtea, dar poate, cine știe...)

„BIRUI-VA GÎNDUL”? CARE sau despre posteritatea și... „nefascismul”

TEXTUL ALĂTURAT și-a așteptat apariția, cu răbdare, câteva săptămîni la rînd. A făcut-o în redacția cotidianului ieșean „Independentul” unde a fost publicat nu doar articolul cărui îi replicăm aici, dar și suplimentul aniversar „Ethos românesc” (24.6.1997) al mișcării (neo)legionare și, probabil, al unora dintre simpatizanții ei, apărut exact în ziua cînd, la Iași, se înteineau vechi (și noi?) camarazi, pentru a sărbători șaptezeci de ani de la înființarea Legiunii.

Redacția nu a considerat necesar să motiveze refuzul publicării textului, nici chiar atunci cînd, sau după ce l-am retras. Apariția lui s-ar întemeia nu doar prin faptul că replica noastră e necesară și actuală, ci și fiindcă autorul articolului la care ne referim este redactorul șef al uneia dintre revistele Uniunii Scriitorilor - „Convorbiri literare”. (I.C.)

AM EZITAT, o vreme, să scriu acest text și, în același timp, am așteptat să apară o replică necesară/strict necesară la articolul *Sînzienele și nașterea mișcării legionare*, semnat de domnul Cassian Maria Spiridon și publicat în ziarul „Independentul,” (vineri, 27 iunie 1997). Nu e locul să motivez aici „ezitarea”. Replica la acel articol, pe care-l caracterizez, dintru-nceput, *periculos*, în mai multe feluri, trebuie dată și ea e formulată, pe scurt, în rîndurile ce urmează.

Mai întîi - o precizare: *una* este apariția, ca supliment unic, a unei publicații aniversare ca cea intitulată „Ethos românesc” (în „Independentul,” 27 iunie a.c.), publicație cu mărturisite intenții de „restituire istorice” (în cuprinsul căreia se află și o substanțială analiză științifică a Mișcării Legionare, datorată profesorului Gheorghe Buzatu), și *alta* e să *ispitești* publicul cu un articol (despre „nașterea mișcării legionare”) plin de afirmații, în cel mai bun caz, hazardate și de o atitudine - eufemistic vorbind - ambiguă.

După opinia noastră, cea mai riscantă aserțiune din cuprinsul textului semnat de domnul Cassian Maria Spiridon - dacă ea nu este, cumva, de-a dreptul, aberantă - e următoarea: „Cert este că Legiunea n-a fost o mișcare de natură fascistă...” Cine formulează o asemenea frază este ori „pur” în materie de istorie europeană/românească modernă, ori este cinic și sfidează toate evidențele; nu putem presupune că el e, pur și simplu, iresponsabil.

Pentru „puritatea”, adică pentru incredibila ignoranță a autorului articolului în discuție, pare a pleda partea a doua a frazei citate anterior: „dovadă că la procesul de la Nürenberg, de după al doilea război mondial, nici organizația și nici membrii ei n-au fost citați.” Probabil că publicistul nostru folosește verbul „a cita”, nu în sensul lui filologic, ci în acela juridic. În legătură cu fondul chestiunii, trebuie spus, mai întîi, că folosirea singularului - „procesul de la...” - duce cu gîndul la... un cunoscut film american cu Spencer Tracy și Marlene Dietrich. În realitate, la Nürnberg (așa se scrie numele orașului!), au avut loc 13 (treisprezece) procese în care au fost implicate doar personalități marcante și organizații/instituții/firme din fosta Germania național-socialistă, nu însă și figuri proeminente ale fascismului italian, croat, ucrainean etc. Să ne întrebăm ce înțeles mai are „dovadă” domnului Cassian Maria Spiridon? Ipoteza ignoranței este susținută și de alte afirmații ale autorului articolului. Spun, doar în treacăt, că Iorga nu a fost asasinat „peste mai puțin de un deceniu” de la

data la care Corneliu Zelea Codreanu îl cita, ci aproape un deceniu și jumătate mai tîrziu. Necesare într-adevăr sînt însă alte precizări:

1. Nu este adevărat că (citez din nou) „Mișcarea s-a degradat, mai ales după recurgerea la asasinatul politic”: ea era degradată de la început. Dacă „actul de naștere” al Legiunii este dat - de Corneliu Zelea Codreanu - „24 iunie 1927”, ziua de naștere a Sfîntului Ioan Botezătorul, (cinism subtil, deloc neglijabil!), nu trebuie să uităm că el a pregătît „botezul” ei, încă din 1924, tocmai printr-un asasinat politic. Se știe că (atunci) viitorul „Capitan” l-a ucis în luna octombrie a acelui an pe prefectul poliției din Iași;

2. Este cel puțin un abuz, a-i considera pe Mircea Eliade, Emil Cioran sau Constantin Noica drept „lideri spirituali” ai Mișcării. O asemenea aserțiune nu poate fi susținută nici cronologic și nici istoric. Ei au fost seduși (!) de ideologia Legiunii, s-au lăsat influențați de ea (ca Cioran, în *Schimbaria la față a României*, acea carte, în mare parte, fascistoidă); cînd ei au apărut în cultura română, liderii „spirituali” ai Mișcării existau deja, așa primitivi cum erau, probabil charismatici pentru generația lor și pentru altele. De altfel, un text al lui Noica (*Limpeziri pentru o Românie legionară*, un fel de odă în proză dedicată Legiunii, în „Buna Vestire”, 11 octombrie 1940) îi indică pe Zelea Codreanu și I. Moța (din care și citează: „Spiritul de jertfă e esențialul, spune Moța. Spiritul de jertfă e măsura creștinătății noastre, adaugă el...”) drept lideri spirituali ai Mișcării;

3. Încă mai inexactă (pentru a mă exprima din nou eufemistic) este continuarea frazei în care sînt citați Eliade, Cioran, Noica: „Avînd (sic!) ca lideri spirituali pe (...), e greu de crezut că această formațiune n-a avut ca bază de pornire un solid program național și spiritual benefic pentru suflarea românească.” E limpede că domnului Cassian Maria Spiridon, deși el scrie un articol despre Legiune, îi sînt că și necunoscute opiniile unor istorici serioși (dacă nu ale celor mai mulți) privitoare la acest aspect al Mișcării. Unul dintre ei, Nolte, precizează că Legiunea „nu a avut un program propriu-zis.” De altfel, ar fi caricatural să ne așteptăm ca oameni de structură „intelectuală” a lui Zelea Codreanu să fi dat Mișcării un adevărat program. Portretul pe care i-l face Emil Cioran (*Profilul interior al Capitanului*, în „Glasul strămoșesc”, 25.12.1940) este pe deplin lămuritor în acest sens: „Cînd, în 1934, îi spuneam ce interesantă ar fi expunerea vieții lui, îmi răspundea: «Nu mi-am petrecut viața prin bibliotecă. Nu-mi place să citesc. Eu

stau așa și mă gîndesc». Acele gînduri au urzit rostul nostru...” Fără această propoziție din urmă, am putea crede că Cioran schița atunci un portret negativ al celui mai important lider legionar. Nu era, desigur, așa. Viitorul (în acea vreme) mare scriitor de limbă franceză își găsisse în Zelea Codreanu un „mentor” și un „creator de destin” colectiv. Citez, din același articol, un pasaj în care Cioran reproduce fragmentar o altă (probabil) discuție cu șeful Legiunii. El începe prin a rezuma la maximum ideea centrală din *Schimbaria la față...*: „Substanța noastră este un infinit negativ. De aici pleacă imposibilitatea de a depăși pendularea între o amărăciune dizolvantă și o furie optimistă. Într-un moment de descurajare, i-am spus: «Capitane, eu nu cred că România are vreun sens în lume. Nu e nici un semn în trecutul ei care ar justifica vreo speranță». «Ai dreptate», mi-a răspuns. «Sînt totuși unele semne». «Mișcarea legionară», adaug eu. Și atunci mi-a arătat în ce fel vedea el reînvierea virtuților dace. Și am înțeles că între Daci și legionari se interpune pauza ființei noastre, că noi trăim al doilea început al României. Capitanul a dat românului un rost.”

AM CITAT acest pasaj, nu pentru a pune în text enormitatea afirmațiilor cioraniene (să ne mai întrebăm totuși, dacă, de la Cantemir, pînă la Hasdeu, Caragiale sau Eminescu, s-a schițat măcar substanța noastră în planul ei pozitiv?), ci pentru că el (pasajul) pare să clarifice aserțiunea năucitoare a domnului Cassian Maria Spiridon citată mai sus („e greu de crezut că această formațiune n-a avut ca bază de pornire un *solid program național și spiritual benefic pentru suflarea românească*”, s.n.). Adaug că fraza aceasta e urmată imediat de o altă privitoare la „ideile valoroase întru care (sic!) au crezut și au luptat legionarii și pentru care „istoria, iarăși, nu-i poate trece sub tăcere” (sic!, n.n.).

În acest loc, ne întrebăm dacă nu cumva ipoteza „purității”/ignoranței publicistului nostru cade, iar cititorul se vede obligat să recurgă la cea de-a doua ipoteză - aceea a cinismului și, implicit, a sfidării evidențelor istorice.

Articolul *Sînzienele și nașterea mișcării legionare* apare la trei zile după publicarea suplimentului „Ethos românesc” și este, după opinia noastră, în mod evident, inspirat de textele din cuprinsul lui. Revenind la afirmația domnului Cassian Maria Spiridon, citată la începutul replicii noastre - „Cert este că Legiunea n-a fost o mișcare de natură fascistă” -, constatăm că ea se află în contradicție flagrantă cu opiniile, pe această temă, ale celor mai avizați istorici români și străini, unii dintre ei pomeniți/citați de domnul Gheorghe Buzatu în studiul său *Mișcarea Legionară - în fața istoriei și istoricilor* („Ethos românesc”, 24.6.1997). Unul dintre acești istorici, Nolte, afirmă că „mișcarea legionară a prezentat mai multe asemănări decît deosebiri în raport cu mișcările fasciste europene”; ea „reunește caracteristicile atît profasciste, cît și fasciste radicale” și se impune astfel ca „mișcarea fascistă cea mai interesantă și mai complexă.”

În studiul citat anterior, domnul Buzatu aprecia monografia istoricului german Armin Heinen, considerată de un alt cercetător român (Florin Constantiniu) drept „cea mai solidă” lucrare „străină asupra Mișcării Legionare...”; „un alt merit deosebit al autorului”, continuă domnul Buzatu, „este acela de a fi delimitat cu consecvență Mișcarea Legionară de acțiunile grupurilor sale politice (...). Armin Heinen a încadrat cu precizie Mișcarea Legionară între mișcările fasciste ale timpului: «În epoca interbelică, dintre toate mișcările (partidele), numai Legiunea poate fi considerată drept fascistă. Numai ea s-a găsit într-o opoziție fundamentală cu socialismul și, în egală măsură, cu ordinea burghezo-capitalistă. Numai Garda de Fier a avut despre omul nou un concept comparabil cu al fascismului, numai ea a urmărit o mobilizare a maselor și s-a făcut cunoscută, în vorbe și în fapte, prin folosirea forței ca instrument al politicii»” (s.n.).

Din ce adîncimi analitice a apărut oare „certitudinea” domnului Cassian Maria Spiridon despre... nefascismul Legiunii? N-o fi Legiunea, cumva, „pentru ideile valoroase întru care au crezut și au luptat” (citată după C. M. Sp.) comilitonii lui Zelea Codreanu, poate chiar... antifascistă? Cititorul are dreptul să se întrebe care or fi acele „idei valoroase” ale lui Codreanu, Moța sau Horia Sima, sau, mai ales, cum o fi arătînd acel „solid program național și spiritual benefic pentru suflarea românească” al Legiunii?

În goana condeiului său cam... necugetat-zburdalnic, publicistul nostru se referă doar la „interesele propagandei comuniste de a umple cu noroi Legiunea” și uită, între altele, că Garda de Fier a fost dizolvată de trei ori (în 1931, de Ion Mihalache, în 1932, de Iorga, în 1933, de I.G. Duca; se știe, ultimii doi au fost asasinați de legionari), că guvernul Antonescu a declanșat, în 1941, represiunea antilegionară etc. Cum presupunem că cei patru oameni politici citați anterior nu pot fi considerați... comuniști *avant la lettre*, ne întrebăm: de ce nu l-o fi pus pe gînduri pe domnul Cassian Maria Spiridon faptul că nu doar stînga, ci și dreapta politică (din motive pe care nu e locul să le discutăm aici) a reacționat dur față de ofensiva legionară, iar principalele ziare occidentale (cu excepția celor din Germania) au consemnat cu o anume satisfacție vestea asasinării (în noaptea de 29/30 noiembrie 1938) a Capitanului și a camarazilor săi?

Nu mergem atît de departe în a privi textele de felul celui în discuție (e adevărat, nu chiar rare în ultimii ani!) drept expresia unei atitudini politice nostalgice. În același timp însă, nu putem să nu observăm că, în paragraful unde domnul Cassian Maria Spiridon afirmă: „Cert este că Legiunea n-a fost o mișcare de natură fascistă”, el continuă, ca dintr-o răsufare: „dovadă că la procesul de la (...) interesele propagandei comuniste de a umple de noroi Legiunea sînt bine cunoscute. Am fi naivi să credem că ideile de Dreapta au dispărut sau că sînt depășite, din contra. În România, fără o Dreaptă sănătoasă, deci nu o extremă dreaptă - care oricum n-ar avea aderenți -, nu se va

GÎND? Legiunii

putea ieși din marasmul economic și moral în care încă ne mai aflăm. Și ca dovadă este faptul că țara, la acest moment, este condusă de un guvern de centru-dreapta".

IMPRESIA pe care o încearcă cititorul la lectura acestui delirant pasaj nu poate fi decît aceea de galimatias conceptual. Dincolo de afirmația aiuritoare: "țara este condusă de un guvern de centru-dreapta", (adică fără PD și fără PDSR, cu prezența vagă a UDMR și chiar a PNTCD!), merită totuși să observăm "consecvența" cuiva care nu vrea "să cază la extremitate, (...) adică nu exagerațiuni!" - cu vorbele farfuridiste cunoscute. Dacă "Legiunea n-a fost o mișcare de natură fascistă" (de extremă dreapta, adăugăm noi), e "logic" și "consecvent" s-o considerăm o "Dreaptă sănătoasă" (am citat), mai ales că "e greu de crezut" (vorba domnului Cassian Maria Spiridon) că ea "n-a avut un solid program național benefic pentru suflarea românească" (am citat din nou), program doldora, nu-i așa?, "de idei valoroase" (am citat încă o dată). Nimic deci mai simplu decît a pune aproape semnul egalității între *extrema dreaptă* - *dreapta politică* - *orientarea de centru-dreapta* (!), mai ales atunci cînd actualul guvern are, de fapt, un program de... centru-stînga.

Cît despre afirmația intercalată privitoare la extrema dreaptă - "care oricum n-ar avea aderenți" -, spunem doar că e și ea "despletită" și la fel de "adevărată" ca și cele mai multe din cuprinsul articolului în discuție. Și nu mă refer doar la exemplul de tristă celebritate al lui Corneliu Vadim Tudor, - bun camarad al extremiștilor francezi din Frontul Național și, în același timp, al "tovarășilor" iliescieni din PDSR -, ci și la numeroase altele. Știm bine că recenta întîlnire "comemorativă" a bătrînilor legionari și a simpatizanților Legiunii a avut loc la Iași (ceea ce nu este chiar lipsit de tilc!), adică în localitatea care, la 8 noiembrie 1940, a fost proclamată oficial, "Orașul Mișcării Legionare". Unul dintre participanții (probabil) la întîlnire, în articolul *Șaptezeci de ani de legionarism românesc* (titlul însuși este un abuz la adresa istoriei), între altele, scria: "Din păcate, lipsa de adeziune din rîndurile bătrînilor legionari va întîrzia mult constituirea unui puternic partid de dreapta în România" ("Ethos românesc", 24.6.1997, p. 2). Mîhnirea autorului acestei fraze ar fi fost, poate, mai mică, dacă el ar fi putut citi, cînd și-a compus textul, pasajul final și, mai ales, punctele de suspensie din/de la finele articolului domnului Cassian Maria Spiridon, articol apărut cîteva zile mai tîrziu: "Cît timp Legiunea a existat, la icoana Sf. Arhanghel Mihail s-a făcut de gardă, zi și noapte, cu candelă aprinsă. La 70 de ani de la înființarea Legiunii, de Sinziene, la Iași, bătrîni legionari au stat din nou în preajma icoanei Sf. Arhanghel Mihail de la biserica Sf. Spiridon..." Și mai știm, tot atît de bine, că revista "România Mare" este încă, vai!, citită de multă lume, și de tineri, iar unii dintre ei își maschează stîngaci admirația față de Corneliu Vadim Tudor, atunci cînd, de pildă, îl consideră doar "un personaj inco-

mod". Vrem să spunem astfel că aserțiunea "extrema dreaptă n-ar avea, oricum, aderenți" în România e nu doar neadevărată, ea ar putea fi socotită și drept vătămătoare.

Spuneam mai sus că afirmații de felul celor la care ne-am referit sînt periculoase; ele sînt chiar nocive, indiferent dacă sînt făcute din ignoranță sau cu bună știință, cu cinism adică. Desigur, contează, și *cine* le face. În cazul domnului Cassian Maria Spiridon, pericolozitatea unor texte ca cel aflat aici în discuție e agravată de împrejurarea că domnia sa este... redactorul șef al "Convorbirilor literare". Oricine s-ar putea întreba: dacă un om aflat într-o asemenea funcție și care apelează/face caz adesea la/de tradiția creștin-ortodoxă nu este deranjat de faptul că oamenii Legiunii, Corneliu Zelea Codreanu mai ales, au abuzat grav de religia noastră. Nu mă refer doar la împrejurarea că Legiunea a fost înființată în ziua de *Sinziene*, vorba domnului Cassian Maria Spiridon - "ziua Nașterii Sfîntului Io(a)n Botezătorul, înaintemergătorul lui Isus Hristos" (!) - ("Sinziene" vine din trinitatea lexicală *Sanctus dies Johannis*), ci, cu deosebire, și la faptul că Mișcarea - împotriva unor concepte creștine fundamentale - a făcut din supunerea necondiționată a semenului, din violența și asasinat argumente politice.

Cît privește afirmațiile în sine, cele comentate succint mai sus, domnul Cassian Maria Spiridon nu se află la cea dintîi performanță personală. În "editorialul" din "Convorbiri literare", luna mai 1996, domnia sa se arată nemulțumit, mîniat chiar, pentru că Mircea Eliade "nu a fost scutit, încă în viață fiind, dar mai ales după, de etichetări dintre cele mai aberante, dintre care, la loc de frunte, se află antisemitismul (?)..." Să nu-i fi fost cunoscut redactorului șef al "Convorbirilor" înțelesul termenului "aberrant", ori să nu-i fi fost cunoscute textele din tinerețe, pe această temă, ale lui Eliade? Cum nu știa ce scrisese Sebastian, în urmă cu cincizeci de ani, despre prietenul său Mircea (*Jurnalul* nu apăruse încă), de ce nu s-o fi informat domnul Cassian Maria Spiridon în presa epocii? Ar fi avut ce citi. Îi ofer aici o frază din articolul *De ce cred în biruința Mișcării Legionare* ("Buna Vestire", 17.12.1937, republicat în "Ethos românesc", 24.6.1997, p. 10): "Poate neamul românesc să-și sfîrșească viața în cea mai tristă descompunere pe care ar cunoaște-o istoria, supărat de mizerie și sifilis, cîmpit de evrei și sfîrțec de streini, demoralizat, trădat, vîndut pentru cîteva milioane de lei?"

Citind asemenea texte, ca și altele asemănătoare sau chiar mai... expresive, te întreb (deși ele nu pun sub semnul întrebării contribuția importantă a autorului *Istoriei religiilor* la cultura română și mondială) ce pagini filosemite semnate de Eliade o fi citit domnul Cassian Maria Spiridon? Și cum domnia sa se consideră, probabil (cum a sugerat de cîteva ori), și un "dătător de direcție" în cultura română de azi, își încheie editorialul la care mă refer astfel: "După colapsul comunismului, iată-ne din nou porniți pe calea reabilitării spiritului, a afirmării lui, în spiritul (sic!) generației lui Eliade, Noica, Vulcănescu, Țuțea..." Da-

Angelica MIHALCEA

Bumerang

povestea atrofierii continue
cătrecătre idealul invizibilității
prin subțirimi mereu mai adânci
cătrecătre eficacitatea absenței

expiind energii
anulând ficțiuni
(frica valorizând nimicul sau poate însăși
ceremonia încoronării Nimicului-Rege)

o rostogolire
o rotație nesfârșită într-un spațiu
amețitor de îngust
izbind cu umerii obstacole de gumă

la vremea cînd din mila nutrită
se face un lut negru gros
întins peste relieful ființei

apoi se găsește o groapă pentru deșeuri
se închid porțile cimitirelor se pregătește
o nouă zi.

într-un tîrziu poemul
părăsește încăperea în liniște:
rămîne trupul amiezii
amestecat într-o textură de ierburi
împleticit într-o lumină jilavă și verde

rămîne o ușă întredeschisă
plutind
în aburul nerostirilor.

că acest *spirit* este, cît de puțin, tangent cu sau parte din extrema dreaptă legionară, el e tocmai acela de care avem mai puțină nevoie acum.

NU E de la sine înțeles că un "spirit director" în cultură le permite și altora să facă "direcție", să-i consolideze adică "direcția". Domnul Cassian Maria Spiridon este însă și aici o excepție. Poate că exemplul cel mai frapant îl constituie articolul *Metafizica naționalismului* - articol violent naționalist și anti-europeanist, plin de *idei primite*, în mare parte false -, semnat de domnul Dan Stanca (un cunoscut "dreptist"), text pe care domnul Cassian Maria Spiridon n-a mai avut răbdare și l-a publicat în numărul al doilea (februarie 1996) al noii serii a "Convorbirilor literare". Iar autorul articolului, pe care el, desigur, l-a voit "epocal", își încheie "manifestul" (după o pledoarie confuză împotriva europenizării/internaționalizării, "fie că ea emană din bolșevismul brutal, fie din comunitarismul civilizat") nici mai mult nici mai puțin, astfel: "Cu toate riscurile care decurg, evident, din formularea unei asemenea dorințe, e totuși de dorit ca - *în acest sens!* - și intelectualii români să fie, în perfecționata centrifugă a actualelor timpuri, singurii sau printre puținii neeuropenizați..." (!) Nu-ți vine să adaugi decît: "magister dixit!" și să încerci, în secret, "deliciul" și mîndria că, în nici o altă re-

vistă respectabilă a Uniunii Scriitorilor n-a apărut, în ultimii ani, un text comparabil cu cel al domnului Dan Stanca.

Articolul domnului Cassian Maria Spiridon *Sinzienele și nașterea mișcării legionare* i-a fost oferit cititorului la rubrica permanentă a autorului lui (pretențios/prețios) intitulată "Birui-va gîndul". Aproape involuntar ne întrebăm: care gînd? care gînduri? Acela/acelea ale Mișcării, gîndurile tulburi ale "Capitanului" (cărui după cum el însuși îi mărturisea lui Cioran, nu-i prea plăcea să citească), mai ales că, vorba domnului Cassian Maria Spiridon, "am fi naivi să credem că ideile de Dreapta (sic!) au dispărut sau că sînt depășite, din contra." Ori poate, totuși, *alt/alte* gînd/gînduri?

Pentru că nu-i facem autorului acestui nefericit articol vreun proces de intenție. Dintre cele două ipoteze (de interpretare) propuse anterior, tindem, iată, să-i dăm credit celei dintîi, aceea a sfînte (nu în sens... codrenist!) ignoranțe, combinată însă cu un dezagregabil "damf" de iresponsabilitate.

Ioan Constantinescu

PS: Cititorul a remarcat că, în rîndurile de mai sus, ne-am referit doar la *fondul* chestiunii, adică la puțința gîndului celui ce a elaborat textul în discuție. Despre *forma* lui, deci despre puțința stilistică a publicistului nostru, am preferat/preferăm să nu referim.

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Povestea dracului

LA TEATRUL NAȚIONAL din Cluj, stagiunea s-a deschis cu o *Nunta*, la care naș a fost Mihai Măniutiu. După Shakespeare, Saulescu, T.S. Eliot, Sofocle, Camus, după prelucrarea scrisorilor Mariane Alcoforado - trecerea din genul epistolar în genul dramatic, Mihai Măniutiu își structurează spectacolul său aproape non-verbal, pe un scenariu biblic fundamental pentru existența umană, plecând de la Vechiul Testament, și anume, de la *Întia carte a lui Moise*, Facerea lumii; sfîșierea zilei a șaptea. Așezarea omului în Rai. Căsătoria; căderea strămoșilor în păcat. Pe deapsa. Fagăduința Mesiei. Într-un spectacol de cincizeci și cinci de minute se spune povestea omului, a credinței și ispitei; a cuplului - recuperarea mitului androginului, a greșelii primordiale și a pedepsei Creatorului, a întemeierii familiei și a procreării. Este o poveste a iraționalului, a trupului și carnalității, a mirării și descoperirii dincolo de inocență, a parcurgerii unui drum pre-stabil. În general vorbind, destinul omului este unul singur, marcat prin patru momente esențiale: nașterea, botezul, nunta, moartea. Iluzia unui destin irepetabil care însoțește

Teatrul Național din Cluj: *Nunta*, un spectacol de Mihai Măniutiu. Costume: Doina Levintza. Decor, obiecte: Horațiu Mihaiu. Consultanț mișcare scenică: Miriam Cuibuș. Distribuția: Dorin Andone, Frederik Slavici, Dan Chioresan, Alexandra G. Lungu, Virgil Müller, Miriam Cuibuș, Cornel Răileanu, Irina Wintze, Ioan Isaiu, Violeta Totir și grupul IZA.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel

INTR-UN moment al tuturor experiențelor, în care artistul nu ezită să-și mărturisească scepticismul, împins uneori până la denunț, față de limbajele și de tehnicile tradiționale, Ioana Bătrănu are imensul curaj de a afirma contrariul. Rămânând credincioasă genurilor consacrate, expresiilor verificate și formelor de codificare deja acceptate, ea încearcă să repună în discuție vitalitatea picturii pornind tocmai de la o asemenea realitate. Și orice discuție de natură estetică, doctrinară sau tehnică nu poate fi purtată, în ceea ce o privește, fără a-i accepta situarea în cîmpul artei așa cum ea însăși o propune. Pentru că orice alt tip de lectură decît cel care decurge legitim din proiectul sau artistic ar fi, de la început, condamnat la eșec. Indiferent de ce se face acum în lume, în spațiul european sau chiar sub privirile noastre și oricît de seducătoare ar fi nenumăratele experimente, pictura, concepută ca atare și asumată fără prejudecăți, trebuie privită strictamente ca pictură. Iar faptul că ea se afirmă astfel, în afara oricărui strategii parazitare și în absența tuturor falselor pudori, nu implică, în sine, nici un coeficient de risc. Întrucît valoarea sau eșecul, performanța ori gesticulația goală, nu sînt nici garantate și nici excluse prin simpla opțiune pentru unul sau altul dintre genuri ori pentru o expresie anume. Ceea ce contează, în ultimă instanță, nu sînt nici mijloacele, nici tehnicile, nici materialele și nici perspectiva în care ele sînt valorificate, ci finalitatea lor, forma identificată la capătul drumului. Oricît ar fi de fascinante mijloacele electronice, de pildă, și oricît de puternică dorința de a le manipula, în absolut ele nu au o importanță mai mare decît, să zicem, carbunele, penelul sau

unicitatea ființei (pînă la proba clonării!) zburdă de fapt printre niște jaloane foarte concrete, etern valabile. Traseul individual de la o etapă la alta scoate la iveală particularul. Este, într-un fel, excepția care confirmă regula primordială, pre-stabilită.

Nunta sau izgonirea din Rai a lui Mihai Măniutiu își propune o reducere la esență, la desenul-schiță a ciclului omului pe pămînt. Protagonistul poveștii omului în imagini este Dracul, remarcabil interpretat de Dorin Andone, un actor deschis oricărei formule, cu un potențial consistent, încărcat în acest spectacol cu o energie pe care și-o controlează atent, fără șarje și surplusuri, într-un permanent du-te-vino pe scenă. Sforile inițierii sînt trase de acest Lucifer revoltat, un fel de dresor de instincte în spectacolul lui Măniutiu. Fluierul său, ca al dresorului de animale, comandă jocul pe scenă după propriile reguli, cele ale păcatului și chiar ale batjocurei. Este un joc de clovni, de mimi necuvîntători cu fețe uniform mirate, pictate în alb. Singurul care are acces la cuvînt este Dracul. El spune povestea și o face pe scenă cu acest cor de mimi, naivi și ușor de tras pe sfoară. Pactul cu diavolul - șarpele din Eden, anularea interdicției prin cedarea la îndemnuri ispititoare este, pe scenă, o jonglerie, un hocus-pocus cu fluier și jobene. Vraja cuvîntului este înlocuită prin cea orfică. Muzica, viscerală și sexuală, dă ritmul spectacolului, sucind mințile celor care se lasă antrenați de ea. Ușor-ușor, imaginea de grup îi naște pe Adam și Eva, îi lasă prada seducției șarpelui. Dracul, le

Imagine din spectacolul *Nunta*. Regia: Mihai Măniutiu

conduce simțurile după sunetele îndrăcite ale unei muzici tradiționale. Izgonirea din rai înseamnă căderea în... Maramureș. Ritualul, și magia, cutuma, implicația orfică, elementele primare dresază acum instinctele într-un alt fel de ceremonial. Bejurile costumelor de început, ale unor moșnegi care dondăne și zumzăie (imagini care ne duc cu gîndul la, să zicem, *Phedra* lui Silviu Purcărete) sînt lepădate. Roșul, și negru costumelor maramureșenești, stilizate de Doina Levintza, inundă scena, aducînd acum, și prin muzica *live* susținută de grupul IZA, alte conotații: eros și tanatos. Se consacră un nou cuplu pentru împerechere și procreare. Dacă actul magic sexual este ilustrat, în ceremonialul tradițional, prin împerecherea simbolică a substitutelor mirelui și miresei (vezi Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, Editura Fundației Culturale Române), lucrul acesta se consumă vizual pe scenă, fără a rămîne doar o sugestie plastică, pînă cînd un falus enorm reușește să-și facă datoria. Orația de nuntă, alegoria se fac auzite în strigăturile și cîntecele morșenești, muzicanții - ucenicii

dracului - fiind cu adevărat actori în spectacol: participă, incită, sînt cutie de rezonanță, se lamentează. În întuneric, un ou ca o lună rasare și se plimbă liniștit în sus și în jos. O nouă ființă se va naște, un nou spirit își va face traseul între viață și moarte, rătăcind cu iluzia unicității.

Într-un spațiu simplu, gîndit și realizat de Horațiu Mihaiu, din elemente simple, dar esențiale, axîndu-se pe concepte primare, Mihai Măniutiu creează un spectacol de atmosferă, în care starea, muzica din Maramu, disponibilitățile gestuale, corporale, expresivitatea lui Dorin Andone și a "nuntașilor" să fie suficiente în sine. Regizorul pare că se abandonează acestora, ludicului, unui fel de autoironie a mijloacelor, nemaifiind preocupat de detaliu, de cizelarea înseilării momentelor, de acoperirea verosimilă, teoretică, a trecerii de la o situație la alta. *Nunta* este un spectacol gestual, receptat bine în întregul său și mai puțin pe secvențe și amănunte, un ceremonial tradițional tratat cu limba-jul teatral cult, și susținut cu foc și patimă de provocatoarea muzică morșenească.

Între disperare și extaz

dalta. Și sînt la fel de expuse căderii în derizoriu ca și acelea care par, prin simplitatea lor, deja condamnate la banalitate. Și tocmai acest curaj de a contrazice orizontul de așteptare al unui moment estetic marcat de scepticism, de voință polemică și de tentația ieșirii din convenție este prima dominantă a picturii Ioanei Bătrănu. Acum, cînd artistul coboară în stradă, gesticulează efemer și construiește provizoriu, cînd respinge muzeul, disprețuiește tranzacția economică și negoțul cu eternitatea, Ioana Bătrănu rămîne în galerie, visează romantic, zidește cu sentimentul eternității și adulmecă vecinătatea marilor maeștri. Ea are încă nostalgia naturii, se încrîncenează în proximitatea materiei grele, jubilează în fața luminii, se luptă cu lumea deja constituită și freamătă mistic în nesfîrșitul joc al transparentelor. Pînă la un punct, artista nu este singură în această încercare gravă de a conserva imemoriala relație dintre pictură și lumea vizibilă, dintre obiect și imagine, dintre sursă și reflectare. De mai bine de un deceniu grupul Prolog și-a impus programatic un asemenea scop; Horia Bernea a expus zeci de lucrări în care grădina, lumea vegetală în general, și interioarele monumentale sînt forme de experimentare a *picturii totale*, Horea Paștina s-a aplecat și el asupra *grădinii* în varianta ei lirică și crepusculară, iar Florin Niculiu, în ultimii săi ani, a pictat obsesiv, cu o voluptate insașiabilă, aproape de trăirea pan-teistă, arhitectura sălbatică a propriei sale grădini. Și lista ar putea continua și cu alte nume importante din pictura noastră de astăzi. Însă, dintr-un anumit moment al acestui interes pentru natură sau pentru interior, Ioana Bătrănu rămîne un artist cu totul singular, un căutător infrigurat al ar-

moniilor și al marilor convulsii, al unui spațiu ficțional în măsură să descarce o avalanșă de trăiri interioare. Poate mai mult decît oricare alt pictor contemporan, Ioana Bătrănu trăiește o continuă criză a mărturisirii și o la fel de mare sete de eliberare. Culoarea este un strigăt, compoziția o scurtă narație presărată și ea cu interjecții, iar imaginea, în ansamblul ei, o autobiografie complex transfigurată. Grădina sau cimitirul, curtea ori fațada, formele somptuoase ale unui interior sau substanța eterică a drapajelor, care se învecinează cu lumina profundă a unui felinar și cu aceea fără sursă a unei cruci, sînt tot atitea momente perfect identificabile ale unei conștiințe umane și artistice sfîșiate între bucurie și melancolie neagră, între disperări incomensurabile și adevărate exerciții extatice. Această oscilație între planuri adverse și, uneori, trăirea simultană în planuri adverse, îi oferă Ioanei Bătrănu posibilitatea unei experiențe cu totul particulare. Ea nici nu construiește o peisagistică integral ingenuă, după cum nici nu se așază față de peisaj într-o perspectivă pur culturală, dar integrează în gestul său ambele atitudini. Și observația poate fi extinsă în aceeași termeni asupra marilor compoziții de interior. Sedusă, evident, de ample desfășurări ale vegetalului și ale spațiului construit, de ritmuri și de forme, de regimul lor astronomic (diurn/nocturn) și de circulația luminii, artista comunică nemijlocit, citește în profunzime și reacționează în consecință. Însă ceea ce rezultă din această relație nu este o simplă imagine consemnativă, fie ea și riguros susținută artistic. Simultan, peisajul este un peisaj al peisajului, cu alte cuvinte o percepție a modelului cu deplina conștiință a faptului cultural. Ioana

Bătrănu își edifică, astfel, lumea ei de imagini armonizînd tensiunile venite simultan dinspre trei surse: modelul exterior, modelul cultural și modelul interior. Ea își însușește integral coordonatele celui dintîi, le interpretează prin grila celui de-al doilea și le colorează afectiv și temperamental în funcție de ultimul. Iar ceea ce se naște din acest complicat proces de percepție, de meditație și de prelucrare este un autentic și profund document artistic, psihologic și, finalmente, existențial. Și dacă elementele de construcție și strategiile tehnice n-ar fi atît de bine camuflate, iar implicarea subiectivă atît de patetic mărturisită, pictura Ioanei Bătrănu s-ar putea citi, fără nici un fel de exces, și în cel mai limpede cod postmodern. Pentru că pictorul, în cazul ei, consemnează figurativ pe măsură ce recuperează figurația, descrie formele asumîndu-și convenția lor culturală, invocă lumea cu deplina conștiință, a preexistenței sale în istoria artei. Și nu întîmplător, în cîteva lucrări privitorul este trimis explicit către pictura pompeiană, iar în altele gravitatea meditației plastice se asociază la fel de evident cu derizoriul și cu ironia. Iar dacă ar fi să-i căutăm Ioanei Bătrănu un echivalent în pictura noastră de astăzi, acela este Horia Bernea. Prin vocația monumentalității, prin interesul pentru peisaj și pentru universul interior, dar și prin enorma senzualitate a privirii, cei doi pictori sînt deopotrivă compatibili și solidari. Cu marea diferență, totuși, că la acest sistem de reprezentare Bernea ajunge după ce a consumat cam tot ceea ce se putea consuma în regimul imaginii, în timp ce Ioana Bătrănu pornește de aici ca de la o realitate cîștigată aprioric. Iar dacă evoluțiile pot fi, în vreun fel, previzibile, nu este exclus ca Ioana Bătrănu să refacă drumul lui Bernea în sens invers. Purtîndu-și, însă, povara de a fi, încă de pe acum, un artist excepțional.

**CRONICA
FILMULUI**

de Eugenia
Vodă

Diderot high-tech

CHIAR și cei cărora *thriller*-ul nu le spune, de obicei, mai nimic, pot merge liniștiți să vadă *Face/Off*: e un *thriller* impur.

Deși punctele de atracție sînt actorii principali (John Travolta și Nicolas Cage, pentru prima oară alături într-un film) și un regizor în vogă (John Woo), meritul primordial îi revine scenariului: atît de ofertant, atît de priceput să facă slalom printre dozele de neverosimil, de basm feroce pentru adulții în căutare de senzații tari - ca să urmărească, mereu, dincolo de acțiune, *ideea*.

John Travolta e, în film, imaginea Binelui; un agent FBI căruia un geniu al Răului (Nicolas Cage) i-a ucis, cu ani în urmă, băiețelul. Filmul începe acolo unde atîtea altele se sfîrșesc: criminalul e prins. Rănit, declarat mort, intrat în comă, ținut artificial în viață, în spital, "ca o legumă". Dar undeva, în inima Los Angeles-ului, ticăie o bombă, așteptînd ora H. Ca să dezamorseze proiectul ucigaș, și ca să poată fi infiltrat "la sursă", agentul FBI acceptă o misiune ultrasecretă, cu mari șanse de a fi și sinucigaș: acceptă o operație de transplant (temporar) al feței. Care față? Fața teroristului-legumă din spital. Drept care fețele sînt decupate și smulse, ca niște măști... De aici titlul, *Face/Off*. În Franța i-au spus *Volte face!* La noi, în pană de inspirație, s-a optat pentru insipidul, și nu foarte aplicatul, *Față în față*.

Imediat după operație, agentul FBI se privește în oglindă și vede, în locul propriului chip - fața pe care o ura cel mai mult pe lumea asta, fața omului pe care, ani de zile, și-a dorit să-l vadă mort. E prea mult, chiar și pentru

Face/Off. Prod. SUA 1997. Regia: John Woo. Scenariul: Mike Werb și Michael Colleary. Cu: John Travolta, Nicolas Cage, Joan Allen, ș.a. Distribuitor: Buena Vista International și România film

nervii tari ai unui agent FBI. Urmează o criză de isterie violentă, oglinda insuportabilă va fi zdrobită și, în aceea clipă, se produce prima parte a miracolului: spectatorul îl va privi, în continuare, tot filmul, pe Nicolas Cage, văzîndu-l, în el, pe John Travolta! A doua parte a miracolului se produce atunci cînd (rămîne de văzut și *cum*) criminalul-legumă din spital se înviorază subit și "achiziționează" fața bonomă a agentului FBI: cale de un film, spectatorii vor vedea în John Travolta o "mască" dincolo de care respiră Nicolas Cage! Modul în care fiecare actor îl joacă pe celălalt, intră în pielea celuilalt, devine celălalt, e un spectacol fascinant. Osmoza călău-victimă, urmărit-urmăritor, funcționează, aici, la propriu. Binele capătă aparența Răului, Răul - aparența Binelui. Maniheizmul palește în fața nuanțelor revelatoare: lumea răilor are o stranie umanitate, răul ascunde un calvar ispășitor, Răul are, și el, o umbră de suflet. Bineînțeles, nu sîntem în Dostoievski, sîntem într-un *thriller* american făcut de un regizor asiatic. Dar, în cadrul genului, e captivant jo-

cul dintre aparență și esență, spectacolul transferului de personalitate, de biografie, de destin. Rămîne o piesă de antologie secvența primei întîlniri Travolta-Cage, după schimbarea identităților; o vizită la închisoare: Răul triumfător, în postură de justițiar; Binele, prizonier al Infernului... Este și acesta un efect special: "Să vezi adevărul de minciună-nvins..." (Shakespeare!)

Pentru tinerii actori ar fi amuzant și instructiv să descifreze filmul prin grila Diderot; cu cîtă tehnică și precizie își "interpretează", reciproc, cei doi actori, mișcările, gesturile, accentele, reacțiile, cadența interioară! Cu cîtă pregnanță proiectează, fiecare, imaginea celuilalt! Nici Oscarul nu l-ar putea cuceri decît împreună! Văzîndu-i, aici, pe Cage și pe Travolta, înțelegi mai bine ce a vrut să spună Diderot prin "lipsa absolută de sensibilitate a actorilor sublimi"!

Evident, nu efectul Diderot și nici efectul Shakespeare fac din film ceea ce este, ci magia cinematografului,

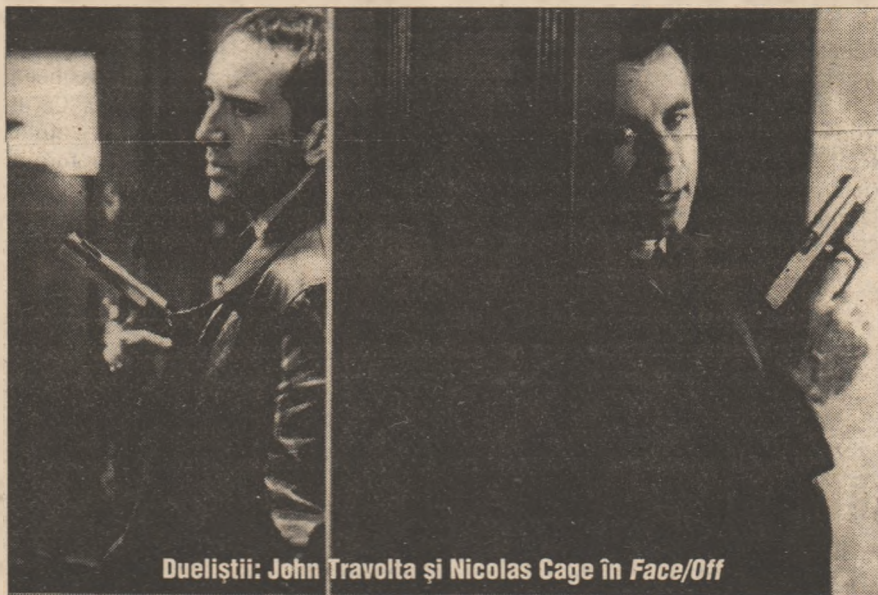

Primul în distribuție: John Travolta

dezlănțuită sub bagheta lui John Woo (n. 1946, carieră în Hong Kong, apoi în State; as al succesului de casă, neocolit nici de succesul de critică); un stil propriu de a combina ingredientele ca să ia filmul foc, de a trage cu mai multe camere și de a monta vijelios, de a imagina pistoladele pe apă, pe pămînt, în ceruri, pînă și în biserică, de a face, cum spunea cineva, "desen animat cu interpreți adevărați". "Vrei să vezi cîm arată moartea?", sună o replică din *Face/Off*. Dl Woo ne arată cum o vede el. La distanță de ani lumină de murirea lentă dintr-o *Pădure de mesteceni*, moartea e văzută ca un balet demential; se moare în serie, în viteză, în trecere, high-tech. "Mori!", "Mori!", îi repetă cu disperare, în film, Binele-Răului care nu pier. Woo e maestrul unei violențe care se ia și nu se ia în serios, o violență, să zicem, ludică, dublată de umor și de irizații sentimentale.

Spectatorului care nu agreează genul, îi cităm ce spunea o actriță "serioasă", Joan Allen (soția agentului FBI), aflată, prin *Face/Off*, la primul ei film de acțiune: "Am avut ocazia să fac lucruri pe care nu le mai încercasem - să sparg scaune în capul oamenilor, să țip, să am pistoale atîntite spre mine... M-am distrat de minune la acest film!"

Distrați-vă de minune.

Dueliștii: John Travolta și Nicolas Cage în *Face/Off*

Virtuozitate fără ostentație

INTITULATĂ simplu Orchestra de Cameră din München, formația de coarde invitată de Institutul Goethe a susținut un concert la Ateneu, cu puțină publicitate, cu prea puțini ascultători, o spun cu părere de rău. Formația nu este aceeași cu Orchestra de cameră a Filarmonicii din München, condusă de compatriotul nostru Lorenz Nasturica, care a mai fost aici, ci cu totul alt ansamblu. Are o istorie de jumătate de secol sub patronaje de prestigiu, ca cel al dirijorului Hans Stadlmair sau al celebrului și proteicului Hans Werner Henze, are peste 500 de înregistrări și a colaborat cu cei mai mari artiști ai timpului Rostropovici, Fischer-Dieskau, Gideon Kremer etc. Cu toate acestea, media de vîrstă este scăzută și dintre cei 19 instrumentiști, nu am văzut decît un singur cap cărunt.

Conceptia repertorială, deloc convențională, se bazează pe o dublă orientare: în fiecare stagiune atenția se concentrează asupra operei unui compozitor clasic, a cărui estetică este confruntată cu diferite curente ale secolu-

lui XX, cu precădere cu limbajele contemporane. Astfel se pot reliefa relațiile subterane dintre epoci muzicale, se descoperă afinități peste timp, se deschid orizonturi noi care germinează în stilul de interpretare. Frecventarea constantă a limbajelor contemporane pe de o parte și studiul sistematic al creației clasice pe de alta, se reflectă în maniera de a cînta a formației. Ea se caracterizează prin claritatea planurilor, echilibrul dintre puritatea camerală și plenitudinea simfonică a sonorității. Probabil este și amprenta experienței de violonist cvartetec a dirijorului Christoph Poppen; muzician elevat - chiar dacă gestică sa excesivă poate deranja vizual - el este un muzician rafinat care obține ceea ce vrea de la ansamblul său, cu măiestrie și un bun gust desăvîrșit. Nu mai puțin importantă este, în simbioza dintre dirijor și orchestră, cultura instrumentală vădită de fiecare membru în parte; se cîntă cu aceea cizelare a detaliilor proprie stilului cvartetistic dar cu amplasare simfonică și rezultanta este o sonoritate globală nobilă. Prima parte a progra-

mului a demonstrat inteligența cu care formația intră în hățușul sonor al veacului nostru. Straussianul Cvarteret de coarde compus în 1905 de Anton Webern - pe cînd încă nu ajunsese la concentrarea aforistică a maturității și se desfășura pe spații foarte largi - prelucrat pentru orchestră de coarde chiar de dirijor, a avut voluptatea sonorității moi, rotunde, cînd abia auzibile, cînd dezlănțuite, tandre și minioase, elegiace și dramatice. Christoph Poppen a reușit să articuleze unitar discursul, depășind abil dificultatea principală a partiturii (în care Webern a legat în fiecare secțiune mai multe stări și expresii diferite) făcînd din culoarea pasteii sonore liantul necesar.

Șocantă prin efect și implicit prin tehnica instrumentală cu totul specială a fost piesa "Voile" de Iannis Xenakis. Din moduri de atac, glissando-uri, tehnici aparte se nasc ziduri sonore imaginare de metal polizat, care nu mai amintesc deloc de sursa lor fizică, instrumentele de coarde; aveam impresia că aud pulsația unui grup de tobe metalice sau a unor clavecine mari pe ca-

re miini puternice loveau cu forță clustere dure, repetate neîndurător, într-o încremenire înghețată a timpului muzical.

"Concertul funebru" de Karl Amadeus Hartmann, o muzică post-romantică bine încheagată, a avut ca solistă pe tinăra violonistă Isabelle Faust, foarte atentă la finețea amănuntului, la puritatea sunetului (de altfel cînta pe un Stradivarius) dar fragilă pentru o muzică ce impunea mai multă consistență.

În partea a II-a "reîntoarcerea la clasici" s-a făcut prin Serenada pentru coarde de Ceaikovski căreia dirijorul i-a dat o plătire, o transparență ce o apropiu de baletale compozitorului mai mult decît de simfonismul său.

Cu o eleganță pe care numai sedimentarea unei tradiții de cultură înaltă o dă, cu o bucurie de a face muzică ce se transmite și publicului, Orchestra de cameră din München a prilejuit o seară de muzică bună, pentru care trebuie să fim recunoscători noii conduceri a Institutului Goethe.

Elena Zottoviceanu

MUZICĂ

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

Cînd totul va fi o legendă...

LA 3 iunie 1960 - citesc în cazietaul negru de note - P.T. spune că intelectualii angajați supralicitează totdeauna în tot ce fac exact ca snobii, - *les sans noblesse* care exagerează și ei imitind moravurile clasei superioare în care vor să intre și să fie recunoscuți. Aceștia ar fi ca niște sicofanți, turnătorii din antichitate ai hoților de smochine. Ah, și obsesia lui, plin de stil în toate și capabil să maculeze și să vîndă orice, pentru el mai importantă fiind ideea strălucită, știința, scrisul, elegant și patrunzător, cu aceea citime de vulgaritate populară ce ajunge să facă totul real, real... *Cerneala căturarilor* - mai spune el, - *îi este mai scumpă lui Allah decît singele martirilor*, cum zic musulmanii de primă mînă. Importantă ar fi cunoașterea. Galileo, de pildă. Poți să abjuri oricînd. Ce-ți șoptești singur, după aceea, în contradictoriu, eventual pentru conștiința ta, te-ar "salva", dacă este nevoie neapărat de așa ceva. Cite ticăloșii combătute de martiri, săracii de ei, și de care azi nimeni nu mai știe pentru ce-au murit și dacă în urma lor o fi rămas vreo lucrare... Cerneala, cerneala! Amăriții de martiri o confundă la propriu cu singele, scriind pe zidurile celulelor cu el, "strimb și agramat, fel de fel de ineptii". Tot P.T. mai spune, cu retorica lui scilicitoare, că asta ar fi o magistrală subversiune a Satanei, excelent vorbitor și avocat imbatabil, și care nici măcar nu pledează pentru rău, - asta ar face-o diavoliul măruneții, trepădușii infernului, precar instruiți, recomandabili doar pentru marea majoritate a lumii, semidoctă sau ignorantă. Aceștia ar face mereu caz de legi și de morală. Numai elita se bucură de atențiile lui *Lucifer Princeps*. Restul, birocrația măruntă, plevușca infernului se ocupă de vulg, de furișagurile mărunte,

de amăriții "hoți de smochine" ca în antichitate. Un *hoț de smochine* era mai grav pedepsit decît un erou luptător. Așa se explică și situația căturarilor mari sau deosebiți, ucenici ai lui Satan, cărora regimul comunist le trece cu vederea, nu-i condamnă, deși ereziile lor sunt infinit mai mari decît o critică oarecare adusă în șoaptă cine știe cărei acțiuni de partid, ori vreunui ștab mai mic. Din contră, șefii mari pot fi criticați sus și tare, pe față, fără a păți nimic, spre groaza ălor mici care se așteaptă la cine știe ce cîmplite răzbunări.

În timpul războiului, pe la finele lui 1943, deci încă departe de victorie, Stalin îi invită la el la Kremlin pe mai mulți ofițeri superiori cu nevestele lor, la un prînz "camaraderesc". Asta o scrie unul din secretarii săi, nu-i mai țin minte numele. Și vin, onorați, emoționați, maiorii, colonelii, - generali, nu, cu aștia era altceva, ori plutonul de execuție, ori... chestie mai complicată. Poftiți, la Kremlin sînt niște simpli combatanți distinși în lupte, cu soțiile lor, cum spuneam, topite de tot de cînsa pe care le-o făcea geniul mondial, tătucul venerat.

(Vor mai trece cinci decenii, și tot se va mai scrie de Stalin, pe urmă, către mijlocul mileniului următor, sau chiar peste, nu se va mai vorbi de el sau scrie, producîndu-se *evenimentul Ghingis-Han*, trecerea în ireal, adică înghețul istoric, la care se va umbla rar de tot... în mari perioade de timp, ca și cum ar fi vorba de o legendă. Legenda-i legendă. Nici nu prea mai crezi în ea. Cu atît mai puțini să aducă mereu vorba de dînsa, cum facem noi azi cu Iosif Visarionovici, fiul cizmarului (iar!) și teologul primilor ani de învățămînt.) Că de la "teologie" se trage sacralitatea viitoare a personajului. Dați-i

oricărui șef religios înalt de la noi de azi puterea civică absolută, - numai tînar și energic să fie, avînd brațul stîng și ceva mai scurtuț, - și veți vedea... Așadar, Stalin îi invită pe ofițerii combatanți cu nevestele lor gătite *in sens contrar*, cu alte cuvinte cît mai modest și mai spălăcite, însă îmbujorate de emoție, grăsuțe și mindre ca niște foste comsomolițe, și toată lumea strînsă în jurul mesei întinse discuta ordonat, la rînd, cu cel mai mare respect despre luptele victorioase. Stalin îi ascultă pe rînd, piciind din lulea, dacă sînt la desert; or, discuțiile au loc de regulă după desert, cînd dicțiunea vorbitorilor nu este afectată de sorbituri, leorbăieli, piriuri de oase sfărîmate în gurile grele ale comesenilor, cu toți dinții și maselele la locul lor. Cînd le era lumea mai dragă... nu mai știu dacă *secretarul* cu memoriile se exprimase astfel, însă trecerea relatării este bruscă, avînd lipsa de pregătire sau de logică a basmelor, lipsă adorată de toată omenirea simplă de pe planetă începînd cu copiii tuturor epocilor parcurse de civilizația speciei omenestî, a cărei încredere inculcată minților încă din fragedă vîrstă i-a adus umanității, treptat, numai ponoase, dezamăgiri, lăsînd de o parte tehnica, știința, invențiile, descoperirile geografice ori negeografice care numai buclucuri i-au adus, oricît de spectaculoase ar fi, terminînd cu suprema cucerire a logicii, bomba atomică, arma ce atîrnă azi deasupra semînției omenestî ca sabia eternă a lui Damocles... Prin urmare, narația introduce propoziția temporală specifică tuturor basmelor: ... *cînd le era lumea mai dragă*. Ce urmează? În focul, în patosul discuțiilor, ordonate totuși, oricîtă temperatură ar conține, un maior mai tăcut, ori un colonel, nu mai țin minte bine, cu soția lui,... Mașenca,... Valia,... Marusia... se

ridică drept în picioare se înclină spre Stalin, cu aerul că îi cere voie să zică și el ceva, el care nu participase pînă atunci la discuție și, ascultînd, tot făcuse cocoloașe de piine cu degetele libere, lipicioase, gest trădînd, sigur, o anume nervozitate, în timp ce nevastă-sa, cunoscînd de acasă ticul bărbatului său ca trădînd o iritare anevoie reprimată, îi face discret semn, să stea liniștit locului, dîndu-i pe sub masă cu piciorul, cum fac de obicei amanții nestăpîniți, deși aici nu despre asta era vorba... Stalin întinde spre el luleaua lui, îndoită, vestită și care fumea răspîndind o aromă caucaziană,... Maiorul, sau colonelul, taciturn, ia cuvîntul amintînd despre una din luptele mari care se terminase cu o înfrîngere grea a rușilor. El spune sus și tare, fără nici o șovaială, că înaltul lor comandament făcuse o greșală tactică inadmisibilă și care dusesse la o pierdere uriașă de vieți omenestî. Toată lumea de la masă înghețase, pe cînd maiorul, sau colonelul, fără să-și schimbe tonul, continua să arate în ce constase eroarea militară de neiertat și care adusesse armatei lor atitea jertfe inutile. Nu se mai auzea nici un sunet. Decît vocea sonoră, implacabilă, a maiorului, sau colonelului, care acum cerea darea în vileag, la momentul potrivit, a enormei greșeli făcute de care nimeni nu răspundea pînă atunci. Atmosfera încăperii în care se aflau onorații invitați devenise glacială. Se știa că însuși Stalin, personal, condusese acțiunea militară dezastruoasă. Iosif Visarionovici se scula de la masă, își reaprîndea tacticos pipa care, între timp se stinsese de atîta încremenită atenție și, incetîșor, ieșise afară pe ușa larg deschisă în grădina de alături strălucind în soare. El se plimbă astfel cîinci, zece minute printre rondurile îngrijite de flori, în timp ce înăuntru musafirii discutau disperați în șoaptă între ei, - ce dracu-i venise (maiorului, colonelului) să aducă vorba despre *asta*, - ce, innebunise? nevestele respective mărînd parcă dezastrul comis prin înseși înfățișările lor lugubre, groaza urînd brusc orîșice figură, cu mici excepții... Ce-o să pățească ei acum, datorită,... idiotului de maior, sau de colonel, ce, el nu știe pe ce lume trăiește?, și, astfel, mai departe...

Trecuseră zece minute bune. Stalin reapăru incetîșor cu luleaua într-o mînă, stînsă, în cealaltă ținînd un trandafir imens, roșu aprins, abia rupt, pe care-l mirosea delicat din mers. El intră cu trandafirul, drept ridicat în mînă în sala vastă stăpînită de o spaimă mută, ocoli masa lungă agale, zîmbind, se apropie de soția maiorului, sau colonelului, complet pierită, se opri în dreptul ei, se înclină înaintea ei și cu o vetustă, cu o grea galanterie, îi oferî femeii floarea ruptă de înșasi mîna lui din grădina de alături. Trec peste ce scrie despre aceasta *secretarul*-memorialist și care azi sună ca o legendă orientală.

Peste două-trei sute de ani, ce va mai reține omenirea de atunci din toate grozăviile regimului abia încheiat?... Nu m-aș mira dacă presiunea fantastică a timpului scurs, prefăcînd realitatea în legendă, nu ar reduce totul la cîteva pilde vrednice de grandoriile antichității, cum ar fi legenda florii de adineauri, oferită ca un omagiu adevărului curajos. Sau refuzul lui Stalin de a accepta înțelegerea propusă de nemți: ei să obțină eliberarea unor ofițeri germani în schimbul fiului său, căzut prizonier; al lui Vasile al său nevrednicul, băiat de bani gata. A murit uitat în lagăr.

Ochean

Chemarea patriei (III)

POATE o sută de copii, dintr-un autobuz garat lingă noi, năvaliră peste primar cu strigăte salbatice, scandînd o vocabulă "znama" care, într-o limbă oarecare, trebuia să însemne ceva, probabil 'steag', 'drapel', 'fanion', 'stindard'. Iritat peste măsură, voiam să-i alung, dar primarul mă opri cu un gest energic. Reuși să tragă trei valize din portbagaj. Le așeză pe o bancă, apoi, fără grabă, le deschise cu ajutorul unei chei legate cu un lanț subțire de curea pantaloniilor. Nu-mi venea să cred: toate trei erau pline cu stegulețe elvețiene. Impresionați de ce li se arăta, copiii se liniștiră; fiecare primi din mîna primarului simbolul Helvetiei eterne. La urmă, imi dădu și mie un steag mai măricel, însoțit de o scurtă cuvîntare.

Am părăsit hoștește locul de parcare. Jenică, deștept, ne-a dus la un alt post de frontieră. Aici, vameșii, fără să ne controleze, ne-au făcut semn să trecem. Scuțiți de alte tensiuni, ne pregăteam sufletește să întîmpinăm voioși ospitalitatea patriei. Numai Smărîndița mirii nemulțumită: "Șicane peste șicane. Au ghicit că sîntem români, daia nu s-au atins de documentele noastre, parcă am fi fost ciumați. Eforturile noastre de a-i dovedi contrariul, eșu-

ară. Intervenii și Jenică, dar el recolta doar mirarea și admirația noastră: era prima dată că-l auzeam vorbind.

La granița românească, înainte de control, se puse problema cum să răsplatim travaliul vameșilor care zi și noapte, în ploaie și pe ninsoare, își fac datoria. Aveam două propuneri: aceea a d-lui Nelu care prevedea alcătuirea în portbagaj a unui așa zis 'colț al vameșului' în care să fie expuse, clar și vizibil, la dispoziția controlorilor tot felul de bunuri și răsfături, de la țigări pînă la creioane automate. Doamna Smărîndița era de acord în privința mărfurilor necesare operației secrete, 'șpaga', dar opinia pentru capacitatea lor într-o sacoșă de plastic de la Paris. Aceasta urma să fie înmînată de Smărîndița personal, în numele tuturor din microbuz. "E mai uman așa", considera dumeaei. "Da, e mai bine", zise Puricel, "că avem și noi experiențele noastre." Deci furăm și noi de acord. La vamă, Smărîndița coborî zglobie din automobil și încercă să 'paseze' primului funcționar ieșit în cale sacul colorat: "E pentru dumneavoastră, ca să vă mulțumim pentru că vă ocupați de noi. E din partea colectivului din microbuz." Noi, ceilalți, care urmăream desfășurarea actului, încremenirăm deodată, după cum și Smărîndi-

ța rămăsese paralizată cu punga întinsă cu atîta grație, dar neacceptată. "Cum îndrăzniți", tipă vameșul pus în cauză, "nu v-ați saturat de corupție acolo în vestul vostru?" O împinse spre mașină și, aplecîndu-se pe fereastră, ne avertiză: "Avem inspecție de la centru. E chiar șeful șefilor cu delegația. Sînt aci, la doi pași." Într-adevăr, foarte aproape de cabina de pe banda noastră, un grup de bărbați cu pălării la fel și pardesiuri lungi, urmarea activitatea de pe frontieră. Gras, țigănos și plictisit, șeful, la mijloc, dădea instrucțiuni. La un semn al său, grupul se puse în mișcare. Veneau spre noi. Și nu ne era de ce se va întîmpla cu noi, ne făceam griji de soarta vameșului ispitit. Dar tot doamna Smărîndița ne-a scos din primejdie. Cu pasul ferm înaintă în calea delegației și, prefăcîndu-se că e străină, oferî marelui șef punga: "Petite, little cado pour grand șef." Se ridică în virful picioarelor și-l sărută de două ori: "Pour grand șef, grand pupic!" Un colaborator servil îi ceru voie să-i ducă el punga. Dar șeful, ceremonios, strînse și mai puternic 'little cado' la inimă.

Înainte noastră se întindea ca un covor patria.

Paul Miron

CĂRȚI STRĂINE

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

Iubire nebună – un pleonasm...

ALCHIMISTUL Jollivet Castelot îl descrie astfel pe August Strindberg: "Am zărit la umbra flăcării unei luminări (era o seară de iarnă, cam pe la ora șase), un bărbat viguros, foarte simplu, cu o privire albastruie, dulce și temătoare, care contrasta cu duritatea feței. Ochii săi mistici căutau ceva Dincolo. Părul des se ridica în dezordine deasupra unei frunzi enorme; mustața zbîrlită lăsa să se vadă o gură carnoasă, senzuală, ale cărei colțuri se lăsau în jos cu amărăciune către barbia voluntară ornată

August Strindberg, *Jurnal ocult*. Traducere și notă asupra *Jurnalului ocult*. Gabriela Melinescu. Introducere și note: Torsten Eklund. Un portret al lui Strindberg: Jollivet Castelot. Editura Univers, București, 1997. 197 p. F.p.

cu o "muscă hirsută". Acest portret al lui Strindberg, poza clasică a nebunului geniu, e esențial pentru a înțelege toată drama *Jurnalului ocult*. Jurnalul nu e de altminteri un jurnal propriu-zis, ci o selecție a însemnărilor lui Strindberg din perioada când a fost îndrăgostit și căsătorit cu actrița Harriet Bosse. Firește, pentru un ins precum Strindberg cel descris de Castelot, iubirea nu poate fi altfel decât nebună, navalnică, istovitoare, ucigașă chiar. Pe scurt, iată cum stau lucrurile: Strindberg a cunoscut-o în 1900 pe actrița Harriet Bosse, care urma să îi joace piesa *Spre Damasc*. Dramaturgul s-a îndrăgostit fulgerător de această femeie cu mult mai tină decât el, și încă înainte de a se petrece prima apropiere între cei doi, a început pentru Strindberg un lung și obsedant șir de vise (devenite mai târziu chiar coșmaruri) în care se întâlnea erotic cu Bosse. La foarte scurt timp după ce s-au cunoscut Strindberg și Bosse au devenit soț și soție, însă pentru un timp și mai scurt decât cel ce le fusese necesar să se căsătorească. În 1904, după dureroase și istovitoare certuri, despărțiri și împacări, cei doi au divorțat. Strindberg însă a continuat să o viseze obsesiv pe Bosse până la sfârșitul vieții sale.

Jurnalul ocult reconstituie această relație bizară; nu pentru că ar fi fost o combinație de afecțiune și cruzime, de fascinație pentru celălalt și totodată teamă, dispreț pentru el/ea o consider bizară, ci mai ales pentru că s-a consumat, în profunzimea ei, într-un plan strict oniric. Întîlnirile din vis între Strindberg și Bosse sint tulburătoare,

mai cu seamă că Strindberg se teme de ele, încearcă din răsuputeri să le alunge, devine obsedat în cele din urmă, iar durerea, sfîșierea psihică provocată de aceste patimi/pasiuni din vis se transformă în final în suferință fizică a cancerului care i-a răpus viața. De altfel *Jurnalul ocult* se pretează excelent la o analiză feministă, oricît de oripilați ar fi unii, printre care Strindberg însuși, care recunoștea că e scirbit de mișcarea feministă din epoca sa. Se pretează însă la o asemenea analiză pentru că Harriet, Femeia, e concepută ca un personaj simbolic tipic din recuzita clasică și convențională, în ultimă instanță a personajelor feminine: demonică și angelică în același timp, ajutată de forțe oculte, ea însăși complet irațională, sau cel puțin de neînțeles pentru Bărbat. Imprevizibilă și incomprehensibilă fiind, Ea e și periculoasă, amenințătoare, descrisă aluziv, dar totuși extrem de clar ca o faptură fabuloasă, un soi de nimfomană care îl atacă pe Strindberg în somn, furindu-i treptat vloga erotică, și astfel devitalizându-l, ucigîndu-l. Există o explicație simplă și oarecum vulgară pentru modul în care Strindberg și-o reprezintă pe Bosse: din citeva aluzii existente în notațiile lui se înțelege că ea l-ar fi părăsit fiind dezamăgită de puținătatea forțelor erotice, ca să mă exprim așa, ale unui bărbat nu doar cu 30 de ani mai în vîrstă decât ea, ci în primul rînd ale unui bărbat profund spiritualizat, pentru care marile experiențe amoroase, și chiar cele vitale, se consumau în inchiuire. În tot cazul, compensatoriu cumva, după despărțire, Bosse devine pentru Strindberg, în visele lui cel puțin, un soi de femeie-monstru, nimfomana care îl caută spre a-l devora. Și totuși o asemenea descriere, simplificatoare, e și înșelătoare în același timp, pentru că Strindberg iubește și cheamă acest monstru, invocînd într-un adevărat ceremonial magic, mirori, imagini, vechi superstiții.

Cartea e, fără îndoială, foarte interesantă. Pe fundalul acestei iubiri mistuitoare se derulează viața lui Strindberg, cu depresiile ei chinuitoare, cu izbucnirile de entuziasm mistic, cu rătăcirile onirice, o viață trăită sub narcoticele artei și ale propriei sale fantezii. Cel mai interesant mi se pare următorul amănunt: nu par să existe oameni în viața lui Strindberg. Există, fără îndoială, nume, diverși amici mai mult sau mai puțin trecători, cunoștințe din lumea teatrului și a literaturii, rude chiar, însă autorul e, pînă la urmă, un insingurat. În apartamentul în care permanent o așteaptă pe Bosse (asta cînd nu o alungă) trăiește un bolnav de singurătate, pentru care viața e ca un lung delir în plină febră. Se înțelege, evident, aceasta este o impresie de lectură, pe care realitatea biografică nu o confirmă integral. Torsten Eklund, care semnează o introducere la volum și care s-a îngrijit de alcătuirea sa, sugerează că Strindberg ar fi fost

suferind de o afecțiune psihică, explicînd astfel și felul în care s-a desfășurat relația cu Bosse. Ca așa stau lucrurile mi se pare de netăgăduit; însă nebunia lui Strindberg e totuși o nebunie lucidă, care se autoanalizează și se supraveghează disperat, și tocmai de aceea e tragică.

Într-un fel, *Jurnalul ocult* face parte din seria poveștilor de dragoste clădite pe clasicul mit al iubirii ca nebunie. Somnul, visul, chiar și qui-pro-quo-uri, iată, motivele acestui mit există în episodul Strindberg-Bosse. Și tocmai de aceea, tocmai pentru că reia acest mit, pentru scepticul, cinicul cititor de azi, *Jurnalul* poate fi, iertată să-mi fie îndrăzneala, prea patetic, neverosimil pînă la limita neinteresantului, ori dulceag cînd nu e terifiant. Însă nu e așa, nu în întregime cel puțin, grație felului cum e alcătuită ediția de față, care punctează delirul lui Strindberg cu însemnările de mult mai târziu, din 1932, ale lui Harriet Bosse, niște notații relativ neutre, categoric distincte ca ton de febrilitatea dramaturgului (trecuseră, oricum, peste 20 de ani!), menite a lămuri, dacă așa ceva e posibil, diverse amănunte biografice. Interesant, Bosse nu se disculpă, nu se justifică, ci mai curînd explică, descriindu-se pe ea cea de atunci, precum și pe Strindberg. Gabriela Melinescu a tradus cu pasiune cartea, se vede bine asta din șlefuirea stilistică a notațiilor lui Strindberg, dar și dintr-o notă finală, în care poeta spune: "Pentru Strindberg, iubirea era necesară spre a produce aurul strălucitor."

Cui i-e frică de scriitor?

ED PASTENAGUE, alias Dumitru Țepeneag, încearcă să scrie o povestire, al cărei personaj principal încearcă să scrie o povestire. Sau invers, nu importă, în haosul nostru post-modernist și post-tranziție, oricum nu se mai practică distincțiile și dihotomiile didactice. Cert este însă că amîndurora le iese ceva foarte interesant. Brodînd pe deja abuzată temă a actului de creație (temă abuzată în măsura în care e propusă direct cititorului, altminteri ea există indirect și implicit în literatura tuturor timpurilor, nu doar celui al nostru), speculînd relațiile dintre narator și personaje, sondînd, așa cum spunea un comentator francez al cărții, "raporturile ambivalente de intimitate și identitate" dintre autor și protagoniști, Țepeneag creează o scriitură foarte clară, foarte *urmăribilă*, calități ce mi se par admirabile și în același timp foarte greu de obținut într-un asemenea tip de roman.

Găsesc deplorabile acele romane textualiste, stil Iova, în care nu există decât un șuvoi de cuvinte amestecate și fără rost, pentru că nu cred pur și simplu că asemenea cărți pot fi citite (sinceră să fiu mă mir că pot fi scrise). Ed

Pastenague/Dumitru Țepeneag, însă, controlează perfect textul, creînd foarte ingenios impresia că povestea se constituie *malgre lui*, cum ar veni, sugerînd deci că oricît de mult ar sabota narațiunea, ea se face singură, din însăși limpezimea și articularea vocii auctoriale. Ce-i drept, nu e o poveste clasică, atît de clară încît să o și rezum aici, dar ea categoric există (pe scurt, romanul descrie tribulațiile scriitoricești ale personajului narator, pe fundalul cărora sînt reconstituite fragmente din viața lui, din care la rîndul lor se desprind fragmente din lumea aflată în jurul acestui personaj, o lume familiară și colorată, prieteni din copilărie, mătusi, verișori, vecini, străini și parizieni). Personajele acestea conviețuiesc senin în zăpăceala, deși ar trebui mai curînd să spun libertatea scriiturii, cam ca niște inși care vin și pleacă într-o curte interioară, cum ar spune Mircea Nedelciu, fiecare iscînd o anumită imagine/amintire/reflecție a personajului autor. Nu există reguli, fiecare vine și pleacă la întîmplare. Spune personajul-autor, la un moment dat: "Sînt oare obligat să pun tot timpul ghilimele? Să indic cu o precizie de chițibușar vocea fiecăruia; să transform ceea ce ar trebui să fie o corală în...". Nu, nu trebuie, pentru că vocile acestei corale răzbat perfect pînă la cititor.

Surprinzătoare în acest roman sînt umorul, autoparodia, persiflarea, care susțin excelent textualismul (termenul nu e totuși prea adecvat) lui Dumitru Țepeneag. La un moment dat naratorul povestește următorul proiect pe care îl avusese cu un timp în urmă: aflînd că Rauschenberg ar fi șters un tablou al lui De Kooning cu consim-

ed pastenague PORUMBELUL ZBOARĂ!...

Ed Pastenague, *Porumbelul zboară!...* Traducere de D. Țepeneag. Editura Univers, 1997. 119 p. F.p.

țămîntul maestrului, personajul-narator concepe o scrisoare adresată tuturor romancierilor și romancierelor premiate în toamna respectivă, oferindu-se să copieze integral romanele lor, după care să șteargă cu guma cea mai mare parte a cărților respective, adăugînd totodată citeva cuvinte luate la întîmplare din Robert, spre a "reface" legăturile. Scopul acestui proiect daisto-textualist: a demonstra că dintr-o capodoperă rămîne întotdeauna ceva, zice personajul lui Țepeneag. Scopul acestui proiect: a demonstra că limbajul e scriitură, înțelegem noi.

Cărți primite la redacție

◆ George Orwell, *Zile birmaneze*, traducere și notă de Gabriela Abaluță, Editura Univers, București, 1997, 240 p., preț nemenționat.

◆ Vladimir Visoțki, *Tăcere albă*, antologie, traducere și note de Doina Antonie Constantinescu, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997, 202 p., 16.000 lei.

◆ Jean Portante, *Memoria balenei*, roman, traducere de Constanța Ciocărlie, Editura Albatros,

București, 1997, 492 p., preț nemenționat.

◆ John Le Carré, *Casa Rusia*, traducere de Delia Răzdolescu și George G. Potra, Editura Univers, București, 1997, 360 p., preț nemenționat.

◆ Alexandr Soljenițin, *Pavilionul cancerosilor*, în românește de Maria Dinescu și Eugen Uricaru, Editura Albatros, Editura Universal Dalsi, București, 1997, 612 p., preț nemenționat.

NESFÎRȘITELE-MI

CUNOSC aproape tot ce a scris de-a lungul multor ani MIKLÓS HUBAY, cunosc destule cronici și opinii ale unor critici teatrali și literari de marcă din Ungaria, i-am văzut pe câțiva monștri sacri ai teatrelor maghiare și în special budapestane (cum sînt Klári Tolnay și Imre Sinkovits) jucînd în piesele sale, - adică tot atîtea argumente pentru a putea afirma că în persoana lui Miklós Hubay se intrunesc însușiri ieșite dintr-o cultură și o iubire neobișnuite pentru actul artistic. Pentru că el este, pe lângă un dramaturg și eseist de primă mînă al Ungariei, și un om de o profundă cultură universală. Mărturie stă și ultima sa carte, apărută anul trecut, un fel de jurnal sentimental de o rară frumusețe, purtînd titlul unui vers dintr-un mare poet clasic maghiar: *Nesfîrșitele-mi zile*. Cine va

apuca să citească pe-ndelete această carte va avea la sfîrșit sentimentul cunoașterii desăvîrșite a vieții dramaturgului, dar și a introvertirii omului de cultură, relevante în meditații scurte, sincere, surprinzătoare despre universul cuprins între anii de studenție și cei de afirmare pînă la cele mai înalte trepte, - ani cînd Hubay (n. 1918), fostul student la Geneva, avea să devină Profesor la Universitatea din Florența, apoi Președintele Uniunii Scriitorilor Maghiari și în fine Președinte al P.E.N.Club-ului Ungar. Aș aminti aici cîteva date: Miklós Hubay debutează ca dramaturg în 1942 cu drama *Fără eroi*, jucată la Teatrul Național din Budapesta, urmată la același teatru și la altele de: *Ei știu ce e dragostea* (1959), *Liniște în spatele ușilor* (1963), *Teatru pe spinarea chitului* (1973), *Visul lui Freud* (1964),

Port focul (1988), *Cele trei nopți ale unei iubiri* (1991) ș.a. Dar cite vestite scene din Ungaria și Europa, în special din Italia îndrăgita, din Spania, Anglia și Franța, n-au fost gazdele multor altor piese de teatru semnate de Hubay!

Selecția oferită mai jos este una subiectivă. Ea poate fi numai o *invitație*, pornită dintr-o concepție ce ține seama în primul rînd de respectul ce trebuie arătat *diferențiat* fiecărui cititor al unei reviste - de aceea am pornit de la fragmente ce sînt mai apropiate cititorului român, unele chiar aparent familiare prin contingența, chiar dacă nu reprezintă cele mai bune "pastile" din volum. Dar, oricum, în aceste cîteva pagini îl vom putea intui pe Miklós Hubay, acest Domn ce și-a păstrat seninătatea și umorul în necrutătoare moară a civilizației moderne.

Pe dealurile Romei și Budei

AZI nu pot admira Italia decît cu ochii minții din vremea cînd eram student (imaginîndu-mi-o din *Italia* lui Albert Berzeviczy), azi, cînd băiatul meu mă conduce prin orașe unde se simte mai acasă decît mine. Lui pot să-i mulțumesc că prima mea întîlnire cu Arezzo a fost atît de fascinantă încît și azi văd aceeași strălucire deasupra orașului, chiar dacă trec doar cu trenul pe lângă el.

Și, firește, Roma.

La fel ca și acum, vara.

În bazilica ordinului Sf. Augustin din Piazza del Popolo sînt atîtea capele laterale pline de podoabe, încît ne putem arăta unul altuia ce ni se pare mai demn de admirat.

La ieșire mă întreabă:

- Cunoști lacul de sus, de pe Pincio?

- Nu.

Așa a putut deveni iar ghid. Cel mai bun din cîți am cunoscut vreodată. Știe tot, dar o spune în așa fel încît să nu jignească în neștiința sa pe cel însoțit.

Nu s-a formalizat nici de faptul că - obosit fiind - m-am lungit pe o bancă. (Altădată observînd așa ceva își salta capul: "păi, tata!" și se uita în jur, să vadă dacă ride cineva de mine.) M-a așteptat pînă am ațipit un pic. N-a ris nici cînd un porumbel m-a spîrciit în zbor. M-a ajutat să-mi șterg de pe umăr excrementul acid care într-o clipă mi-a ascuns sub o pată albă, cit un bănuț de-un forint, frumoasa culoare gri a costumului.

În mijlocul lacului, pe o mică insulă, se înălțau doi leandri, aproape goliți de flori. Unul era roz, celălalt alb. Sub ei înotau lin cîteva lebede și rațe mici, negre.

Pe cine interesau acum aceste păsări de apă?! Priveam leandrii.

- Mai ții minte?

(Pe terasa de pe strada Virful însoțit din Buda aveam doi leandri, unul făcea flori roz, celălalt

albe. I-a adus Irke - Dumnezeu știe de unde - într-un cărucior de copil, făcînd două drumuri. I-au fost incredințați de cineva, poate o prietenă bătrînă - căci avea întotdeauna din acestea, numai noi nu știam de ele. Nu le divulga. Și *atunci* erau înfloriți copăceii de leandru, cînd i-a cărat pînă acasă, străbătînd Pesta și Buda. Rîdea că împinge un cărucior de copil cu un copăcel ce înflorea. Și rideau toți cei ce o vedeau...)

- Da, mai țin minte.

Vestiți în toată lumea (O contribuție mai nouă)

IERI, în duminica de Rusalii a anului 1972, la ora 12, în timp ce Papa Paul al VI-lea celebra liturghia mare la altarul central al Bazilicii Sf. Petru, - rugîndu-se ca Sfîntul Spirit să ne umple pe noi toți cu lumina îndurării sale, precum pe apostoli în acea întîi zi de Rusalii - în prima capelă a bazilicii, aceea din dreapta - un ungar cuprins de nebunie a pătruns în altar, a

scos din buzunarul vestonului un ciocan și a început să spargă și să fărîmîne una dintre statuile de marmură ce-o înfățișa pe tinăra Fecioară Maria. I-a spart din cot un braț. I-a zdrobit nasul, i-a scos un ochi. În tot acest timp - cum au declarat mai tirziu martorii oculari - striga furios niște cuvinte într-o limbă absolut necunoscută lor. A vrut să facă praf și pulbere una dintre cele mai cunoscute opere de început ale lui Michelangelo, pe Maria din creația sa de tinerete *Pietă*. I-a aplicat douăsprezece lovituri de ciocan, și doborîse deja cam cincizeci de frînturi de marmură, pînă ce un tinăr pompier genovez - care venise acolo tocmai pentru a admira acea *Pietă* (care-l atrăsese mai mult decît liturghia papală) - a sărit și el în altar și, punîndu-și în pericol viața, l-a oprit pe ciocănarul ucigaș. Pe care apoi garda papală a trebuit să-l salveze de furia poporului adunat repede la fața locului.

Pînă să-l ducă pe agresor de acolo, în aglomerație au fost călcate în picioare și zdrobite și mai mult bucățile de marmură mai mici sau mai mari ce se aflau pe jos. S-au rupt și degetele miinii, și o nară a nasului. Au fost adunate circa două sute de fragmente și fărîmițe de marmură - sub privirea îndurătoare, deși brusc lipsită de sens, a Sfintei Fecioare cu fața mutilată, fără un braț, rămasă cu un singur ochi...

Acum mă pot minuna iar - ca de atîtea ori - de imparțialitatea spiritului italian. Azi toate zierele scriu despre acest atentat al ungarului numit Toth L.: ne-a distrus aproape în întregime una dintre cele mai miraculoase comori naționale, zic ele. Bineînțeles, azi toată Roma vorbește și despre asta.

Însă nu văd absolut nici o privire în care aș putea descoperi vreo ironie, aversiune, ori ură față de străini. "E bine totuși să fim atenți cu ungurii aștia, deocamdată învață să se tempereze, dar dacă văd ceva frumos, îndată scot ciocanul de sub cămașă"...

Îl întreb pe Imre Tóth (pe

marele sculptor Amerigo Tot):

- Spune-mi, nu te deranjează acum, aici la Roma, că și tu ești ungar, că ești sculptor, și că te cheamă chiar ca pe el?

- Oriunde în altă parte m-aș ascunde sub pămînt de rușine. Aici însă oamenii îmi string mîna cu compasiune, că am niște compatrioți atît de feroși.

Iunie 1972

Examen suplimentar

ÎN 1635 cremonezul Barezzo Barezzi a publicat în limba italiană istorioara spaniolului Lazarillo de Tormes, pe care în titlul cărții sale îl numește și Genialul Ghinionist (dacă mi-e permis să traduc așa pe Ingenioso Sfortunato). E o ediție amplificată a originalului, traducătorul îmbogățind-o cu experiențele sale italiene.

Mă plictisește, dar o citesc totuși. Mă încercă senzația că-mi șterg o veche datorie. La vîrstă cînd eram boboc am urmat seminarul lui Harkai Schiller Pál, cu un titlu teribil de atractiv: *psihologia ștregăriilor*. Eu ar fi trebuit să fac un referat despre istoria lui Lazarillo de Tormes, pe care o căpătase în limba germană. Numai că știința mea de germană acumulată cu chiu, cu vai în cei opt ani de gimnaziu nu-mi era suficientă să pătrund în expresiile populare ale vieții de vagabond. Spre rușinea mea, am renunțat la referat.

E iarăși octombrie. Începe facultatea. Mîine examinez la Florența.

Aș vrea să mă prezint la facultatea de filosofie de pe ringul Muzeului budapestan: "M-am pregătit din Lazarillo de Tormes, nu am pierdut în zadar acești aproape cincizeci de ani. Între timp am citit și cartea asta, ca și altele pe care, spre rușinea mea, le-am omis".

Uneori obișnuiesc să spun că dacă ating o vîrstă matusalemică (și de ce nu? omul are dreptul de a trăi minimum 700-800 de ani), am să-mi țin toate promisiunile. Iar în carnetul meu de student se va putea scrie la *psihologia ștregăriilor* și: "Silitor".

Florența, 2 oct. 1985

Desen de Temur Kozaiev
apărut în „Sevodnia” - Moscova

ZILE

În oglinda satirelor Imperfecțiune compozițională

"ANUAL merge la cite zece-douăzeci de înmormintări" - așa începe Kosztolányi să descrie portretul din *Eminență de rind*, alcătuit astfel atmosfera de "pompe funebres" a protocolului. Apoi notează banchetele din luna noiembrie ale ilustrului om, cura de slăbire de la Marienbad, tensiunea ridicată, ce-a mai citit, ce-a mai ascultat seara la radio (atunci încă nu fusese descoperit televizorul) - își notează viii și morții îngropați în uitare: "În zilele mai agitate nu mai știe nici cine a fost tatăl și mama sa, și foarte rar își aduce aminte de numele lor mic"...

Apoi, un rind final, cumplitul, logicul rind final: "În pământ cu el! Îngropați-!!"

Deci, pînă aici a mers ulciorul la apă... În cimitirul Farkasrét, sau Kereples.

Primul și ultimul vers al prozopemului consună splendid.

Din țarină ai venit, o, ilustre om! și în țarină te vei întoarce!

Accelerație

DE CÎND figurez și eu în vîtrina cu oameni iluștri, mormîi tot mai des în sinea mea această mare satiră a lui Kosztolányi (ca și *Venerabilitate și Paltonul cu iz de naltalină* ale lui Pál Gulyás), - preventiv.

Însă degeaba. Nu fac decît să completez tabloul ironic și de groază al lui Kosztolányi.

Zece-douăzeci de înmormintări pe an? Ce statistică idilică! Mi s-a întimplat ca într-o singură zi să tropăi prin fața a trei catafalcuri. (Ce-i drept, după vara de la Cernobil.)

1987

De la Kafka la Shakespeare

"ATMOSFERA e kafkiană" - a scris în jurnalul său la 7 iunie László Tökés. ("Împreună cu familia mea sintem măcinați de luni de zile de măsurile disciplinare și administrative, descinderile unor comisii, descinderi și citații, de ședințele speciale și dute-vino-ul unor delegații, în încordarea amenințătoare și sub presiunea unor posibile ilegalități.")

După numai șase luni și jumătate, fascinați de imaginile revoluției din România oferite de Televiziune - în timp ce între două pașnice predici ale lui László Tökés, din *Scinteia* de ieri ne mai rinjește Ceaușeasca - putem scrie în propriul jurnal:

"Finalul e shakespearian".

Stalin, Beria, Gerő, Ceaușescu etc. sînt de fapt victime ale criticilor literari. Cu atît de caracteristica lor naivitate de dictatori, au crezut în teoreticienii esteticii marxiste, că trăsniul de Kafka nu e realist. Și că nu trebuie luat în serios.

Cînd uite că...

Crăciun 1989

Marșuri spre rai - marșuri spre iad

IMAGINILE revoluției din zilele Crăciunului sînt reproduse într-un număr special al revistei de propagandă *Actualités de Roumanie*, care încă defilează în pas de paradă în cel de-al treisprezecelea an al existenței sale.

Mulțimi pe străzi, falange de poliști cu scuturi, soldați fraternizînd, luminările înșirate de-a lungul zidurilor...

Dar, oricum, cel mai frumos lucru iată care va fi fost. În fața clădirii masive a Comitetului Central populația Bucureștiului privește cu stupefacție spre cer. Chiar acum se înalță de pe acoperișul clădirii heliicopterul pregătit pentru cazul unei revoluții, iar în el Dictatorul. Mulțimea se uită la El, iar El - se presupune - privește mulțimea. De unde e cunoscută această străveche imagine a tabloului? Din compozițiile Renașterii? Schimbarea la față a lui Iisus? Ridicarea la cer a Sfintei Fecioare?

Cei lipiți de pământ își arată agitații unii altora: "Zboară! uite-l acolo, zboară!"

Imaginea - cu toate accesoriile civilizației tehnice a secolului XX și neuitînd partea umoristică a tabloului - a descris-o pentru prima oară Kosztolányi în genialul debut al cărții sale *Edes Anna*. Populația din cartierul

Discutăm despre politica de acasă. Despre ce altceva?

Klára Györgyey (din America) atrage atenția că în conducerea ungară pot fi descoperite relații de rudenie. Or, asta se numește nepotism.

Istán Vinczey (din Londra): - Și cei doi Kennedy? Unul era președinte, celălalt ministru de justiție...

K. Gy.: - Statele Unite-s altceva! Acolo democrația a învins de mult. Acolo oamenii știu să facă politică.

Eu (Budapesta): - Da, acolo au fost împușcați amîndoi nepoștii.

Madeira, iunie 1990

Europica varietas

MERGÎND spre Estul Europei, gările feroviare devin din cinci sute în cinci sute de kilometri mai îngrozoare, mai murdare, mai puturoase, mai gălăgioase.

Fac cîțiva pași în jos spre toaleta gării principale din București și mă retrag brusc.

Dar sus în hala gării, în deplina nesiguranță, în deplina hărmălaie, văd la un vînzător niște postere uriașe. Portretul eminentului istoric al religiilor Mircea Eliade - mort acum cîțiva ani într-o emigrație perpetuă, în America. (Focul i-a mistuit manuscrisele, n-a putut suporta lovitura și s-a mistuit el însuși de durere).

Îmi imaginez ce frumos ar fi ca la nivelul de jos al gării budapestane Ke-

Desen de Wolfgang apărut în „Die Zeit” - Hamburg

pestan Krisztina privește de pe pajiștea din Vérmező (Cîmpul însîngerat) după Béla Kun care fuge cu micul său aeroplan.

Din buzunarul comisarului cad bomboane fondante și diamante pe creștetele oamenilor.

Febr. 1990

Unguri pe o insulă

ÎN PARCUL șefului de stat. Printre flori cu înfățișare de păsări, șed păsări cu înfățișare de flori. Florile nu tipă. Mai încolo - Oceanul Atlantic.

let, cu un miros nu mai puțin intens de urină, să poți alege între uriașe fotografii ale lui Márai sau Károly Kerényi!

Și în final, pour la bonne bouche, o însemnare anterioară (n.t.):

Luminile strălucitoare ale bancurilor

MULTE lucruri bune s-au spus despre bancurile budapestanilor. Că ele sînt purtătoarele unui

spirit autonom: spiritul ce rîde de propriile lanțuri...

Azi, dacă se mai ivește ceva din materialul de mult stins al trecutului, îmi vin în minte glumele cu viața scurtă care exprima în acele vremuri - cu o cutremurătoare evidență - ceea ce azi știm toți.(...)

Dubcek a relatat atît ziaristilor din străinătate, cît și la Televiziunea ungară, că în timpul tratatelor premergătoare intervenției se bîzua pe Kádár, dar cînd acesta s-a mutat de lîngă el de la masă, a fost primul semn rău.

Dubcek a oferit și citeva frînturi despre tratativele de la Moscova: a fost chemat de la Praga și Svoboda *ad audiendum verbum* în fața lui Brejnev, la discuții fiind prezent și el. Dubcek a vorbit despre împotrivirea și înfrîngerea cehilor.(...)

Puțini martori au fost la aceste discuții, iar martorii s-au dovedit a fi pînă la unul tăcuți din fire.

Dar în acele zile bancurile răsbindite în Budapesta ofereau relatări de la Moscova - transmise rapid - și - abia azi putem constata - cu o concizie anecdotică extrem de exactă.

Brejnev: Atunci putem începe discuția, tovarășe Svoboda.

Svoboda: Nu discut fără Dubcek.

(După o pauză de cinci minute.)

Brejnev: Atunci putem discuta, tovarășe Svoboda și tovarășe Dubcek.

Dubcek: Nu discut fără șireturi la pantofi.

♦ - Ce caută trupele sovietice în Cehoslovacia?

- Îi caută pe cei care le-au chemat.

- Și cît mai stau acolo?

- Pînă cînd îi găsesc.

♦ - Ce era scris pe vagonul care l-a dus pe Dubcek la Moscova?

- Închis pentru libertate.

♦ - Cum l-a convins Brejnev pe Kádár să trimită unități militare în Cehoslovacia?

- Păi, amenințîndu-l că își retrage trupele din Ungaria.

Culegeri ulterioare:

- De ce se spune că Ungaria e cel mai perfect stat socialist?

- Pentru că nu se amestecă nici măcar în propriile treburi interne.

♦ - Cum se numără statele Pactului de la Varșovia?

- 8,7,6,5,4,...

♦ - Care va fi următoarea temă a conferinței statelor comuniste?

- Poate exista o colaborare pașnică între statele socialiste?

- Și al doilea punct pe ordinea de zi?

- Poate fi comunist un membru de partid?

Prezentare și traducere de
Constantin Olariu

Morminte regale și comori

PENTRU Europa sfârșitului de mileniu, tulburată de atâtea conflicte interetnice și religioase, alegerea Salonicului drept capitală culturală a anului 1997 are o certă valoare simbolică. Acest oraș, al doilea ca mărime din Grecia, capitala Macedoniei grecești, ce coboară ca un larg amfiteatru de pe coline către apele golfului Thermaikos, este cu adevărat un punct de întâlnire, de îngemănare, de sinteză între Occident și Orient. De aceea în arhitectură, în construcții, în obiceiuri, în muzică, până și în gastronomie, se regăsesc elemente definitorii din tradiția culturală autohtonă, bogat altoite însă cu cele provenite din Asia Mică și din Apusul Europei. Și e normal să fie așa, căci secole de istorie comună au plămădit, din populația băștinașă și din cei veniți de aiurea (genovezi și venețieni, franci și germani, slavi, evrei și armeni), un singur popor.

Întemeiat de un general al lui Alexandru cel Mare și purtând numele soției sale, soră cu Alexandru, Thessaloniki a fost un înfloritor centru helenistic, roman și bizantin. Descoperirea uluitoarelor morminte și tezaurerestegești de la Vergina, Sindos, Thermi și, practic, din întreaga Macedonie, comori adăpostite acum de către Muzeul de Arheologie din Salonic, dovedesc nivelul de civilizație din perioada elenistică. Orașele se construiau după planuri riguroase stabilite iar palatul de la Vergina devenise loc de întâlnire al filozofilor, pictorilor, poezilor și muzicienilor. Pereții palatului ca și cei ai mormintelor erau pictați, mozaicuri ample acopereau pardoseala încăperilor, în cufere de lemn, placate cu aur și

cu însemnele dinastiei macedonene, se păstrau lucruri de preț, bijuterii din bronz, ceramică, aur. S-au găsit de asemenea obiecte decorative de mare rafinament, diademe lucrate în foiță de aur, un număr impresionant de arme, obiecte casnice, unelte. În anul 148 î.Ch. Thessaloniki devine capitala Macedoniei romane. Via Egnatia, drumul de penetrație al romanilor în Orient, lega anticul Dyracchium din Albania cu Asia Mică și trecea prin Salonic, drept care și azi magistrala ce traversează orașul de la vest spre est poartă același nume. În epoca bizantină Salonicul rivaliza în strălucire cu Constantinopolul și a fost, ca și acesta, spre sfârșitul imperiului, ocupat și jefuit de cruciați. După cruciada a IV-a aici s-a instalat chiar un regat latin. Populației, și așa destul de amestecate în urma războaielor și a căderii Constantinopolului, i se adaugă, în 1492, și

20.000 de evrei expulzați din Spania, vorbitori de "ladino". Întreprinzători și activi aceștia vor ajunge să reprezinte, în secolul 17, jumătate din populația Salonicului, devenit sub turci, așa cum apare în gravurile și desenele epocii, un oraș tipic oriental. Casele aveau toate geamlucuri și ceardacuri din lemn, mici prăvălii și maghernițe sordide parazitau zidurile vechii cetăți. În ruinele arcului sau ale mausoleului lui Galeriu, în băile romane, în

teatru sau în forum se aciuiseră familii întregi, trăind de-a valma cu păsări, ciini și pisici famelice.

Abia în 1912 Salonicul e redat Greciei și începe o epocă de reconstrucție și reconsiderare a moștenirii culturale, întreruptă brutal însă în 1941

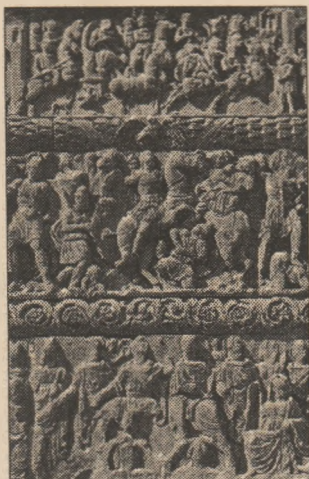
de ocupația germană. Azi toate aceste accidente istorice tragice țin de domeniul trecutului, Thessaloniki și-a regăsit identitatea fiind, așa cum le place locuitorilor săi să spună, un oraș cosmopolit, european și oriental în același timp, balcanic și mediteranean, tolerant și ospitalier, adăpostind numeroase religii și etnii dar rămânând, mai presus de toate, un oraș grecesc. Multe din busturile și statuile risipite în piețe și parcuri dedicate unor călugări și preoți luptători pentru drepturile naționale ale grecilor, zecile de biserici cu splendide mozaicuri, transformate cândva în moschei și redevenite lăcașuri ortodoxe, vorbesc de puternica tradiție creștină a acestor locuri. Să nu uităm că în Thessaloniki a predicat Sf. Pavel, că aici, sub Theodosiu cel Mare, au fost sacrificați în arenele circului 7.000 de creștini și că tot aici s-a născut Sf. Kiril, creatorul, conform tradiției, al alfabetului slav; iar la aproximativ 100 km est de Salonic, într-una din cele trei peninsule kalkidice, se află statul monahal Sf. Munte Athos. Strict izolați de lume, conform unor reguli rămase neschimbate din 1060, într-un micro-sistem ecologic de mare frumusețe și puritate, călugării de la Sf. Munte con-

tinuă să trăiască și astăzi după canoane religioase din vremea Bizanțului.

Deși în Salonic abundă manifestările de mare anvergură, s-a recunoscut în mod unanim că evenimentul cultural cel mai important al anului rămâne expoziția "Comorile de la Muntele Athos", deschisă la Muzeul Culturii Bizantine, între 21 iunie-31 decembrie. Pentru prima dată în istoria ortodoxiei tezaureremaneastirilor athonite au fost scoase din perimetrul Sf. Munte și înfățișate publicului larg. În cele 16 săli ale muzeului, prezentate pe patru unități tematice (odoare, arhitectură, viața cotidiană și de cult, natură), sunt expuse picturi monumentale, icoane, manuscrise, argintărie, broderii, sculpturi în lemn, ceramică, mobilă, ceasornicărie, unelte, teascuri, tiparnițe, mori de vânt și de apă. Cea mai întinsă și mai valoroasă rămâne secția "Odoarele mănăstirilor", ce cuprinde 600 de odoare, reprezentând 22 de categorii de lucrări, o colecție unică, prin varietate și calitate, de artă bizantină. Pentru români, expoziția constituie un prilej de meditație și de mândrie. Așa cum o demonstrează documentele prezentate în câteva vitrine, secole la rând am fost implicați direct în viața de la Muntele Athos prin mărnimioasele acte de danii, de concesi, transferuri de bunuri și valori, acte concepute și semnate în cancelariile domnești și boierești din Țara Românească și Moldova.

Pentru ca Salonicul să poată juca rolul de capitală culturală a Europei, Comitetul de organizare a cheltuit 52 de miliarde de drahme, iar ca să ne dăm seama de uriașul efort uman încorporat în aceste activități vom aminti numai că pentru expoziția de care scriam mai sus au lucrat 300 de experți, timp de doi ani.

Manifestările culturale au fost grupate pe programe, din care cităm doar câteva: Via Egnatia - via artis, Drumuri ale vinului - gastronomie, Ode din Balcani (literatură, muzică, dans, arte vizuale...), Comunități istorice, Mediterana, Legăturile diasporei grecești cu Salonicul. Paralel cu aceste programe se desfășoară acțiuni tip workshop, conferințe, recitaluri, vizionări de filme, urmărindu-se antrenarea tineretului într-o serie de activități ce au ca scop promovarea valorilor noii generații. Obiectiv cit se poate de firesc pentru orașul unde învață 70.000 de studenți și care este cel mai mare centru universitar din Balcani.

Correspondentă din Spania

București-Calcuta-Valencia cu Mircea Eliade

ALĂTURI de Franța și Italia, Spania face parte, cred, din treimea de țări ale continentului nostru unde opera lui Mircea Eliade - științifică și literară - se bucură de bună cunoaștere și răspândire. O atestă traduceri principalelor lui cărți și, desigur, frecvența cu care ideile marelui savant român revin în dezbateri. Publicarea de către Editura Pre-Textos din Valencia a cărții *Diario íntimo* (în traducerea lui Joaquín Garrigós, 235 pag., 1997) a oferit "verii literare" spaniole un pretext de strălucit rememorer Mircea Eliade. Comentând evenimentul, Suplimentul literar-artistic al cotidianului "ABC" descrie pe larg devenirea viitorului savant, bursier al maharajahului Kasimbazar, plecat din București să studieze filosofia hindu și sanscrită; cei cinci ani petrecuți în India vor fi decisivi pentru cristalizarea concepției care va sta la baza unor scrieri fundamentale în domeniul antropologiei, istoriei reli-

giilor și gândirii orientale, purtând pecetea filosofiei lui Paṭanjali și nobila îndrumare a lui Dasgupta (maestrul său în Calcuta), taina celor șase luni de sacra solitudine în *ashram*-ul, ascetic din Himalaya ori secvențele revoluției civile culminând cu încarcerarea lui Gandhi (5 mai 1930).

În urmă cu aproape un sfert de veac apăsă la Paris *Fragments d'un Journal* (1973), ediție pe care aveau să o cunoască cititorii de limbă spaniolă șase ani mai târziu prin intermediul prestigioasei edituri *Espasa-Calpe* (1979); vom înțelege deci, că ediția valenciană din acest an vine ca o încoronare a "diaristicii" lui Mircea Eliade în spațiul iberic și latino-american, mod de a-l cunoaște intim pe cel care va deveni colegul unor indianaști precum Tucci ori Van Manen, care va corespunde cu filosoful și istoricul Rudolf Otto și cel care îl va vizita pe Rabindranath Tagore în templul său de gândire și creație. Autorul *Jurnalului íntim* este, în vi-

ziunea criticului Antonio Colinas (*ABC-Cultural*, 5 septembrie '97), omul neîntreruptei revelații: "Astfel, tânărul lui viață apare ca un laborator fecund care își află deplinătatea în ceea ce el numește *altă viață*, căreia își dedică în chipul cel mai exclusiv sufletul".

Calătoria inițiată în care pornise tânărul Eliade în urmă cu exact șapte decenii continuă, în multe ei interfețe, conexiuni și reverberări spațio-temporale, pe care sporul de idiomuri și moduri perceptive nu fac decât să o amplifice, conferindu-i aură universală.

Pop Simion

Mădălina Nicolau

Literatura pentru copii

◆ Conform unei anchete realizate în Anglia de BBC și lanțul de librării Waterstone, Roald Dahl (1916-1990) rămâne autorul favorit al copiilor (și părinților), cu poveștile sale pline de umor și fantezie (între care *James și uriașul Peach*, *Charlie și fabrica de ciocolată*, *Crocodilul enorm*, *Vrajitoarele*). Printre favorite se numără și *Alice în Țara Minunilor*, *Ursulețul Winnie* și *Grădina tainică* de Frances Hodgson Burnett. În schimb, *Cartea Jungiei* și *101 Dalmațieni* au fost rar citate.

"Prada" jurnalistului

◆ Născut în 1944, John Camp a făcut o strălucită carieră de ziarist specializat în afaceri criminale, fiind recompensat în 1986 cu Premiul Pulitzer. Trei ani mai tir-

ziu publica deodată două romane - *Traectoria nebunului*, un ciudat thriller informatic - și, sub pseudonimul John Sandford, *Jocul ciinelui-lup*, în care se confruntă un criminal psihopat și un polițist solitar și violent, Lucas Davenport. Subiectul ambelor cărți se bazează pe cazuri reale. Încurajat de succesul cărților, Camp alias Sandford a decis să continue aventurile lui Lucas și a publicat, între 1990-94, alte cinci cărți: *Shadow prey*, *Eyes of prey*, *Silent prey*, *Winter prey* și *Night prey*. Publicul s-a repezit cu poftă asupra acestor "prăzi" pasionante.

Topul pirateriei muzicale

◆ Bazat pe numărul de casete și CD-uri vândute în 1995, iată cele zece țări care se află în fruntea pirateriei muzicale, conform firmei britanice de cercetări IFPI: Rusia - 222,3 milioane vânzări pirat; China - 145 milioane; India - 128,4 milioane; Pakistan - 75,4 milioane; Mexic - 70 milioane; Brazilia - 62,4 milioane; Statele Unite - 26,6 milioane; Italia și România - câte 21,5 milioane și Turcia - 16,4 milioane.

Bicentenar Heinrich Heine

◆ Atât țara sa natală, Germania, cât și cea de adopție, Franța, serbează în această toamnă bicentenarul nașterii lui Heinrich Heine (n. 1797, Düsseldorf - m. 1856, Paris). De origine evreiască, Heine s-a convertit la protestantism pentru a putea profesa avocatura. Cu acest "bilet de intrare în civilizația europeană" în buzunar, el s-a împărțit între cele două țări, povestindu-le germanilor în cronicile sale din "Gazeta de Augsburg" despre viața politică și culturală franceză, iar francezilor încercând să le explice filosofia germană. Asta pe lângă principala sa preocupare, poezia. În biografia apărută recent la Ed.

Beltz-Quadrige, Fritz J. Raddatz insistă asupra modernității lui Heine, pe care-l numește "primul scriitor liber", care a trăit numai din scris, fiind dotat pentru variate genuri: era un mare poet, un gazetar strălucit, un polemist reabil, era pasionat de istorie, a scris și dramaturgie, și impresii de călătorie... Mediator între cultura germană și cea franceză, el a avut succes, mai ales în Germania, încă din timpul vieții, cărțile sale vinzându-se în multe ediții succesive, ceea ce în epocă nu era prea obișnuit. Colocvii internaționale, expoziții, reeditări vor marca la Paris și Berlin, bicentenarul.

Memoriile lui Anthony Burgess

◆ Cine era cu adevărat scriitorul devenit celebru la peste 50 de ani, cînd Stanley Kubrick i-a ecranizat romanul *Portocala mecanică*, se poate afla abia din cele 800 de pagini de *Confesiuni*, publicate în două volume, în 1987 și 1990. Pe numele său adevărat John Wilson, scriitorul s-a născut la Manchester în 1917, într-o familie catolică de artiști (mama - balerină, tatăl - pianist). În 1919, mama și sora lui mor de gripă spaniolă, iar tatăl, recăsătorit cu o chelneriță, devine alcoolic. John Wilson vrea să devină muzician (compune mult, dar abia în 1975 compozițiile sale orchestrale vor fi cîntate în public) sau pictor (dar se constată că e daltonist). Nu-i rămîne decît lectura - și citește enorm, în șapte limbi. Pînă în 1959 cînd, descoperindu-i-se o tumoră pe creier, i se spune că nu mai are decît un an de trăit. Atunci decide să devină scriitor și sub presiunea limitei, scrie în acel an cinci cărți, semnate cu pseudonimul Anthony Burgess. A trăit pînă în 1993 și opera sa literară numără peste 50 de volume. Destinul omului este marcat în continuare de drame. După război, devine profesor în Malaezia și se căsătorește cu Lyne, care nu-i va citi nici una din cărți și, pradă alcoolismului, va muri de ciroză în 1968. La sfîrșitul anilor '60, se recăsătorește cu o italiancă și se stabilește în Italia și apoi în Monaco, devenind scriitor profesionist. *Confesiunile* povestesc această existență, cu eșecurile, umilințele, dar și succesele ei, existență plasată sub semnul lui James Joyce, pe care Burgess îl socotea un model literar suprem și raportat la care își evalua cu modestie opera.

Artă în 32.600 de pagini

◆ "New York Times Book Review" salută apariția unei opere monumentale (și care costă 8800 de dolari!): *Dicționarul de artă Grove* în 34 de volume, ce prezintă arta din întreaga lume în 41.000 de articole, dintre care 20.800 sînt biografii de artiști. La acest dicționar au lucrat, timp de 15 ani, 6.700 de colaboratori din 120 de țări. "Să întreprinzi un proiect atât de vast, e ca și cum ai vrea să schimbi toate becurile din Empire State Building; cînd ai terminat, trebuie deja să o iei de la capăt" - comentează "Book Review".

Don Alfredo, extravagantul

◆ Cel mai recent roman al scriitorului peruvian Alfredo Bryce Echenique, *Să nu mă așteptați în aprilie*, are un erou care se numește Sterne, iar pe tatăl acestuia îl cheamă Laurence. Pe lângă această aluzie la autorul lui *Tristram Shandy*, în roman e vorba mereu de Anglia, deși acțiunea se petrece în Peru, unde marea burghezie decide - în anii '50 - să-și educe fiii supunîndu-i la disciplina virilă și aristocratică a colegiilor englezești. Astfel ia ființă o școală model pentru viitoarea elită a țării, Saint Paul College - cea mai scumpă și mai șic instituție de învățămînt din America Latină - care însă se degradează repede devenind o banală școală San Pablo. Viața și moartea Colegiului Saint Paul-San Pablo constituie nucleul cărții, în jurul căruia gravitează personaje extravagante. Bryce Echenique, descendent al ultimului vice-rege al Perului, nepot al președintelui Republicii, fiu de bancheri și mari moșieri, a ales exilul, Europa, sărăcia și scrisul, fiind el însuși un personaj fabulos. Fiecare dintre cărțile ce l-au făcut celebru se încadrează într-o suită ce poate purta titlul "O sută de feluri de a nu-ți găsi împăcarea".

Experiențe pe deținuți

◆ După cum menționează Reuters, o nouă carte tratează subiectul medicilor germani care au făcut experiențe în lagăre, continuîndu-și apoi nepepșiți carierele în universități, firme farmaceutice sau în clinici de chirurgie. Ernst Klee, autorul cărții *Auschwitz: Doctrina nazistă și victimele lor*, a spus recent că mulți dintre acești medici au emigrat în Statele Unite imediat după război, găsindu-și de lucru în cercetare.

Jacqueline DAUD
(Tunis)

Cînd mă gîndesc la mare

Cînd mă gîndesc la mare,
Mă gîndesc la apa ei verde,
mișcătoare,
Și nu la pești sau la vapoare.

Cînd ascult marea,
Aud apa ei aproape tăcută și
văluroasă,
Și nu scoicile sau vîntul.

Cînd intru în marea
Rece și misterioasă ca o mare
adăpătoare,
Eu sînt scoica și vaporul,
Valul, apa și vîntul
Și sorb raze de soare.

În românește de
Sanda Ungureanu

Acum 65 de ani

◆ La 20 octombrie 1932 apărea la Ed. Robert Denoel primul roman al unui necunoscut care spe- ra ca această carte să-l ajute să-și plătească un timp chiria. Autorul se numea Louis-Ferdinand Celine, iar romanul, *Călătorie la capătul nopții*. În foarte interesantul "dosar" publicat de Henri Godard în "Folio", cu ocazia a 65 de ani de la apariția *Călătoriei...*, roman ce a provocat un fel de deflagrație literară extraordinară, figurează, printre primii comentatori care au analizat cartea, cu entuziasm sau dezgust, și Freud, pe care Céline îl admira ("Balzac,

Freud și Breugel m-au inspirat" - declara el în 1932). Numai că foarte convenționalul burghez vienez Sigmund n-a priceput mare lucru din capodopera admiratorului său, în care a văzut doar un pictor realist al mizeriei: "Această zugrăvire a mizeriei nu e pe gustul meu. Eu cer de la artă altceva decît realism". Propus pentru Premiul Goncourt 1932, romanul de debut al lui Céline n-a obținut decît trei voturi din zece, fiindu-i preferat un oarecare Guy Mazeline, astăzi complet uitat. În imagine, debutantul din 1932.

Paradoxalul Powys

◆ Coexistența contrariilor, expunerea simultană a unor gînduri și sentimente care în mod obișnuit se exclud - dau nota singulară a cărților lui John Cowper Powys (1872-1963), în care rafinatele culturi se întretes cu sălbăticia instinctelor, iar setea de viață, cu obsesia răului și a morții. Autor de romane-fluviu - *Wolf Solent* (1929), *A Gladstonbury Romance* (1932), *Weymouth Sands* (1934), *Porius* (1951), J.C. Powys (fiul unui pastor cu 11 copii, dintre care 7 scriau literatură, iar trei au rămas în istoria literaturii engleze - John Cowper, Theodore Francis și Llewelyn) este și un apreciat eseist. Recent, în Franța au fost traduse două dintre volumele sale de eseuri, *Plăcerile literaturii* (Ed. L'Age d'homme) și *Arta de a uita neplăcerea* (Ed. José Corti).

Revista revuistelor

Cultura și Externele

Intenția anunțată de ministrul Culturii, dl. Caramitru, că centrele culturale ale României din străinătate vor intra în parohia acestui minister a provocat un val uriaș de reacții adverse. Cum acestea au o istorie, le vom trece în revistă, pe rând. Mai întâi a existat plingerea că ieșite de sub jurisdicția Externelor, aceste centre nu vor mai avea acoperirea diplomatică oferită de umbrela acestui minister. Dar sub această umbrelă, ne întrebăm, care a fost beneficiul oamenilor de cultură autohtoni și care a fost puterea de exprimare a culturii române în țările în care există asemenea centre culturale? Ministerul Culturii, s-a mai spus, nu va fi în stare să administreze aceste centre. De ce? Pentru că ele nu vor mai funcționa drept hoteluri pentru externiștii noștri aflați cu treabă sau fără în țările în cauză? Aceste centre au o cu totul altă menire decât aceea de case de oaspeți pentru felurite delegații sau pentru felurite rubedenii care se plimbă în străinătate cu pașaport diplomatic, pe banii statului. Ele au fost menite fie pentru a înlesni cercetătorilor români, în special istorici, să locuiască în capitale europene pe spezele statului din cauza misiilor lor de istorici, nu în calitate de turiști sau de rude ale externiștilor, fie, mai târziu, pentru a reprezenta cultura autohtonă în străinătate, în țări unde această reprezentare putea avea greutate. ♦ Dacă între cele două războaie un externist autentic putea fi considerat, cel puțin pînă la un punct, și un purtător de mesaj cultural al României, mai târziu lucrurile au fost obturate aproape total. Fie de funcționari culturali harnici care, de bine, de rău au și produs ceva, absorbind una, alta din cultura țărilor în care au fost trimiși - dar fără a ajuta la exprimarea culturii autohtone în țările unde i-a trimis misiile, fie de securiști semialfabetizați care n-au făcut decât rău și culturii și imaginii noastre în străinătate. Așa s-a făcut că în ultimii ani, în țări în care România avea interese economice și politice importante, centrele noastre de cultură au fost acoperite de blamul românilor din diaspora, din mo-

tive de reputație indoielnică sau de aculturalitate a persoanelor puse de la Externe în fruntea acestor centre. ♦ România trebuie să facă acum o politică agresivă cultural, deoarece acesta e capitalul cel mai sigur cu care poate atrage atenția străinătății că există. Or, chiar dacă externiștii sînt deranjați de faptul că artiștii găzduiți în centrele României din străinătate și-au permis să cheuiască de bucurie pentru reușitele lor, întrebarea e ce-au făcut discreții noștri externiști pentru imaginea României. În afară de asta, dependența acestor centre de Ministerul de Externe ar împinge lucrurile spre aceeași diplomatie de doi bani care a condus la confundarea Bucureștiului cu Budapesta. ♦ Dl. Caramitru n-a cerut ca aceste centre să intre în parohia ministerului pe care îl conduce doar pentru a reduce o parte din puterea Externelor, ci din motive de strictă tactică în materie de cultură. Cultura trebuie lăsată pe seama oamenilor de cultură, nu pe spezele unor externiști care de-abia izbutesc să-și exprime calitatea în limba țărilor pe unde i-a dus misiile. ♦ În afară de asta e paradoxal că politica traducerilor pentru uzul Externelor e o afacere de club, în loc să fie una deschisă competiției reale. ♦ Nu în ultimul rând, Ministerul Culturii ar trebui să ia în regim de minimă supraveghere numirea de atașati culturali, astfel încît România să nu mai fie reprezentată de persoane care îl confundă pe Eminescu cu Brîncuși și pe Argehi cu Alecsandri și a căror cultura generală se oprește la poeziile învățate pe de rost în cursul primar. ♦ Externiștii au dovedit, cu virf și îndesat, că în numele unor principii de castă au refuzat prezența oamenilor de cultură în rîndurile lor. Ei, la rîndul lor, n-au adus la Externe oameni de cultură decât prin excepție și mai mult împinși de împrejurări decât din vocația deschiderii. Dacă țara noastră ar fi obținut în ultimii ani rezultate sensibile în urma politicii sale externe și nu în urma schimbării de regim, ne-am fi întrebat dacă dl. Caramitru are dreptate. Or, nu e cazul.

Măgureanu, Divertis și KGB-ul

Intrarea în politică a dlui Virgil Măgureanu a stîmrit nenumărate reacții în presă. În *LIBERTATEA* noul rol al fostului șef al SRI e considerat drept o probă că "profesorul" are ambiții mari. În *EVENIMENTUL ZILEI* dl. Cornel Nistorescu scrie un serial pe această temă, încercînd să ghicească ce are de gînd dl. Măgureanu. Acesta din urmă afirmă că nu e interesat de funcții, ci de un rol de eminență cenușie în politica autohtonă. Întrebat asupra deciziei dlui Măgureanu, actualul șef al SRI a replicat că o persoană care a condus această instituție ar trebui ca trei ani să nu intre în politică. Luînd lucrurile așa cum sînt, dl. Nistorescu e de părere că toți politicienii care se bucură azi că dl. Măgureanu a intrat în politică de partea unui partid cum este acela condus de dl. Ovidiu Trăsnea, partid de buzunar, nu sînt în stare să anticipeze forța de a izbîndi a fostului șef al SRI-ului. Ipoteza e atrăgătoare, cu o condiție, ca dl. Măgureanu să aibă alonja suficientă pentru a deveni o personalitate politică de mare suprafață. Or, din acest punct de vedere, dl. Măgureanu are adversari aproape pretutindeni și sprijin mai de nicăieri. Faptul că d-sa a intrat în poli-

LA MICROSCOP

Unde sînt părinții?

AM TRĂIT s-o vedem și pe-asta. La umbra democrației, au ieșit liceenii în stradă. Să fi fost un regim de mină forte, ar fi avut copiii curajul să se ducă sub fereastra ministrului Învățămîntului, cu jalba în cap? Sau, dacă ar fi avut curaj, nu-i zburătăcea poliția, să nu tulbure liniștea dezbaterilor Adunării Atlanticului de Nord?

Nu sînt bolnav de scenarită, dar e ceva care mă bagă la idei în această coincidență.

Prin București, pe unde i-am văzut manifestînd, liceenii s-au purtat cuviincios, atrăgîndu-și simpatie din partea trecătorilor. S-au dus mai întîi la Ministerul Învățămîntului, apoi au făcut și o vizită la guvern, în Piața Victoriei, mai la vedere, cu nădejdea să-și vadă rezolvată plingerea împotriva noii înfățișări a examenului de bacalaureat. Au urmat discuții, puneri de acord și democrația a învins. Regulamentul din acest an al bacalaureatului se schimbă pe ici, pe colo, dar nu într-atît de mult încît să reiasă că la noi oricine iese în stradă îngenuchează guvernul.

Ideea acestei ipoteze, despre care sper să nu aibă suport real, mi-a venit văzînd spectacolul care li s-a oferit la Snagov reprezentanților Adunării Atlanticului de Nord, cu Dracula care de fapt e Vlad Țepeș. Totuși executivul, care nu excelează prin putere de anticipație, a izbutit să-i scoată și pe revoluționari în stradă, în greva foamei, legați de lanțuri, în aceeași perioadă în care amintita Adunare a avut de lucru la București. Să-l fi bătut gîndul pe dl. Caramitru, om curajos și ocrotit de noroc, să le tragă un spectacol total *atlanticilor*, cu precizarea, susținută de fapte, că România nu mai e țara mineridelor, ci un stat de drept în care fiecare e liber să protesteze, dar nimeni nu întrece măsura?

Ocupînd scena cu revoluționari și cu elevi, puterea a izbutit să scape de povara unor greve mai apăsătoare, cu revendicări economice mult mai greu de rezolvat decât cererile

elevilor și supărările revoluționarilor. Dacă e așa, puterea nu e proastă, dar e de văzut în ce măsură această stratagemă e un mijloc de a cîștiga timp, folositor, sau doar o măsură cosmetică de felul spray-urilor cu care se schimbă mirosul din încăperi, pentru cîteva ore.

Totuși, dacă puterea a recurs într-adevăr la această stratagemă, pentru a ceda apoi în fața elevilor - căci e bizar că elevii au ieșit să demonstreze simultan cu desfășurarea numitei Adunări fiindcă au auzit ei că s-a schimbat regulamentul *Bacului*, cum voios îi spunea acestui examen dl. Virgil Petrescu - puterea a oferit un cec în alb copiilor, cec pe care are datoria să-l onoreze. Mai are trei ani la dispoziție.

Pe de altă parte, am fost de-a dreptul dezgustat de cei care s-au dus să mai facă rost de niscai vîturi de pe urma grevelor făcute de liceeni și de revoluționari. Elevii nu trebuie amestecați în politică pentru nimic în lume, într-o țară în care democrația există. Căci asta înseamnă că votul poate fi dat peste cap prin intervenția publică a unor forțe care nu intră în calculele unei democrații serioase.

Din acest punct de vedere, faptul că la noi au ieșit copiii în stradă, în locul părinților lor, ar trebui să ne dea de gînd la capitolul răspunderii civice.

Vreau să spun că dacă aș fi avut un copil în clasa a XII-a, fără drept de vot, iar copilul meu mi-ar fi spus că una și alta îl dezavantajează la examenul de Bacalaureat, ieșeam eu în stradă să-i rezolv problema. Dacă el singur iese în stradă, ceva s-a strîcat în relația noastră.

Fundamental, această grevă a copiilor e un vot de blam împotriva părinților. Așa că în loc să-i fi apolaudat pe copiii care au ieșit să demonstreze, cei de pe margine ar fi trebuit să-i întrebe unde le sînt părinții.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 19.500 lei; 6 luni - 39.000 lei; 1 an - 78.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul drago print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.500 lei
La redacție: 1.000 lei

Cronicar